

דרביעותו יושב ומשחק עם לויטן ע"ש) יושב ומלמד מיטקות של בית רבן חורה כו' ומשיקרא מלון הי מנמיר להו איביע מע"ס ט' ומבואר דמ"ס ט' ענין אגמורי מיטקות של בית רבן חורה ובדחוי דזו מנחי' האוב והקדושה שבמע"ס וכמוכן וע"כ אחר דה' בחי' קליפה דמ"ס לכן ה' ענינו סיפוך זה שהסית למיטקות של בית רבן שיעשו את רבן ולא יעסקו בתורה הו"ק ונטון בס"ד :

**ודע** כי בענין הטעם האחר מלאכי עוד חידוש במנחות (דף ס"א ע"א) במשנה אחד אנשים ואחד נשים (קרבן טעון הטעם) בישראל ולא באחרים ובגז' שם מתי קאמר (וישא קהני אחד אנשים ואחד נשים והדר קהני אבל לא באחרים דמשמע אנשים ולא נשים רש"י) א"ר יהודה ה"ק אחד אנשים ואחד נשים קרבן טעון טעמו ותוספת עולה בישראל אבל לא בידו נשים עכ"ל הגמ' הגה דרבך משנה דמנחות מתקריא נשים בשם אחרים חו פליאה גדולה דהא נשים נמי ישראל נינהו ואיך שייך לומר עלייה בישראל אבל לא באחרים ולפי דברי התוס' שם דיה בישראל יש ליישב קצת ובחתי רק להעיר :

**ובענין** הטעם האחר לעובדי כוכבים דכבר כתבתי טעם לזה וי"ל עוד טעם פשוט דהוא מפאת היותם מסטרא דקיל אחר וכמוכן וע' גור ארי' עה"ת שמות פרשה י"ב פסוק י"ב שהביא שם דרש ועברתי בארץ מלרים אהי ולא מלאך כו' וכ' וי"ל ועברתי בארץ מלרים ולא מלאך המכה ביד ימינו והכיתי אהי ולא שרף המחריב את הכל וסוף הכל אהי הוא ולא השליח הוא מט"ס שר הגדול ששמו כשם רבו כי שלוחו בשם כמוהו לכך שמו בקרבן אהי ולא אחר הבן מלה אהי ולא אחר הם אלהים אחרים ומתחלה זכר ג' כמות משמשים המרכבה וכלן זכר אלהים אחרים והם חן ואחר עכ"ל ז"ל וא"כ מובן הטעם בפשיטות מדוע מתקריא עובדי כוכבים בשם אחרים ובחתי רק להעיר :

**ובענין** הירושלמי העניית שהבאתי למעלה דקרי לחשדים על השביעות בשם אחרים והנה כתבתי כבר למעלה טעם לזה ואולם ללעג"ד עוד בזה טעם פשוט טפי וזה עפ"י דברי הספרי שקב שהבאתי למעלה ע"כ ועברתם אלהים אחרים למה נקרא שם אחרים לפי שששן את עובדיהם אחרים ומבואר דעובדי ע"י נקראים אחרים והנה מליט היות לעבירה שביעית התייחסות והשתוות לחטא ע"י והוא במדרש אגדת בראשית פרק י"ג עה"כ ויחזק עוד דן וי"ל מה ראה לדרוך עד דן מכלן אחרו רבותיט עני דברים מכן לפניהן ולאחריהן ע"א ושביעית הנוטע ערב שביעית חייב ומולאי שביעית חייב כד ע"א מכה לפני' ולאחרי' והיאך עד עכשיו שעתיד ירבעם בן נבט שעתיד ע"א בן כו' (פי' דחטא ירבעם שעתיד ע"י בן הכה גם לפניו וע"כ כבר גם אכריהם השיג פשוט כח בבוט' לרן עבד חטא דירבעם שחטא שם בעמיד ולכן דרך רק עד דן וע' סאהדרין (דף ל"ו ע"א)) עכ"ל ומבואר שהכ"ל ייחאו ודימו עבירה שביעית לע"י וע"כ בפשיטות נחיא הא דחשודין על השביעית קריון בשם אחרים וי"פ ונטון בס"ד :

**ועיין** עוד במשילה (דף י"ג ע"א) במשנה ולר המשפחות לא יטק מן המשפחות (לפי שהמשפך קדוש ובה מולין ומלא נהגה מלאכ המוקדשין) ואחרים מתגדין כן יברש"י כלומר במתם ודאי אביר לינק מן המשפחות אבל אחרים מתגדין כן שמתנים קודם לכן ע"מ כן אהי מוכנים נקבה זו לריר להשתער שאם תקדיש יהא חלבה מולין שמהא מניקה ולדה כהיאר ושעמתי דלכתי מסני להו מנאה האויל ויכולין לעכב שלא חכנס נקבה זו לריר עד לאחר זמן הלכך מהני להו מנאה והוי כדכדה ולהכי קרי להו אחרים שאינן מחמירין עליהן כראוי עכ"ל וי"ל ג"כ בטעם דקרי להו אחרים עפ"י ספרי הג"ל דעובדי עטי"ס חטונים אחרים :

**הנה** נשים משילה (דף י"ח ע"א) מוכח דמשילה בהקדש יש בה דמיון מה לעבדה עטי"ס ע"ש דאמר כי המשול מעל אהי משל אלא שינוי וכח"ל אהי אהי כי משנה אשתו ומשלה בו משל ואומר וימעלו באלקי אבותיהם ויוטו אחרי הבעלים וע"כ (דף י"ט ע"א) דאמר דמשילה אהי רחמנא לעבדים ע"ש וע"כ אנשים כלל שאינן מחמירין עליהן כראוי בענין הגאה מהקדש

דהוא למה דמשילה להכי קרי להו בשם אחרים ואולם ל"ל דברי רש"י משילה הג"ל דכ' דקרי להו אחרים מפאת שאין מחמירין עליהן כראוי ה"י אפשר לומר עוד דהיינו טעמא דקרי להו אחרים מפאת היות סברתם דהקדש מעשר ביהמה כהקדש נדבה משבו ומאני מנחי' שלהם לשירי החלב והשעם דכיון שה"י בידם שלא להכניס האקבה לריר הלכך אעפ"י שהכניסוה ועלה מניינה בעשירי דעשירי מאליו קודש והוא הקדש של חוב מטתה לא הקדש של נדבה עכ"ל כיון שה"י בידם שלא להביא את האקבה הוואת לכלל החוב משבו להו ינוף ההקדש נדבה כיון שכל מכה נדבה ורלון ומאני להו ב"י מנחה מש"ה מפאת היותו נחשב נדבה :

**הנה** סברתם וזה נראה דהוא פלוגתא דתנאי בובתים (דף ק"ז ע"ב) דפלוני שם ר"מ ורבנן בקרבנות טויר לוי חשיבי טויר וטויר וקרבן בבהמה או חשיבי חובות ולא קרבן בבהמה עפ"ה דר"מ ס"ל דחשיבי טויר וטויר ורבנן ס"ל דחובות נינהו וע"ש ברש"י דכ' כטעמא דר"מ וי"ל דאע"ג דבמלאת טויר היינן קרבנותיו חובה עליו מיהו ע"י נדר בלה עליו עכ"ל הרי דסברת ר"מ ממש כסברת המתגדיים הג"ל דה"י דאחרי שגור האקבנות חובה עליו עכ"ל כיון שה"י בירו שלא לטויר ובא חוב האקבנות מכה דבר שאהו נדבה ורלון לכן חשיבי גם האקבנות גופייהו נדבה וקרבן מש"ה בבהמה וא"כ ניחן להאמר בפשיטות דמתגדיים הג"ל בשעת ר"מ דש"ס ונחיס הג"ל הוא דאזלי וע"כ כי היכי דקרינן לר"מ בשם אחרים וכמבואר בהריות (דף י"ג ע"ב) ה"י קרי להך מתגדיים בשם אחרים על דאזלי בשיות ר"מ דקרוי אחרים והוא דקרי אהי במשנה משילה שם גם להמתגדיים בקדשים כן ע"ש י"ל דאגרא דהך דמעשר נקט נמי בקדשים לישנא דאחרים וכדמליט כן בכמה דוכתי] ובחתי רק להעיר :

**ודע** דנוף דברי הספרי הג"ל למה נקרא שם אחרים שעשין את עובדיהם אחרים ללעג"ד הבנתם בפשיטות ג"כ עפ"י ש"ס משילה (דף י"ח ע"א) הג"ל נפש כי המשול מעל אהי משל אלא שינוי כו' ואומר וימעלו באלקי אבותיהם ויוטו אחרי הבעלים וברש"י ויוטו אחרי הבעלים ששנו עלמון מן המקום לעבדים עכ"ל ועוד שם בש"ס (דף י"ט ע"א) כי אהי רחמנא (למשילה) לעטי"ס דעד דאית בה שינוי בני הקדש נמי עד דביקע בקדומו ויפנס כו' וברש"י דעד דאית בה שינוי שמשנה עלמו משגינה לעבדים עכ"ל ומבואר בזה דעבודת עבדים מוקרי שינוי בנח' ונחשב העובד נשחנה על ידי עבודת עבדים וע"כ שפיר מוקרי אחר כיון דנשחנה ואיננו אותו שה"י מתלה :

**ודע** דמה דאסיקו שמי' דאלישע בן אבוי' אחר שהארכנו בזה למעלה י"ל עוד דהוא עבד שאמר שמה ח"ו שמי רשיות הן וכמבואר במגינה שם (דף ע"ו ע"א) וזו עבודת עבדים וע"כ קאלוהו אחר וכדברי הספרי הג"ל דעובדי עטי"ס קרוים אחרים וזה פשוט :

מערכת א-י

**כ"ט** (ג) **אין** עושין מן הדיו. התוס' ישינים כריתות (דף ג' ע"א) דיה לומר כתבו אהא דאמרי' הסת דאליטריך קרא לחמותו בת אביו ובת אמו דאין ללמדו מבת אביו למידה או בת אמו לחודה משום דביא וביא תמירא עפי ואעמיה' וי"ל אך קשה דלקמן (ד' י"ג) מנן יש אוכל אכילה אחת ומייב עלי' ד' מתאות כו' טמא שאלל חלב והוא נותר כו' וחמאי דילמא לא מיחייב כיון דחמור טפי כו' ויש מתגלים דשאיני הבא דליכא אלא איסור אחותו וממירא עפי כ' נדדים מלך אחד להכי אמרי' אעמיה' אבל לקמן דאיכא איסורים אחרים חיילי שפיר ע"י טולל ומוסף ובה אחת עכ"ל כוונתם דרק בחלותו ב"א וב"א שאיסור הוא משום אחוה ואיתו השם עלמו הרי נתגדל ונתרבה שאתותו ב"א וב"א הרי יש בה יותר ענין אחוה מאחיותו בת אביו למידה או בת אמו לחודה וע"כ שפיר אעמיה' אבל מחיבת חלב נותר שהם שמות שונים א"כ הרי אין השם חלב נתגדל ואיננו חלב עפי ע"י מה שהוא ג"כ נותר וכן איננו נותר ע"כ

בית

מערכת א-י

האוצר

טעם ע"י מה שהוא ג"כ חלב וע"כ שפיר יש בו עונש על השם חלב כמו בשאר חלבים שאין טורח כיון שאין השם חלב גדול בו מבשר חלבים וכן בשם טורח כללענ"ד טונת דברי המ"י הג"ל וכבר הכאמו דבריהם אלה עם פירושינו זה בספרי אהרן דאורייתא כלל ע"ז עשה מה שהערימתי עם בעוה"י כדבריהם:

**והנה** יש לי להפיר עוד בזה כי סברה קשיית המ"י הג"ל דגם כשהאיסורים הם משמות שונים שייך אעמיה"ד ללענ"ד כי תמלא קן לה בגמ' כריתות שם (דף ב' ע"ב) וז"ל הגמ' אחר מר שאם עשאן כולם בהגלס אחת (כל עבירות דכריתות עשה בשונג בהגלס אחת) חייב על כאור"א. בשלמא פטור לגמרי לא מליית אחרת דכתיב כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלו וגברתו (גבי עריות כתיב) אלא אימא עבד מדר' ניחייב מדר' עבד טלהו אין חייב אלא אחת כי עכ"ל הגמ' ומבאר דלולי קרא דכל אשר יעשה מכל התועבות ה"י היא דכעשה כולם פטור לגמרי וזהו על כרחך מטעמא דאעמיה"ד וכסברה קשיית המ"י הג"ל:

**ואולם** בדברי הגמ' אלה עדיין קשה דסברה דמ"י הג"ל שייכא רק היכא דיש הרבה איסורים במעשה אחת כגון אכילה אחת שיש בה כמה איסורים חלב טורח טומאה כו' דשיך לומר דהאכילה היא מעשה עבירה חמורה טפי ואעמיה"ד אבל בעושה עבירות הרבה דכריתות בשונג בואח"ז בהגלס אחד וכגון בוטל כל העריות בואח"ז בהגלס אחד דלולי קרא דכל אשר יעשה מכל התועבות הייתי אומר דפטור לגמרי אי"כ כיון שכלל ביאה עבד רק עבירה אחת הרי לא שייך כלל הא דאעמיה"ד ושפיר נחמייב עכ"פ קרבן אחד ומדוע היא דליפטור לגמרי ולע"ז ותו דאפי' נימא דביאה השני' היא עבירה חמורה טפי כיון שגבר עבד פטע אחת בביאה ראשונה ואי"כ בביאה השני' הרי הוא טונה בחטא והקיעו בחטא היא עבירה חמורה יותר עכ"ז אביאה ראשונה הרי אין סברא כלל שיופטר:

**ועיין** סנהדרין (דף ס"ד ע"ב) דאחא דאיתא התם ארי אחא ברי' דרבא העביר כל זרעו למורח פטור שגא' מורחך ולא כל זרעך כתבו שם התוס' בדי' העביר וז"ל ואי' מקחא אחייב לי וי"ל דאייירי קשאין לו אלא בן אחד אי' שהעביר בבית אחת עכ"ל ואי' כאן דלא שייכי תירוטי התוס' הג"ל קשה שפיר דהא מקחא אחייב לי ומאי היא שיופטר אביאה ראשונה ע"י שהוסף אח"כ לבעול טלס:

**והנה** דברי התוס' סנהדרין הג"ל לכאורה לע"כ דמאי קשיא לאו דמקחא אחייב לי' הא רב אחא ברי' דרבא קרא קאמר וגוה"כ הוא וז"ל דמקחא ליכא ראי' כיון דאיכא לאיקמי קרא אנוויי דנקטו התוס' הג"ל בתיבולס באתח [ואיכא לאוקמי לי' ננוי אעטבר כל בניו בואח"ז והתרו בו רק בהעברה האחרונה וכמוכן ולע"כ על התוס' דלא תירו' כאתח דרב אחא ברי' דרבא איירי ככה"ג] ונהי דהתוס' בקושיתם לא ידעו עדין מהך גווי יל דה ידעו גם בקושיתם דקרא מלי איירי כה"י רבא דרב אחא ברי' דרבא דאמר העביר כל זרעו פטור ה"י כראה להם לדוחק לפרש דכוונתו אכן אחד או אמצעירים ככ"א [ולמ"ד היא ללמס לכאורה לא משכחת כלל העברה בבי' וי"ל דרב אחא ברי' דרבא כשיתמי' דאבוב קאי דס"ל אפשר ללמס ע' תוס' יבמות (דף כ"ה ע"א) דיה לא ויש ליישב עוד באופן אחר ואין להאריך] ובמירולס חידשו דגם רב אחא ברי' דרבא איירי רק ככה"ג:

**והנה** דוגמת הך דתוס' סנהדרין מלאמי גם כפי' הר"ש משא"ן על הפסוק לו פרשתי י' ברייתא י' דאחא דדריש שם בספרא וכנראה הגפס (דכתי' גבי אכילה חלב) ולא האיבור כי' שם ז"ל וז"ל ולא האיבור אם אכלו במזיד אין נכרתין ומימא דכי'וד משכחת לה שבלש כולם כבי' כל אחד כוית וחי' דקא אכלי בואח"ז אי' הראשונים הם ימיד ולא ליבור כי' עכ"ל ז"ל והגה שם ודחי' דיל' דגוה"כ הוא לפטור גם הראשונים אל' הוסיפו טלס לאכול כיון דלא משכחת לי' לקרא בגוונא אחרינא וכמ"ס הר"ש ז"ל בעלמו ואלס לולי דבריו ז"ל י"ל דקרא אחי כאתח רק לפטור את האיכל באחרונה דכיון דאם יזכרת גם

זה האמון הרי יהיו שם ליבור נכרתין וזה נוה"כ הוא דאין ליבור נכרתין [וא"ל דה"י זה האוכל אחרונה עבירתו שיה' לשאר האיכלין שקדמו לו ומדע יזכרתי הם ולא הוא דאין זה קשיא כיון דנוה"כ הוא]:

**והנה** טכרתי עוד דמלא כדומה לזה בגמ' סנהדרין (דף ק"ב ע"א) דאחא דתנן שם במשנה דאין פיר הגדחת נעשית עה"כ עד שידח רובה אימא התם בגמ' ה"י עבדין (היאך נעשים רובא נדחים הואיל דלריכין פדים והתראה לכל אחד ואחד) ארי' דנין ומובשין דנין ומובשין (בשרואין ב'או ג' מהם עבדי' עש"ס לא יסקלו אותן אלא דנין אותם לסקילה ומובשין אותם בבית הסוהר וכן עושין עד שרואין אם מלפרפין לרובא ואו מורין ודנין אותן דין אחר להריגה בסייף ומאבדים את ממונם כדן עה"כ דהם בסייף וממזינס אבד) ז"ל עלא גמלא אחת מענה את דינס של אלי (שלאחר שגמור דינס אתה משהה אותם ומענה את דינס) אלא אחר עלא דנין וסקולין דנין וסקולין (עד מאינס דנין להו וסקולין דמחיקין להו כימזינס וממזינס ואיך נחברר הובר למפרש שאדחתו רובא והו' העבדים ממזינס ואיך בסייף וממזינס אבד) כי' עכ"ל הגמ' האריך לעניינו:

**ומבואר** בזה דמ"י הראשון דע"ה"י נהי דבעלמזינס הם יחידים ודינס בסקילה וכבר אימיבו לה סקילה ועכ"ז כשמשלימים אח"כ עד מישע לעבוד אוי' אמרי' דאגמ"ל דגם ח"י הראשון הם חלק עה"כ ונפקי להו למפרש מכלל יחידים ונכנסים לכלל עה"כ ונפצרים מש"ס זה מסקילה ודינס רק בסייף כדן עה"כ דהא עלא נמי דפלגי' ארי' יהודה וס"ל דדנין וסקולין הי"ט רק מטעמא דאי' כמאלת מענה את דינס כי' אבל בפלס החייב לולי טעמא דעיי' הדין או אם עבדו כ"ד איסור עיטי הדין והסא' אותם הרי גם עלא מודה דעי' השלמה המישע נהפך גם דין הראשונים לסיף ומיפטר למפרש מסקילה אפי' דכעשהם יחידים היו וכבר נחמייב סקילה ואי' ה"י כדך דרשא דספרא דונכרתה הגפס ולא האיבור שפיר יש לט למר דאפי' דליליס הראשונים כעשהם יחידים היו וכבר נחמייבו כרת עכ"ז מתי' השלימו השאר לאטל אגמ"ל דגם הראשונים לאי' יחידים נינהו רק מכלל האיבור ודינס דין ליבור דפצירי מכתת ושפיר נפצרים למפרש מכתת דזה דומה בדומה ממש לך דע"ה"י דמזינס הראשונים אפי' דכעשהם יחידים היו ונחמייבו סקילה עכ"ז מתי' השלימו השאר נפיק להו גם הראשונים למפרש מדין יחידים ודינס דין עה"כ דהם בסייף וממזינס אבד ואי' ה"י דכיתיה שפיר משנה דין הראשונים יחידים ע"י השלמת השאר להחשב מכלל האיבור ולהפצר מכתת כדן האיבור. [ונוכרתי עוד דמיון יותר קרוב לזה דומה כדומה ממש בירושלמי היריות פ"א היא ר' זעירא בשם שמואל הימד תלי' אכלו רוב כ"ד מביאין אכלו מיעיפס הימד מביא עכ"ל וקאי התם אב"ד שאורו שקלב מותר ועשו רוב ליבור על פיהם דב"ד מביאים פ"ד והיחידים פשוין וע"ז אחר דיימד האיכל היא תלי' ושמואל שחם השלימו אח"כ רוב ליבור לאטל אגמ"ל דהיא חלק מרוב האיבור ונפטר למפרש מקרבן כשנה או שצירה דיימד ומחכפר כפר הב"ד ואם לא השלימו אח"כ רוב לאטל אי' כל יימד ויימד מביא כשנה או שצירה כדתי' ואי' מביא שצעפי' שהימד כשעתי' כבר נחמייב כשנה או שצירה עכ"ז מתי' השלימו אח"כ רוב ליבור לאטל או נפיק לי' למפרש מדין יימד ונכנס כדן ליבור ונפטר למפרש מקרבן כשנה או שצירה שכתב נחמייב בו יאי' ה"י שפיר מיעפרי היחידים למפרש ע"י שהשלימו אח"כ האיבור לאטל דווקא כי' זה דומה בדומה ממש לך דספרא ונתיישבה קשית הר"ש ז"ל בפשיטות ויש לי ליישב עפ"ז גם קשית התוס' סנהדרין הג"ל אלא שאפי' להאריך והמבין יבין מעמלן]:

**והנה** שם לבאני' דכריתות (דף ב' ע"ב) הג"ל ואומר דיל' עוד סברה היא דכעשבור רק פטע אחד חשוב שונג אבל אם עובר פטע ושחיס אגמ"ל דהוא פטע וקבוצ למזיד ואי' מהכפר בחטא וע"כ פטור ורמי' לסברא זאת מש"ס ביאה (דף ע"ז ע"ב) ההוא סמיא דהוי מסדר ממתיא קמי' דמר שתיאל חיי' דהוי עליב איל אחי' עליב איל דלא אחייבי שתיבי חכשילין איל סמיך ארידי' לשנה חיי' דה"י עליב איל אחי' עניבת

ע"כ הוכיח שיש על חמלתו לא אמר' ודילמא אחר השמיטה הוא שנקנס בו יאהר' והמיר דתו עכ"ל וא"כ לפי מאי דמסקי' הש"ס החס דספק זה תלוי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן בעלמא בטובח נכסיו לאחרים ואמר הלה אי אפשי בהן אי אמר' הוכיח שיש על חמלתו בויכה לו פ"י אחר ושתיק משיקרא והדר לוח עשיה אי"כ כל שאלו הי' הדבר הוה במידי דעלמא לא בדבר של עבירה הייתי ואמר הוכיח שיש על חמלתו איזי גס אש אירע הדבר הואו בדבר של עבירה ג"כ אמר' דהוכיח שיש על חמלתו ולא מחלקין לומר דשאי' דבר של עבירה דרשו' לומר בו דשחח הוא דאיתרע דאי"כ גס בך דתלין היל גש"ס לחלק בהכי וכמוכין :

**רפ"ז** יש לי לומר ג"כ ביישוב קוביט' התום פאהדרין (דף סד ע"ב) הג"ל שהקשו דמקחא איחיובי ל"י וי"ל עפ"י דברי הסמ"ג המובאים במהרש"א בפאהדרין ע"ס דהא דמעביר כל דש פסור הוא חסום דהעברת כל הדרע היא עבירה חמורה ע"פ ואינה מתקפרת במיתה כ"ד וע"כ פסור :

**ד"ה** טדעים דברי הירושלמי תרומות דאמ"ג דח"ש לר"ל מוצר מיה"מ מ"ח מורה ר"ל בדעתו להגלים ולפ"ז י"ל גם כן דכמו דהעברת כל הדרע חמורה מהעברת מקל' ק' העברת מקל' כדעיה להגלים חמורה מהעברת מקל' גרידא ונ"כ אין מתקפרת במיתה כ"ד וע"כ גס במעביר כל בניו בואח"ז ג"כ שפיר פסור אף על הראשונים דכיון דגמר להעביר כולם ע"כ יש לו למר דהוכיח שיש על חמלתו דמיר בהעברה הראשונה הי' דעתו להגלים ולהעביר כולם וע"כ שפיר מיסגר למפרע גס על ההעברה הראשונה דמיני סגרא דהוכיח שיש על חמלתו בידון דומה לזה ממש בש"ס בבא בתרא (דף קמ"ח ע"ב) ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים (שכתב מקל'ס לראובן ואח"כ מקל'ס אחר לשמעון ואח"כ מקל'ס אחר ללוי עד שאמר בואפן זה לכתוב כל נכסיו בואח"ז) רואין אש במחלק (אש כתב הנכסים במחלק שמעשה ראשונה שהחיל לכתוב הי' דעתו לחלק כל נכסיו ולא לשירי כלום) כ"י עמד מור בטולן (כדון מתנה ש"מ בטולה דאש עמד מור) אש במחלק (שלא הי' בדעתו לחלק כל נכסיו אלא אחר שחילק מקל'ס שחק ולא רעה לחלק עוד ואח"כ נמלך לחלק כל הנוצר) כ"י עמד אינו מור אלא באתרון (דהך קמאי' כיון דלא הי' בדעתו אז עדיין לחלק כל נכסיו או לה מתנה ש"מ במקל'ס דאש עמד אינו מור) ודילמא עיוני קא מעיין והדר יאיב (דילמא האי דשתיק ומישב בין מתנה למתנה לאו נמלך הוא אלא עיוני קא מעיין ומתשב מה יתן לכל אחד ומשיקרא שפיר אכתי הי' בדעתו לחלק את הכל) סתמי' דש"מ מידק דייק והדר יאיב עכ"ל הנמו :

**מבואר** בזה דאמ"ג דחלקים הראשונים דחלקי ה"ו רק מקל'ס נכסיו וכו' להיות דינס דין מתנה ש"מ במקל'ס דקני ואש עמד אינו מור וע"ז אמר' דאש גמר לחלק כל הנכסים בואח"ז או אגמ"ל והוכיח שיש על חמלתו דגס במחלקים הראשונים מיד הי' דעתו לגמור לחלק גס השאר וע"כ אש עמד מור גס בראשונים וולת בשתק כנתיים דאו השתיקה היא הוכחה לשיך דהוא נמלך ולא הי' בדעתו מיד לחלק כלם דאי' למר דעיוני מעיין כ"י כיון דסחם ש"מ מידק דייק כ"י וע"כ רק אז מחזיקין ל"י במחלקי אכל כ"ז שאין לו הוכחה הפכית או אמר' דהוכיח שיש על חמלתו דגס במתנת הראשונה הי' דעתו להגלים ולחלק כולם וכ"כ הרא"ש ע"ס אהא דאמר' החס בחר הכי ש"מ שכתב כל נכסיו לאחרים ועמד אינו מור חיישין שחא יש לו נכסים במדינה אחרת (ולא משכחא מתנה ש"מ דעמד מור רק בואמר סחם כל נכסי דאו כל היכא דאיתנהו נתינין הן עשה' והקשו ע"ס התום והרא"ש דמשיקרא אחר ודילמא עיוני מעיין והדר יאיב הי' דמסיקא מוקמיין ל"י בחוקת הטתן למר דאש עמד מור ויאלו בחר הכי אחר חיישי' שחא יש לו נכסים כ"י אלמא דמסיקא מוקמיין ל"י בחוקת המקבל מתנה וכו' ע"ס הרא"ש דלעולם מסיקא מוקמיין ל"י בחוקת המקבל ושאני הך דדילמא עיוני מעיין דאיכא רגלים לדבר שאינו נמלך שהרי חלק כל נכסיו אלא

מליבה ז"ל ולא אחיבי ע"מ ז"ל טעם אח לביע ש"י לדיך אחר ופרסי' שאין דעמי על המידין והשועים שאין מרדים לדברי חכמים עכ"ל והנה זה ודאי דהוא מסדר מתניתא קמי' דמר שמואל לא ניטל גס בפעם השני' הנחת ע"מ בודון חלילה רק בשחיה ובשגנה וע"ז השכמה והשגנה שלמה בהיותה פעם ושנים מתקנת פשיעה וקרוי לחיוד וא"כ הי' דטובה שפיר היא שיהי' לו דין חויד להפטר מחשאת ואולם מתק דביאה ית ראי' רק דכשנס ע"מ השיב טעם אכל אין ראי' מקס דכשנגב כ"י פממים אנחיל דגס בפעם האי' עבר בפשיעה ולא בשגנה כ"י היכי דיופטר מחשאת גס אפעם האי' בידון דכריעות הג"ל ודבר זה חלו לכאורה אי אדם נעשה תשד למפרע ע"י מטעה שאח"כ וע' עך ל"ד ס"י אי ס"ק ח' רואין אדם נעשה תשד למפרע ע"י מטעה שאח"כ רק אמר' שהחא הוא דאיתרע עשה' :

**ואת"ל** בתום שטעות (דף י"ז ע"ב) ר"ה אי מוכח להדיא ואדם נעשה תשד למפרע דהא דאמר' החס דמתקת עם הטוהרה ואמרה לו נעמלתי ופירש מיד וידע לדרך להמתין עד שימות האבר פסור מחשאת על הפרישה כיון לחיוד הוא וחיוב חטאת על הכניסה כתבו הם ז"ל וז"ל ואמרי' שאם חויד של הפרישה ח"מ על הכניסה השביע ל"י שב מדיעותו (וחיוב חטאת על הכניסה) דאימא יתר אלכשי' (בפרישה) כדאשקחן ככתובות (דף נ"א ע"ב) עכ"ל ומוכח דאי לאו דיתר אלכשי' דהי' נמשב חויד גמור על הפרישה איזי הי' נעשה תשד למפרע מן הפרישה על הכניסה וכו' נמשב גס על הכניסה אינו שב מדיעותו :

**והנה** רק דתום שטעות דמי לכאורה לגמרי לידון דין דכמו דבידון דין אייריין בשוגג בפעם האי' ופוקס בפעם כ"י הי' נק' דתום שטעות אייריק בשוגג בכניסה וחוד בפרישה וא"כ כ"י היכי דהודע בפרישה דתום שטעות למפרע על הכניסה הי' פשיעה דפעם כ"י דכאן שפיר יש לה לפטור גס על הפעם האי' ואולם ז"ל דאש הפסור רק חטאת דנמשב למפרע אינו שב מדיעותו חה שייך רק חכה חויד אכל לא חכה פשיעה דרק קרובה לחוד דודאי אין נמשב על ידכ לפטור כדעיה וכדון גמור :

**ואת"ל** י"ל דכיון דכפשיעה קרובה לחוד פסור מחשאת וחשיבא הפשיעה לפגין פסור חטאת אישח חויד ודיעה מתק ע"כ כ"י היכי דכשנין לפגין חוב חטאת שב מדיעותו כ"י כנע' שב מפשיעתו וכל שאילו יהיה המעשה חודמת לפגיו לעבודה כפשיעה ג"כ הי' עשה אותה איזי גס בשעה בשוגג פסור ועד דיל בחר שחמא דהא הא דכע' לפגין חטאת שב מדיעותו מלאה פשט חסברא דהוא משום דכאיט שב מדיעותו הי' לא עשה המעשה מפאה השגנה דווקא המחייבת חטאת שהי' גס איזי הי' יודע הי' עשה וכדיעה הרי הי' פסור מחשאת ולכן גס בשעה בשוגג פסור כיון רואין השגנה המחייבת החטאת שבה עשייתו דווקא ודוק וא"כ הי' לענין פשיעה כל שאין עשה המעשה חטאת שגנה דווקא רק גס איזי הי' חודמן לפגיו חודמת על פשיעה ג"כ הי' עשה ואז הרי הי' פסור מחשאת לכן גס בשעה בשוגג פסור וכמוכין וא"כ כיון דאינו שב מפשיעתו ג"כ פסור מחשאת שוב שפיר כ"י היכי דבכך דתום שטעות נמשב למפרע ע"י ודון דפרישה אינו שב מדיעותו על הכניסה ומיפטר על הכניסה הי' שפיר יש לו להמשב ע"י פשיעה דפעם כ"י אינו שב מפשיעתו גס על הפעם האי' ושפיר יש לו להפטר גס על הפעם האי' ודוק [ואולם דינא דשכ מדיעותו נלמד בשבת (דף ס"ט ע"א) מקרא וא"כ דברית אלה תלויים בפלוגתא אי דרשי' סעמא דקרא ומכיון דעת הרמב"ם הוא להלכה דרשי' ס' וכמוכין בלח"מ פ"ג מה' מלוה היא ואכ"מ וע"כ סברה היא דש"ס כריעות הג"ל שפיר יש לפרש כן וכמוכין] :

**והנה** כענין אי אדם נעשה תשד למפרע ע"כ בש"ס תולין (דף ל"ט ע"ב) דמספק הש"ס בישראל שחמו בהתם ואח"כ חשב עלי' לזרוק דמה לעט"ס אי אמר' הוכיח שיש על חמלתו איזי כיון דשחח הוא הוכיח שיש על חמלתו לא אמר' ונכסי' וכיון דשחח הוא וכו' בחוקתו נעשה שמיטה

בית

מערכת א

האיצור

אלא שחוק בנתיים לעיין כמה יתן לזה וכמה יתן לזה עכ"ל כוונתו דכיון דחייב לבסוף דגמר לחלק כל נכסיו ע"כ הוכיח טעם על חלוקתו וה"ל רגלים לדבר דגם בחלקים הראשונים שחילק ה"ו דעתו להשלים ולחלק כולם ומאי דשחק בנתיים עיוני הוא דקא משעין ט' וכן כתבו גם ה"מ"ס שם אלא ודברי הרא"ש מבוארים יותר:

**וא"כ** גם כהן דמוך שפיר י"ש לט לומר ג"כ כן דאם העביר כל זרע בואח"ו (בלי הפסק בנתיים המוכיח דהוא נמלך) אזי הוכיח טעם על חלוקתו דמד ביהחלוקה ההעברות ה"ו דעתו להעביר כולם דאין שום סברא לחלק בין הק' דכ"ב לק"ך דמוך וז"ל א"כ נאמר דאין ארכ נעשה חשד למפרע דא"ו י"ש לט לומר דכיון דהעברת כלל הזרע היא עבירה תמורה עפי מהעברת מקלף ע"כ אין לט לומר הוכיח טעם על חלוקתו דלדרכה ראוי לומר דחשוד על הקל אינו חשוד על החמור ומועלת חוקה כשירות לומר דנשעת העברת בן האחרון הוא דאיכא נשעת לעשות עבירה החמורה להעביר כל בניו משא"כ לטעם שבוטח הג"ל דאדם נעשה חשוד למפרע ולא אמר' השתא הוא דאיכא ולג"מ חילוק הג"ל דמשורש יותר דלא מחלקין בהדי רק כל דאמר' ב"י בעלמא הוכיח טעם על חלוקתו אמר' ה"ו נתי במידי דאיסורא וכ"ל א"כ ה"ו בעלה סברת היולוק הג"ל וספיר י"ש לנו לומר גם כהן דמוך סברא דאוכיח טעם על חלוקתו דמכי גמר להעביר כולם אגמ"ל דגם בחלוקה ההעברה ה"ו דעתו להעביר כולם כמו דאמר' ה"ו כהן דשכ"ח המחלק נכסיו בואח"ו והדברים הם דומים בדומים ממש וכמוכן [וה"ל] לפ"ו ג"כ לא נוכל לאוקמא דברי רב אלא ברי' דרבה דאמר העביר כל זרע פטור בכל גווני רק במשעבדים בואח"ו בלי הפסק בנתיים המוכיח דהוא נמלך וכ"ל ואמנם עכ"פ הוא אופן מרווח עפי משעבדים דבריו אמלמלם להעבירם כב"א וכמוכן ובאחי רק להעיר:

מכל משמע אפי' לא עשאן טלן אלא אחד בלבד חייב עכ"ל ולענ"ד אין לשון הגמ' פוגל פירושו כלל דהא ה"מ"ס אחר למילתי אהא דמייתי מחלה אחר מר שאם עשאן כולם בהעלם אחר חייב על כו"א וע"ו אחר בשלמא פטור לגמרי לא מניח אחרת כו' וא"כ הא קאי אעשאן טלן בהעלם אחד לא אעשה אחד לבד: **וג"כ** י"ש עוד תמיה יותר גדולה בדברי הגמ' לפי פירושו זה דהא ה"ו אפי' שאם עשאן טלן בהעלם אחר ט' קאי על המשנה שז' ל"ו כריתות בשורה דע"ו אחר מנינא ליל ומסני שאם עשאן טלן בהעלם אחר חייב על כו"א וא"כ לפי פירושו זה דע"ו אחר ה"מ"ס בשלמא פטור לגמרי בלא עשאן טלן בהעלם אחד לא מניח אחרת ט' א"כ ה"ו ה"ה דאין אדם מתחייב כרת על שום עבירה דכריתות רק אם שובר על כל הל"ו כריתות שבתורה טלם וא"כ זה ודאי דלא ניתן להאמר כלל בסברת ה"ה דהרי ברוב עבירות דכריתות נכתב הכרת כריתות בשורה על כל עבירה בפני עצמה:

**ודע** עמך דא"כ ה"ה לומר דלולב ביו"כ דה"ה אחר מל"ו כריתות שהחכמו במשנה שם לא יתחייב כרת רק עד השלימו לעבור על כל שאר הכריתות טלם והרי מקרא מלא נאמר כי כל הגפש אשך לא תשנה וכו' ונכרתה הגפש ה"ה מעמיה והרי זה לא עינה ענמו ומאזיה טעם אחר שפיר איתו מן הכרת נגד המפרש בשורה ואם כוונתו לומר דה"ה ל"ו ה"ה על מיד רק על שנג שאין השיגו מתחייב תפלת על שום כרת רק עד אשך יעבור על כל הל"ו כריתות יחד וכו' דבמוד מתחייב כרת גם על עבירה אחת עכ"ו בשוגג לא מייחייב רק על טלם יחד ותרגוה לומר שיש אזהרה סברא לחלק בזה בין שוגג למוד ג"כ זה לא ניתן להאמר כלל חדא דא"כ ה"ה לא העיל ה"מ"ס כולם בקרא דכי כל אשך יעשה מכל המעטות ונכרת דמייתי דהא ה"ה קרא במוד כתיב ובכרת ולא בשוגג ובתפלת והרי אהא אומר שיש חילוק בזה בין מ"ב לשוגג ואין ראוי ממזיד אשונג וכו' דבשוגג מני הרי מקרא מלא נאמר בפסוק תפלת (ויקרא ד') נפש כי תטעף בשגגה מכל מלת ד' אשך לא תעשה ועשה מאחת מהנה הרי מפרש דגם בזה: הוא מתחייב וע"כ לא יכלתי להטום פ' הבאר שבע ז"ל כלל לענ"ד וה"פ:

**ומאי** דייק ז"ל דמהא דכתיב מכל הטעבות מיכח דאפי' עשה קלם הטעבות חייב דיוק אחר הוא וגם וז"ל הדיוק הזה הא ה"ה קרא בפסוק ערות הוא דכתיב וא"כ גם אינו הייתי מפרש קרא דאשונג אבל עבירות דכריתות קאי עכ"ו הא עבירות דכריתות למד אבתי ה"ל רק קלם כריתות מן כל הל"ו כריתות שבתורה והרי ה"מ"ס קאי על ה"ה דכאן עשה כל הל"ו כריתות יחד לא יתחייב וא"כ ה"ה אין לומר דיוק זה כלל דכלא"ה מני שפיר נלמד דלא בני' עבירות כל הכריתות יחד כיון דגם בעבירות דכריתות למד הוא מתחייב:

**ואולם** דע דקיה דמכל הטעבות משמע מני מקלף חטעבות עכ"ו אין פירוש דכל הטעבות תמש מתפלת והוא טולל שניהם בין עשה טלן בין עשה מקלף דמיכח כל בעלמא משמע טלן ומ' דמכל אחיא לרבו"י מני עשה מקלף מן הכל וכן מפרש להדיא ב"ב אשך קרא דכי כל אשך יעשה מכל הטעבות וז"ל מכל הטעבות בין מטלן ובין מקלף עכ"ל וא"כ גם פירושיט בשוג' דכריתות הג"ל דהר"ה מן המקרא הג"ל הוא אשעה כולם דלא מיפטר לגמרי שפיר יתכן כיון דעשה כולם הוא ג"כ במשמע המקרא וכ"ל:

**שוב** נזכרתי פירש"י ביבמות (דף ו' ע"ב) דה"ה לחלק בפ"י אהא דהבערה לחלק ילאח דלולי קרא ה"ה דא"ש חייב סקילה עד שחלל שבת בכל המלאכות טלן לא במקלף עשה וה"ו דוגמת פ' הבאר שבע הג"ל כהן דכריתות ואולם ברש"י פסחים (דף ה' ע"ב) דה"ה ופ"י דלולי קרא ה"ה דהשע"ה ד' או ה' מלאכות בשוגג לא יתחייב אלא תפלת או אחי קרא לחלק דעשה טלן מתחייב עכ"ל וא"כ בפ"י עשה וכו' בראש ע"ה פ' ויקבל ע"כ לא תבערו שהאריך בזה והקשה שם ארש"י יבמות הג"ל דא"כ ה"ה דא"ש חייב עד שיעשה כולם דא המקלף נכקל על מלאכה אחת עשה בחיובה יא"ל: גם לרש"י יבמות ה"ל

**ודע** עוד דוגמתה הק' דכריתות (ד' ב' ע"ב) שהבאתי דאמר דה"ה דבעשה כל עבירות דכריתות בשוגג בהעלם אחד ליפטר לגמרי י"ש עוד בכריתות שם (דף ג' ע"א) דאמתי' דתנן ל"ו כריתות כחורה וקחשיב חד מינייהו המחלל את השבת פרך החס' בנמי שבת מ' חסר אחת היין (פי' ומדוע חשיב ל"ו כרת) א"כ יוחנן מאן שנגת שבת וזרין מלאכות דלא מייחייב אלא חדא ט' וגימתי זרין שבת ושנגת מלאכות דמיחייב מ' חסר אחת כו' תנא שנגת שבת וזרין מלאכות עדיפא ל"י דמחשאת מיהא לא מיפטר ט' ע"ש ומוכח ג"כ דה"ה ה"ה שיופטר לגמרי ולר"ך ג"כ טעם דמדוע ה"ה לומר כן ומ"ש ברש"י שם דה"ה דהואיל והיזיד במלאכות חשיב מודי ופטור מחשאת עשה' שכן כוונתו ק' להבין ג"כ דאיהו ה"ה י"ש לומר כן ומדוע י"ש לו להחשב יותר מודי כשהיזיד במלאכות ושנג' בשבת מכשהיזיד בשבת ושנג' במלאכות:

**ולפמ"ש** למעלה דבשוגג ב' פעמים י"ש ה"ה דליחשוב פשע וקרוב למודי ופטור מחשאת א"כ גם כאן י"ל כן ונהי דה"ה זאת שייכא ג"כ כהיזיד בשבת ושנג' במלאכות עכ"ו כהיזיד במלאכות ושנג' בשבת הרבותא גדולה יותר דכיון דבכל טעם מכה אחת השנגה בעלמא לכן יותר י"ש לנו לומר דחשיבא מעשה השנגה השני' פשיעה כיון שכבר עשה בשנגה זאת פעם אחד ותשא"כ כהיזיד בשבת ושנג' במלאכות דבכל מלאכה אשך הוא עשה ה"ה י"ש לו שנגה אחרת ונמלא דכל פעם הוא רק שנגה אחת ולא החזיק בשנגה אחת לעשייה ב' פעמים ולכן אין השנות השנגות מוכחת כל כך על פשיעה כמו כהיזיד במלאכות ושנג' בשבת ושפיר ה"ה היזיד במלאכות ושנג' בשבת רבותא טפי וכמוכן וע"ש ברש"י כריתות (דף ג' ע"א) דפי' עוד פ"י אחר לגמרי בדברי הגמ' הג"ל עשה' ובאחי רק להעיר:

**שוב** עיינתי בס' בחר שבע בכריתות שם (דף ב' ע"ב) וראיתי שפי' דברי הגמ' דאמר בשלמא פטור לגמרי לא מניח אחרת דכתי' כי כל אשך יעשה מכל הטעבות וכו' וז"ל בשלמא פטור לגמרי פ"י א"כ לא עשאן כולם בהעלם אחד לא מניח אחרת דכתי' כי כל אשך יעשה מכל היעבית יודעת' ה"ל

הגל גראה דהיינו רק במלאכות שבת דכתיב לא תעשה כל מלאכה ה' אסרה לעשיה ולפרש שלא יעשה כל המלאכה יחד לא שלא יעשה כל אחד מן המלאכות משא"כ בסוגי' דכריתות הגל דקאי על כל הכריתות שבמורה יחד וידאי קשה לפרש דהיא"כ דכתי' כולם יחד וכדכתיבנא ובאחי בכ"ו רק להעיר:

**שוב** ראינו בס' גור ארי' עה"ת משפטים כ"א דאחא דכתיב ואם שור נגז הוא וגו' והמית איש או אשה וגו' אם כופר יושח עליו וגו' או בן ינח או בת ינח כמפיק הוה יעשה לו וכדפי' לפי שגא' והמית איש או אשה יכול לא יהיה חייב אלא על הגדולים ח"ל או בן ינח וגו' לחייב על הקטנים כגדולים עכ"ל י"י ע"ז הג"א שם ח"ל וקשה דאי"כ לכתוב או בן ינח או בת ינח ולא לכתוב איש או אשה וי"ל דאי"כ עושמו מה"ד ואין מענישין מה"ד ואש"נ דנבי ממון מענישין מה"ד וכדאמר לקמן א"ש על הפתחה חייב על הכרי' לא כ"ש הכס הוא ממון ובממון יודאי מענישין מה"ד אבל בכופר הוא כפרה אין מענישין מה"ד עכ"ל ז"ל ומצוה"ת דעמו ז"ל דאעמיה"ד בכופר:

**ואולם** הנה נוכחתי עוד גמ' ערוכה בב"ק (דף כ"ו ע"א) ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב באיבע דברים חייב בכופר אדם שחייב צ"ד דברים אינו דין שיהא חייב בכופר כו' ומבואר להדיא דמענישין כופר מדין ק"ו [וע"ש עוד דאמר ספר שלם לר' טרפון בה"ס (בחזר הגיזוק) מג"ל לאי' נוסח דה"ל כריה"ג דאמר חס מושלם מ"י כופר בה"ד ומייחסי לה מק"ו מרגל כ"ו עשה דבולה טגי' דה"ס ס"ל דלמדין כופר מדין ק"ו] וע"ז על הג"א ז"ל דכ"י מסבירא להיפוך דאעמיה"ד בכופר ולא עשה"ת מנח' הג"ל כלום:

**הנה** א"ש גזון את הכופר כאשר הולאח ממון (ואש"נ הוא לכפרה) אי"כ י"ל דהנח' לטעמה אול"ל דס"ל דנ"ס בממון עמיה"ד ע"י מוס' ב"ק (דף כ"ו ע"א) משא"כ לדעת המכילתא דאעמיה"ד בממון וכמבואר בתוס' שם אי"כ י"ל דנ"ס בכופר אעמיה"ד ואולם יש סברא לומר דכופר הוא לכפרה אין כידון בדיון הולאח ממון בעלמא וגם המכילתא מורה דענין בו מה"ד דע"ס המכילתא דאעמיה"ד בממון י"ל דהוא משום דמא"ש יש פירכא על הק"ו ואין מוליאין ממון מספק וא"כ בכופר הוא לכפרה י"ל דגם המכילתא מורה דמחייב ג"ס מספק לראות שיהי' לו כפרה והכי ניחא לן לומר לכאורה כדי למעוטי כפלוגתא בין המכילתא והס"ס דיון [ואולם זה היפוך דברי הג"א הג"ל ש"כ דכופר הוא לכפרה יותר שייך ב"י סברא דאעמיה"ד בממון] ובאחי רק להעיר:

**כלל (גד) אין** עושין מן הדיון. יש לעיין אי' גם בכופר אעמיה"ד וגמ"ד בב"ק (דף כ"ו ע"א) ובמחית (דף כ"ו ע"ב) דטפרא ממונא פשוט דהלוי' או עמיה"ד בממון ע' לקמן כלל. כ"ו ואולם למ"ד טפרא כפרה איכא למיכתי' אי' שייך כפרה יתא אעמיה"ד ולכאורה ראוי שיהי' חלוי בטעמא דאעמיה"ד דלע"ס המהרש"א בסנהדרין (דף ס"ד ע"ב) דהיא משי"ס דהלמד בק"ו חמיר ממלמד ואינו מתקפר בכפרת המלמד אי"כ גם בכפרת הכופר שייך זה דכיון דהלמד חמיר ייחד אינו מתקפר בטפר ולר"ך כפרה אחרת אכ"ר לא ידעט ענינה ואין להוליא ממנו הטפר בה"ס ואולם למ"ד דטעמא דאעמיה"ד הוא מתקפר פירכא דכיון דק"ו אדם דן מעלמי ע"כ יש לז"ש שמא יש פירכא על הק"ו ואין להפגוש מיחה או מלקות מספק אי"כ בכופר שפיר עושין מה"ד דכופר חייבין אפי' מספק וכמבואר ברמב"ם ה' נזיקין ואין ממון פ"י ה"ה ע"ש שפסק דשיר של כ"י נוחפין שהרג משלם כל אחד מה"ס טפר שלם דו"ו הוא איבע"י דלא איפשיטיא בב"ק (דף כ"ו ע"א) וא"כ מוכח דכופר חייבין גם מספק:

**ואולם** ה"מ שם כ' וז"ל וגראה דעת רבינו דכיון דפשיטא לן שחייבין בטפר וכדאמר בב"ק שם כ"ל משלמין כופר וקיי"ל דטפרא כפרה חייבין הן להביא כפרתן והולכין בה להאמיר ואין זה כשאר ספק ממון דלקולא לנחבט עכ"ל ז"ל טונתו דבב"ק שם אי"כ שור של כ"י שותפין כ"ל משלמין כופר לישלם האי' כופר והאי' טפר אחד אחד דהנחא ולא כ"י טפרין לישלם האי' מ"י כופר והאי' מ"י טפר טפר שלם אי"כ וז"ל האי' טפר ואזכח מלשון הא"מ דזה ודאי דחייבין כפרת הטפר והאיבע"י הוא רק בלשון התשלומין איך יהי' וכדאמר כ"ל משלמין כ"י וא"כ כיון דיש עליהם חיוב כפרה ודאי לכן מחייבין שפיר כל אחד כופר שלם מספיקא דדילמא לא מיתקפרי כבלי"ר והרי הם חייבין כפרה ודאי ומוכרחין לראות שיהי' להם כפרה וא"כ לפי דברי הה"מ הג"ל אכתי לענין אעמיה"ד שפיר שייך גם בכופר הא דאעמיה"ד דכיון דהספק שם הוא שמא יש פירכא על הק"ו ואינו חייב בכפרת הטפר כלל אי"כ כה"צ שוב הא גם ספק טפר הוא להק"ל כשאר ספק ממון דעלמא והנה לפי"ש בספרי לקח טוב כלל כ"י בטעמא דאעמיה"ד דהיא משום חיוב הולא הלמד מוהאלו הערה עשה מילתא בטעמא כס"ד אי"כ טעם זה לא ש"כ בכופר דהוא ממון וליה ב"י חייב הולא דוהאלו הערה ע' סנהדרין (דף ל"ב ע"א) ואולם לדיעה הסיכריס דא"כ דאעמיה"ד לית ב"י טעם כלל רק מדה מסורה כך אי"כ איכא לסטקי אי' גם כופר מיקרי עונש והוא בכלל עושין וקאי עלי' המדה דאין עושין מה"ד:

**ועוד** גראה לכאורה דספק זה אי' עמיה"ד בטפר חלוי כפלוגתא העמיקא אי' עמיה"ד כדניי שמיס דהא שר שהרג את הנפש אי"כ ב"י חיוב מיחה ביד"ש והכופר הוא רק כפרת המיתה ביד"ש וכמבאר בכריתות (דף ל"ו ע"ב) לפי שמינו לתומחין ביד"ש שנתפן ממון ומתקפר להם ט' ע"ש וא"כ למ"ד דבירש נמי אעמיה"ד אי"כ כיון שאין מחייב המיתה ביד"ש מה"ד אי"כ ה"ה נמי דמסתלק חיוב הכופר שניתן רק לכפרת המיתה ביד"ש ולע"ס המהרש"א הג"ל נמי דהלמד עונשו חמור ממלמד וא"כ אי' ביד"ש ג"כ אעמיה"ד הטונה נמי דמענישין אותו ביד"ש עונש החמור יותר אי"כ נמי ליכא חיוב טפר דכיון דטפר עיקרן רק לכפרת מיחה ביד"ש אי"כ בהחייב עונש החמור יותר מאן לימא לן דעונש החמור הוא ג"כ מתקפר בכופר והרי ניתן הטפר רק לכפרת מיחה ביד"ש ואין לנו לדבות מלגבו דהוא כפרה גם לעונש אחר דבידי שמיס ומה גם לעונש החמור ע"י וכמונבן:

**כלל (גה) אין** עושין מן הדיון. יש להסתפק אי' גם במיתה שור אעמיה"ד והנה בה"ס דאעמיה"ד יש ב' סברות א' דמדה מסורה כך וזה לא שייך בשור דמדה מסורה רק על עושין ומיתה שור איינו לעונש כיון דלאו בר דעת הוא שיהי' מחייב ודאי לעונש יהא רק משום הקלה וקולן כמבואר בסנהדרין (דף כ"ד וגי'ה) ואולם שור שהמית את האדם י"ל דמיתה השור עונש לבצע"ו דכיון שפסק ולא שמו שורו ע"כ עושין הוא כהפסד ממון שיומת שורו וא"כ י"ל דכופר שהמית כ"ו אעמיה"ד אינו גם ז"א דנ"ס שם לא הו' משום עונש הכעלים שיענשו בהפסד הממון דאי"כ גם כשאין השור כגון שטנמו ואכלו מחלה או מכדו קודם שנגמר דית עכ"ו ראוי שיופסד ויקח ממנו ממון אחר שיווי השור וא"כ מודאין הדיון כן על כרחך דמיתה השור לאו מוטעם עונש הוא והעונש שלו שמתקפר בו הוא רק במיתה הכופר וז"ס [ועוד דאפי' את"ל דמיתה השור הוא מפתח עונש הכעלים עכ"ז ג"כ ראוי שיעניש בו מה"ד כ"י ה"כ דאעמיה"ד בעונש השלומי הטפר ע' כלל הקדום]. ב' דכיון דהלמד בק"ו חמור מן המלמד ע"כ לר"ך כפרה חמורה ע"י ואין מתקפר בעונש אכ"ר למלמד ולכן אין להענישו בה"ס בעונש המלמד כיון דלא יהי' לו צ"ו כפרה והנה זה הטעם ג"כ לא שייך בשור דמיתתו אינו לכפרה כיון דלאו בר דעת הוא שיעטרך כפרה וגם כשיר שהמית את האדם אין מיחה השיר לכפרת בעליו וכדכתיבנא ואולם באמת ז"א דשפיר אעמיה"ד לבי' הטעמים הג"ל גם בשור. וזה דכיון דבי' הטעמים הג"ל שייכי באדם מעטם ודאי וא"כ כיון שאינו אירע כן באדם ה"י פטור ממיתה בידאי' מטעמא דאעמיה"ד שוב גם השור פטור דהא קיי"ל כמיתה בעלים כך מיחה השור. ג' דשמא יש פירכא על הק"ו ואין עושין מספק וזה הטעם נראה

בית

מערכת א

דאצור

נראה דספיר לא שייך בשור דכיון דפטורו של אדם אינו מטעם ודאי רק משום דספק נפשות להקל שא"ל להרוג אדם מספק ע"כ לא שייך בזה הא דכמיחמה בעלים כן מיתת האור וכוונתו בפשיטות וספיר רק בדרם אחרי דמי' להקל אבל בשור שפיר יש חיוב להמיתו מכה ספק החיוב עשה דוכשרת סרע מקרבך :

**ואולם** לדעת רש"י כחוטת (דף ט"ו ע"א) דיה ספק והכ"ס ב"ב (דף נ' ע"ב) דיה שניהם דהא דמי' להקל היא משום דכתיב ושפטו העדה והלוי העדה עשה ח"כ מוכח דודאי פטור הוא מפאת חיוב הלאה וא"כ שוב שייך לפטור גם בשור מטעמא דכמיחמה בעלים כן מיתת האור ויש לישב לפ"י מה שפסקו התוס' ב"ב שם דל"ל קרא דושפטו וכו' פישק ליה דאפי' ממון אין מוליאין מספק ע"ש ולפ"י' יחא דכ"ס לפסק בחיוב מיתת שור דאי הא דמי' להקל הוא רק מטעם שא"ל להרוג נפש מספק וכמו במתן ח"כ אין זה פטור ודאי רק מספק וע"כ בשור שפיר חייב דבשור אחרי' להיפך דרא"ל לתומא וכנ"ל משא"כ האמא דלפי' מקרא דושפטו וכו' ח"כ ה"ל ודאי פטור וע"כ גם בשור יש לפטור וכנ"ל :

**שוב** נזכרתי דגם לדעת רש"י והכ"ס ה"ל אין לפטור בשור דכל שהאדם פטור רק מפאת והלוי העדה ומטעם חיוב הלאה אינו בשור שפיר מחייבין וכמובא להדיא בסאהדרין (דף ל"ו ע"ב) עשה דברים יש בין דיני ממונות לדיני נפשות וכו' (כל הדברים היחידים נ"ר על דיני ממונות) אין טהרים בשור האקאל חזק מעשרים ושלשה וכו' חזק מעשרים ושלשה שארין כ"ג כדתי נפשות ומסבירא דהק"ש (דמיחמה בשור למיחמה הבעלים) להכי אחא שהוא שיקר הדיו ומתלתו אבל כלאו אינו מילי (וד"ל) להלכה אחי (טובתו) אקרא דהלוי העדה וכמובא ברש"י שם (דף ל"ב ע"א) במתא אחא דברני האלמד זכות אינו חוזר ומלמד תובה דהוא אחד מעשרה דברים ה"ל וז"ל סבירא הוא דבעי' והלוי ע"כ) ומה לו לתוס' על שור המועד מוכח לקיים בו וכשרת הרע ע"כ ולפי' גם סעמא דידן שא"כ כתבתי בספרי לקח טוב כלל ב' בהא דאמתי' דהוא ענמו משום חיוב הלאה דהוא עשה מילתא בעמתי' כס"ד ח"כ גם לפי הטעם היה בשור שפיר עמה' כיון דבשור ליכא חיוב הלאה וכנ"ל :

**שוב** נזכרתי עוד גמ' ערוכה דמתי' שור מתחת ספק והוא בכריתות (דף כ"ד ע"א) דהא דתקן קם במשנה דשור הנסקל שנדע שלא הרג עד שלא נסקל יאל וירעה בעדר אחתא קם בגמ' היכי דמי חילומא דחתו בו גרי אחרי' סרע וכו' תרי אחרי' לא הרג מתי' חיות דלית לבתרי' לית לה לקחתי ע"כ הגמ' ומובא להדיא דמתי' כיון לשור מיתת מספקא :

**והנה** מה שכתבנו לדטעמא דמדה מסורה ק' או משום דהלמד חמור מולמד ואין מתכפר בשוגג האלמד דמי' טעמי נהי דלא שייך בשור עכו' גם בשור אעמתי' משום דכמיחמה בעלים ט' לכאורה ז"ל דמגמ' סאהדרין (דף ל"ו ע"ב) ה"ל מוכח דכל שאין הטעם שייך בשור ענו חיוב הלאה דלא שייך בשור אזי אין שטרין את האור ואלם בסאהדרין (דף ע"א ע"א) מוכח דכ"ר זה אי הכא דהטעם לא שייך בשור אחרי' נמי דכמיחמה בעלים ט' הוא פלוגתא דרבא ורב אחי' קם וז"ל הגמ' קם אמור רבא שור מריפה שהרג חיוב ושור של אדם מריפה שהרג פטור מ"ט ח"כ האור יסקל וגם בעליו יומת כל היכא דקריין ביה וגם בעליו יומת קריין ביה השור יסקל וכל היכא דלא קריין ביה וגם בעליו יומת (וכגון אדם מריפה דליל סרע את הכסף פטור) לא קריין ביה והשור יסקל רב אחי' אמר אחי' שור מריפה שהרג נמי פטור מ"ט כיון דליל בעלים הוא ספירי שור נמי פטור ע"כ הגמ' :

**ובתוס'** קם דיה שור מריפה שהרג חיוב ח"ל אפי' דבגלפי' קרא ד' וה' פטריין לריש שור שנתון להרוג את זה והרג את זה מטעם דכמיחמה בעלים כן מיתת השור לא דמי' דהתם טעם שיה לנפיהם אבל הכא בדרם שייך לפטור מטעם פדות שא"ל אמה יכול להיחמה ובשור לא שייך דאם

הואו עדים משלמים דמי שור מריפה לבעלים ע"כ וא"כ לרב אחי' דשטר גם בשור מריפה על כרחך דס"ל דאפי' אם אין הטעם שייך בשור נמי פטריין ליה מהיקשא דכמיחמה בעלים ט' וע"כ כ"כ (דף מ"ה ע"א) דלפניו האם ר' יעקב ורבנן אי גומרין ד"ט על שור שלא בפניו ולרבנן אין גומרין מטעמא דכמיחמה בעלים כן מיתת האור מה בעלים בפניהם ט' ולר' יעקב גומרין וקאמר התם בעמתי' דר' יעקב כאלמא בעלים בני סענתא כינה (ולכן בעי' בפניהם כ"ר שישמע את וס"ס) אלא שור בר סענתא הוא (בחמ"י) ע"כ הגמ' ומוכח ג"כ דר' יעקב ורבנן פליגי בספק ה"ל אי הא דכמיחמה בעלים ט' הוא אחי' כאלין הטעם שייך בשור ובאחי' רק להמיר :

**והנה** מה שכתבנו למעלה ג"כ דק' פשיטת דאי הא דאמתי' דמדה מסורה ק' זה לא שייך במיחמה בשור דאין מיתת האור עונש כי האור אינו כן דעם שישל בו ענין עונש הנה חכמי דאין זה פטור כל ק' דלא שייך עונש בשור וקאין מיתת האור עונש לשור רק הוא פלוגתא בין גדולי הראשונים ז"ל בעי' האקרא דבנאחזית ה' פסקו ה' וא"כ אם דמכס לנפשוהי' אדרתו מיד כל ח' אדרתו ומיד אדרתו מיד א"ש אדיו אדרתו את נפש האדם וברש"י מיד כל ח' לפי שפירא דר' הוטל והופקדו למאלל חיות רעות לטלטל בןן ט' לפיכך הוטל להסיר פליקא את החיות ע"כ א"כ א"כ דרש"י ז"ל מפרש מיד כל ח' אדרתו כפשוטו שהי"ת אדרתו נפש האדם מיד החי' אלא מהאגו ובראשית קם מפרש יוסר ח"ל גם אדרתו מיד כל ח' שא"לם לאחרת שיהרגנה ע"כ :

**הנה** פרש יוסר דמי' מתדכ"ס מיתה בירש על הריגתה את האדם ומיתתה הוא פ"י ח' אמת ואלם הספיר קם פי' ח"ל והריגתה האת (שדרוש הוא ית' את נפש האדם) פ"י על אופנים מתחלפים שא"ל זכה האדם כנה או מיד כל ח' אדרתו ומיד האדם לבלוי' מידם ואם לא יוכה ל"ה שא"למה ויהרגו א"ש אדיו או אדרתו את נפש ההרג מיד אדיו האורט להפרע ממנו אבל לא מיד החי' ע"כ נראה שדיון בזה היות לחי' עונש ופירשן ואלם הרמב"ן ז"ל קם דיבר בפניו זה כביאור יוסר מסלם ח"ל מיד כל ח' אדרתו חסא אי את הריגתה כמשמעה מיד החי' כמו מיד האדם להיות עונש כדבר ואין בחי' דעת שהטעם או שמתקבל שזכר ואלו י"י ק' בפניו דם האדם לבדו שכל ח' שמתחזק חוטו חסרף כ' גידת ח"כ היא וזה טעם סקול יסקל בשור ולא יאכל את בשור ואינו להעניש את בעליו במתן כ' אחי' שור המדבר חיוב מיתה ט' ויהי' טעם שושך דם האדם כל שושך בין ח' ובין אדם הנה דמו נודע כ"כ וברי' שמים ויתקן שיהי' טעם מיד כל ח' עשה' האקמט בשושך דם מיד כל ח' ט' כ' ח' אלאו ברזוח כל ח' האין ט' וק"ל הריגתה מיד החי' היא שלא שמתחזק את האדם כ' ק' קם בעצמם ט' ע"כ :

**והנה** שרמב"ן ז"ל נסמך בזה אם יתקן שיהי' לבע"ה עונש וליד בפירושו למד דמיתת שור הנסקל שאינה טרסה הוא עונש אל השור ולפי' שפיר גם מיתת שור הוא בכלל עונשין ושפיר שייך כ"י בפשיטות ק' דאמתי' ובהנה מה שזכרתי וז"ל דאין מיתת האור מטעם שונג לבעליו מהא דשור המדבר ג"כ חיוב מיתה ח"כ לר' יוסה דס"ל באמת כ"כ (דף מ"ד ע"ב) דשור המדבר שהמית את האדם פטור מיתתו לפי שאין לו בעלים עשה' ח"כ י"ל ולר' יוסה באמת מיתת שור שהמית את האדם הוא מטעם שונג לבעליו וא"כ בשור שהמית את האדם אי שייך כ"י אעמתי' יתקן למד דתלוי בפלוגתא דרבי יוסה ורבנן ה"ל ולרבנן דס"ל דשור המדבר נמי חייב ח"כ אין מיתת האור מטעם שונג לבעלים רק מטעם שונג האור ח"כ כיון דהוא עונש מיתה שפיר הוא בכלל דאין עונש מן האין משא"כ לר' יוסה דמתי' באמת רק בשור קם לו בעלים ח"כ י"ל דהוא מטעם שונג הבעלים ומוכח לכאורה ק' לר' ח"כ רבא רק הוא מטעם שונג האור ח"כ לא הי' ראי' להיות חילוק בין שור קם לו בעלים לפי' לו בעלים וא"כ כיון דראי' רק עונש הבעלים ולכ"י הבעלים הרי אין העונש עינש מיתה דמיתה

דמיחת האור לגבי הכעלים הרי הוא רק הפסד ממון וא"כ יל דהפסד ממון אינו כולל עונשין רק עונש הטף הם כולל עינשין וע' כלל כ"ו ושער לא שייך במיתה שור שהמית את האדם כלל דאעמ"ד ובלתי רק להעיר :

**הדנה** מה שדמי למעלה בזה מסביר דנפא"י אם אין מיתה סבור מטעם עונש הכעלים והכרחי דאינו כן מרז"ן מחייבין ממון שויר האור ה"א דלית' לשור ובג"ל כתייבדתי דאינה ראי' דהא משלמי תם אינו עונש האור רק משלמין בעלמא שבעלים משלמים מי הבוק ואעפ"כ אינו משתלם אלא מנפשי וי"פ [נפ"ע במילין (דף כ"ז ע"ב) נפלו עלי' וקטלוהו (התולעים נפלו על אדם מהם והרגוהו על שאמר שקר והתל כס עשה) ועוד שם (דף ס"ג ע"א) וגמירי דתי יתיב ארע"א ושיק' (פ"ק שמו שקרק) אתי משימא טי והא האור דמיב בי כרנא וסריק אחא גלל (נפל אבן גלל מן המרום) אפסקי' למותי כ"י האור בידאי הוי (בראי וסקרן ה' ולפיכך לקה. רש"י) ומוכה למארה להדיא דשיך תמא ועונש כב"ע"ת :

**שוב** וכרמי דברי הגמ' ב"ק (דף ח"ג ע"ב) ת"ר או כן יגמ או בת יגמ (כתשפ"ט הוה יפשה לו) לחייב על הקטנים כדוליס (שור שהרג את הקטן חייב האור מיתה כהרג את הגדול) והלא דין הוא האולי וחייב אדם באדם (חייב מיתה לאדם שהרג את האדם) וחייב שור באדם (חייב מיתה לשור שהרג את האדם) מה כשיחייב אדם באדם לא שגא בין קטנים לגדולים (אדם שהרג את הקטן חייב כהרג את הגדול) אף כשיחייב שור באדם לא תתלק בו בין קטנים לגדולים ועוד כ"ו הוא ומה אדם באדם שלא עשה בו קטנים (הארגנים) כדוליס (הארגנים דקטן שהרג פסור מיתה) חייב בו על הקטנים כדוליס (דקטן שהרג חייב ההרג מיתה כאלו הרג את הגדול) שור באדם שפשה בו קטנים כדוליס (שור קטן שהרג דעו כשור גדול והרג דשור כן יומו קרוי שור דכתי' שור או כשב כי יולד וקרינ' בו' השור יסקל) א"כ שחייב בו על הקטנים כדוליס כי ע"כ הגמ' האריך לענייננו ומבאר להדיא דשור שהמית את האדם דנין בו דין ק"ו לחייב מיתה :

**ואורים** אם נאמר דעמ"ד דאעמ"ד משום דאין הלמד המור מחכר בעונש אשר למלמד א"כ זה הענש לא שייך כאלו שהרי הק"ו בא רק לומר דשור ההרג את הקטן חייב מיתה כשור ההרג את הגדול וא"כ זה ודאי אינו לומר דהרג את הקטן אינו מחכר במיתה דהא הריגת קטן אינה חמורה מהריגת גדול ואדרבה קלה ממנה וא"כ כיון דהרג את הגדול די לו בעונש מיתה כ"ס דהרג את הקטן די לו בעונש זה ואין לספק כאן כלל לומר דלריך עונש החמור יותר וכמוכח :

**הדנה** עיינתי ומאלתי עוד בס' גור ארי' ע"ה משפטים כ"א פסוק כ"ח כ"ט דכתי' וכי יגמ שור את איש או את אשה וגו' והמית איש או אשה וגו' וברש"י והמית איש וגו' לפי שגא' כי יגמ אין לי אלא שהמיתו בעגיה המיתו בעשיכה דמינה ובעשיה מנין ת"ל והמית עכ"ל וכי שם הרא"ש וז"ל לא מלאתי בשום נוקם שנתרבו אלו מקרא דוהמית אלא בשמאז אמרו שכלל הגניחה ענינה רבינה בעשיה נשיכה ורש"י פי' כהדיא בגמ' הענש משום דהוי דומיא דקרבן שטונתו להיזק ואין הגלה להיזק ואין היזק מניו עכ"ל ז"ל וכי שם הטר ארי' ע"ז וז"ל ומה שהקשה על פירש"י דלמה לריך קרא הא בגמ' יליף ל"י מכה סבירא לא קשיא דס"ל דדווקא לענין גויקין דנין מכה סבירא דהא ר"כ בק"ו עונשין ממון כמו שכתבנו לקמן אבל כאן איירי לענין עונש האור להמיתו אין ללמוד מכה סבירא ולכך יליף ל"י מקרא ובתלמי' ב"ק דבא למילף במה האד הגוקין זה מזה הקשו התוס' דהא אעמ"ד ותיירו דהוה לא היו אלא בעונש מלקות או מיתה אבל ממון סבירא לן דעונשין שפיר ולפיכך בוודאי לענין גויקין אלו לומדין תולדות מן האב אבל לענין עונשין בגון להמית האור אין זה נקרא עונש ממון דהא לאו משלמין הוא זה אלא היא נתינה לשור עכ"ל ז"ל הנה מובארת דעתו ז"ל דגם במיתה שור אינו' להאי כלל דאעמ"ד וגם נראה מדבריו ז"ל דס"ל כפשיטתו

דמיחת האור הוא מטעם עונש האור דשיך עונש כב"ע"ת וכדכתיבנא :

**הדנה** מלאתי עוד דדבר זה אם שייך עונש כב"ע"ת הוא מחלוקת תנאים בב"ר פרשה כ"ו וז"ל אמר ר"א אין לך אדם שהוא מחייב באדם הוה אלא אדם כיוצא בו (אין מי שיהו טובעין עליו דין שמים אם הוה אדם אדם רק אדם המזיק את האדם הוא דיש עליו דין) ר' נתן אומר אפי' זאב וכלב (מובעין עליהם דין שמים אם הויו לקדם, רש"י) ר' הונא בר גוריון אמר אפי' מקל אפי' רעוה הה"ד פי' את עול טבולו ואת מטתו שבו שבע הטנג בו החטות ביום מתי' ביום הדין א"כ אחא אף אינוי סרק עמידין ליתן דין ומשבון רבנן אמרין מהכא כי האדם עין הפרה מה האדם טמן דין ומשבון אף עניס טמנין דין ומשבון עכ"ל המדרש :

**הדנה** כאן נ' דעת. א' דרק באדם הוא דשיך עונש. ב' דגם כב"ע"ת יש עונש אם הויו לקדם. ג' דגם בדומם שייך עונש אם ניזק אדם על ידו וכדאמר אפי' מקל כו'. ודע דברי המ"ד אלה הם ג"כ במדרש קהלא ע"כ ע"ה א"כ שגט האדם באדם לרע לו וקם נאמר ארי"א אין לך שהוא מחייב ע"י אדם זה אלא אדם כיוצא בו [וכן ז"ל ודאי גם בב"ר הג"ל ומיבת אדם הראשונה דכ"ר הג"ל הוא ע"ס] שגא' ע"ה א"כ שגט האדם (באדם לרע לו ומוכה דרק אדם השולט באדם הוא לרע לו על השולט דעונש משא"כ כ"ע"ה ושאר דברים השולטים באדם אין עונשים) ר' יונתן אומר אפי' מקל אפי' רעוה מחייבין ע"י אדם זה וכי כדאימא בב"ר רק דמה שנאמר בב"ר כ"ע"ה א"כ נאמר במדרש קהלא בש"ר המור בר גוריון ע"ס :

**הדנה** הדעה הג' הג"ל דאפי' מקל או רעוה נפלאה מהבין וגם אין מבואר מהו עונש הדומם אם מויוק לאדם ובלקוט קהלא שם יש עוד שטי גורסא ממה שהוא במדרש דמתח הלימוד הגמולא במדרש אהא דאפי' מקל כו' מקרא דכי את עול טבולו אימא בילקוט וז"ל א"כ אחא אפי' מקל אפי' רעוה מחייבין ע"י האדם שגא' שופך דם האדם עכ"ל. מיד ראי' לפי רש"י ורש"י ע"ה ומבין בקרא דשופך דם האדם וגו' מיד כל ח' וגו' דקאי אח' ממש שפשה א"כ שהרגו את האדם ולדברי המדרש הג"ל ורי קאי עוד יותר גם אדומם וכדיליף משופך דם האדם ונראה טונתו דמפרש לקרא דכל שופך דם האדם יחי' מי שיהי' ואפי' דומם דמו ישפך והוא דלא כפי' הרמב"ן האחר דקאי הכל על אדם ההרג ומיד כל ח' אדרשט היינו שאדם הרגת יומת ע"י ח' או שכן שם כב"ע"ה ג"ל מטרטט וגם הוא דלא כפי' הספרטו הג"ל וכמוכח :

**הדנה** מאי דמוכח מילקוט הג"ל דעונש הדומם כהמיתו לאדם הוא ג"כ מיתה וכדומה מן הלשונות דיליף ל"י משופך דם האדם דכתיב ב"י דמו ישפך הוא עוד יותר דבר משליא [מוכחן ראי' מעולה אל המבואר בעולות הקדוש ר' פנחס מקראין ז"ל שכל הדברים שכתובים יש להם חיות ואפי' הדומם כו' עשה' כלשונו הסהור] והטונתו שהיטין הקדוש שבו הוא חיותו וכדומע בעפרי החכמה שאין לך דבר שאין בו גילוי קדושה ובדברים האצורים והממא"ס הם בהעלם גדול וע"כ דומם אשר האמת אדם על ידו מסתלק ממנו הקדושה שבו [וכשאר בו רק קדושה מועטת מתעלמת דל"כ לא ה' אפסר להיות לו מילאות וכדומע

**ועיין** במשנת (דף כ"ג ע"א) מנין לכל הנמוח שגילשות בשופרין ומשמרין שלא ימיתו טי בעופה כתי' מלה מה' החי' וכרש"י כלומר הכשרונה ושמרה עכ"ל ואין מובן דלאמי קרי ל"י חיות ואולם עפ"י הג"ל הריב מוכח לנכח כי הקדושה אשר במנהג נקראת ג"כ חיות שלה ואם באה לידי מימון ונפסלת והקדושה שמתלקת ממנה הגה זה שילוק החיות ולכן השמירה שמשמרין אותה מירי פסול מיקרי זה חיות שמחין את המנהג והוא מלה מה' החי' וכן אולכים המומרים מיקרי גמי מש"ה הייס לעמת אולכים אצורים כי האצורים כס קדושה ונוטטת מתעלמת וזה טעם איסורם וכדומע כפ"י החכמה משא"כ דברים המומרים מתייחסים יותר אל הקדושה ויש בהם קדושה יתירה יותר נגלית ולכן מיקרי חיים :

וזהו

**והיו** ג"כ הטובה בשם חולין (דף ק"מ ע"ה) דהא דתנן דשף עמא פטור משילוח הקן וקמפרט טעמא משום דשף עמא לא מקרי נסר ח"ל הגמ' ה"ש שתי לפנים חיות מאי חיות לאו שחיות נסר מכלל דליכא דלאו חיות נסר ט' וברש"י חיות נסר רחיות נסר טהרות ומדכתי' לפנים חיות מכלל דליכא דשחיות לפנים ולאו חיות נינהו דהייט טמאות עביל ולהגיל מובן ג"כ ענין הדרש שחיות נסר והטובה כששטו דמה אהם מותרים וזה מורה על היות בס קדושה לן קדושים חיות משא"כ הטמאות אינם חיות וכג"ל ויש לפרש עוד בלשון אחר דע"י אכילת הארס הם מתעלים ומקבלים מעלה וזה שחיות נסר כ' המעלה אחר מקבלים נקרא חיות ונמלא שחיות פי' שך דרוק:

**והנה** ראינו עוד בפסרי האיזט ח"ל האיזט השמים ט' הסמכטו בשמים שמה ש"ט מדרש או שמה בגלל שמה ח"ט שילה מן המזרח ט' והשמש הארץ ט' הסמכטו בארץ שמה שילה מדרש שמה וזרעמה ולא נחמה ט' או שמה פרה זו אינה שיהיה ואינה מרשפת כ' או שמה חמור זה אינו טעון ט' והרי דברים ק"ו ומה אלו שלא נשאו לא לשכר ולא להפסד א"ס זוכים אין מקבלים שכר וא"ס חוטאים אין מקבלים פורעניות ט' לא ש"ט מדרש אהם שא"ס זכיתם ט' עב"ל ומוכח מדברי פסרי אלה דשי"ך טמא בכע"ה אלא דפורעניות ושונם ליה כ"י פל החטא וע"פ ילקוט קהלת רמז מתקפ"ח ע"ה"כ ומורא הארס מן הבהמה אין ח"ל שהוא מדבר והיא אינה מדברת ט' ד"ל שהארס טעל שכר על מעשיו והבהמה אינה טעלת עב"ל ומוכח לכאורה ג"כ כג"ל דשי"ך מעשה טוב גם בכע"ה אלא דאין ט' ענין קבלת שכר ויש לדמות וק"ל ובאחי רק להעיר:

**ובגוף** הדבר אי שייך במיתה שור האטמה"ד ראינו עוד כ"ס לכ שמה על שה"מ להרמב"ם בשורש ט"ד שהביא דברי הרמב"ן ח"ל ובחולין (דף ק"מ) אמרו דשף עמא זה הגשש דכתי' לאתמי' לבי דינא וקדומו כ"י ובערת הרע מקרקר' ואין כעוף הזה כחוב ובערת הרע ומסקול יסקל השור נחייב במיתה אלא שכל הזמתי'ן מלוחן מן ובערת הרע והיא ח"ש טלהם שמחנה הם מומתים ומלוח הסקילה או השריפה חלק מן המלוח עב"ל וע"י כ' הלב שמה ח"ל ואין זה הכרח כלל דמסקול יסקל השור לא היו טולקין העוף שלא נזכרה בו סקילה ושמה לא היו נחייבין בו מיתה כלל מטעם דאין עושין מה"ד ולק"י אמרו שהוא נזכרת הרע שהוא פסוק כולל ביטור כל עושי רע והעוף ג"כ ככלל בו עב"ל ו"ל ומד"כ ושמה ט' מוכח דמסקפא ל"י מילתא אי שייך בכע"ה הא דאטמה"ד:

**ואולם** גוף דבריו ו"ל ש"כ דמסקול יסקל השור לא היו טולקין העוף כ"י ל"ט דודאי סקילת העוף הוא מסקול יסקל השור והע"ג דכתיב שור מ"מ ח"י ושוף כיוולא כהן מילתא דשור שור משבת וכמוכר ברש"י ברכות (דף כ"ז ע"ה) ד"ה שנסקל תרגול וכ"כ הראב"ד בפירושו לעדות פ"ו מ"א וע' ב"ק (דף נ"ד ע"ב) וע' ילקוט משפטים רמז ע"ה"כ השור יסקל ח"ל השור יסקל וכן בהמה ח' ושף כיוולא בו דגמר שור שור משבת וכבר העידו על תרגול שנסקל ביחשלים שהרג את הגשש עב"ל ונמחן ש"כ ברכות (דף כ"ז) ומוכח דהיתה כן גירסת ה'לקוט בגוף הגמ' וע"כ"ס דבר ברור הוא שמה"ל הוא הלימוד ו"ע:

**ורענין** אי שייך חטא ושונם בכע"ה וחי מיתה שור הנסקל הוא משפח שונם השור על החטא שלו ע"פ במכילתא משפטים דילוף דין איסור בגאון דשור הנסקל מק"ו מעגלה שחוסה ח"ל ומת א"ס עגלה שאינה לא משפחה את הארץ ולא מסלקת את השכינה כ"י היא איסור בהגאון שור הנסקל הוא משפח את הארץ ומסלק את השכינה דין הוא שיהא אסור בהגאון עב"ל ומוכח להדיח דשור שהרג את הגשש שחוב שנטשה חטא ועבירה שפיכות דמים ונחשב אל השור לחטא ושון מדרמטחא את הארץ ומסלק את השכינה כמו חטא ש"ד דארס שממחא ט' דל"כ לא ה"ל לו לחטא ט' רק ה"ל לו להחשב כמה ע"י חו"ל או מעשה ק"ן בעלמא דאין ש"ס ענין שפיכות דמים ואיט משמח ט' ודרמטחא ט' בהכרח דנחשב שנטשה חטא ש"ד וכמוכ"ן ולסברת המכילתא הג"ל י"ל ודחי' דמה שהשור נסקל הוא משפח שונם על החטא ש"ד שלו ובאחי רק להעיר:

**ועי** במכילתא ש"ס ע"ה"כ השור יסקל ח"ל למה נאמר שר שלא יאמר ט' לי ברין ומה א"ס כה"ס נסקילה מש"ד לא יהא נסקילה ט' פכל ומוכח ולמד"ן מיתה שור מה"ד ויש לדמות דאין זה לימוד מה"ד דמשה נמי ככלל ח"ס הוא וכי נשכיל שגגה עוד יוסר חמט מיגרע גרע ואל"ס לטעמא דמכילתא כה"ל דאטמה"ד דמקום דהלמד חמור ט"י אין מחכר בשונם המלמד ח"כ י"ל נמי דכ"ן דעבירה המועד תמורה ט"י [אי יומא דשי"ך חטא ושונם בכע"ה וכג"ל] אין מחכר נסקילה ואל"ס י"ל דה שייך רק בחדש וכך דמטביר כל דע"ש לחזק ד"ל דאין מחכר נסקילה רק עונש שחור אחר מיתתו ושונם או שונם גדול יוסר משא"כ בש"ד דלא שייך זה ע"כ י"ל דבטב"ז שונם נסקילה הוא שונם הגדול ביותר ולא שייך למיתתו שלר"ן שונם חמור ט"י:

**ועי** כטוטה (דף ל"ג ע"ב) אלמלי עבדוהי ט' ויש לדמות וחי יומא דלא שייך חטא ושונם בכע"ה רק דשור הכהן נפש וכוונה זה מורה על היות שרה עליו כח חולין רע [והיא ש"ר של המסירה לזה שלא כ"ס עבדו הכה"ל ע"י ברשות (דף ס"א ע"ה) דמה שש"ר חייב וט"ך וטעם הוא משפח י"ל רע וע"פ ב"ק (דף י"ט ע"ב) יורא קמק"ף ל"י ט"ן] וזה טעם מיתה שור נסקל כ"י לנכר ע"כ כ"ס הרע הוא האורה עליו וא"כ"ס להפריך כ"ה א"כ ודחי' דלא שייך למר דהוא"ל והיא מועד ע"כ זה מורה על היות רע הכהן החולין על גזול יוסר מרש כ"ה החולין אחר כה"ס ואין ד"י נ"ל נסקילה ח"ל דמה הוא לר"ך רק ביטור וזה ח"ל כ"ה ט"י מיתה השור וסקילה היא שמיטה שיומר מותרה וטעם ובאחי רק להעיר:

**ועי** במדרש שומר טוב תכלים מחמור כ"ה ח"ל ומנן דרש"י ומ"י מישאל וש"י' לטעלים טעמן על קדושת הא"ס מן האפרדסי' מה כתי' כהן וכו' במגיד ובמשפחה"ך וחימתי משפחת ש"י' אלא חמור בשפה שהחמור ח"ס מלמד שיהיו משפחות טעמן לח"ך החמור לקדש שמו על הקב"ה ומה פ"ע לה"ס שכל האפרדסי' חטו וחלואם שירדו לטמא לא חטו חמ"י שחמור טעמן לשריפה כ"י לקיים גזירתו של הקב"ה ט' מכלן אמרו מה א"ס האפרדסי' שאין לה"ס זכות אבות ולא ברית על ד"י שחטו טעמן ומפ"ו נשפן על קדושת הא"ס לא חטו א"ס שא"ס כ"י אברהם יצחק ויעקב ויש ל"ט זכות אבות ולגמייט על קדושת הא"ס שא"כ עב"ל ומוכח ג"כ דשי"ך זכות בכע"ה וס"ה' מה"ג אל האפרדסי' כבד"ס בחטרים לזכות מה שחמור טעמן למיטה שטר קדושת הא"ס וע"כ לא חטו א"ס ששאר האפרדסי' חטו וע' פסחים (דף כ"ז ע"ב) ובאחי רק להעיר:

**ועי** בש"ס רמ"ע משפח ט' ל"ז כ"ס ספקו ח"ל עוד הס"ף (בעל ספר הקנה) לשבח עוד הגליל (למש"ל) יוסר חמ"ס למטה מן המוכר כ"י אחר שאין כ"י יול"ל לאר"י העולם שא"כ מקבלת דין ששע"ז נכר"ן כ"ן והגליל פטור מן הא"ס שלא יאל לאר"י העולם עב"ל ומט"ר ג"כ ד"ס טען ד"ן וש"ס גם בכע"ה ובאחי רק להעיר:

**כ"ל נו** אין שונם מן הדין. מדבר ק"ה בטעמא דק"י מילתא דאין שונם מן הדין:

(א) ע' רש"י פסחים (דף כ"ד ע"ה) ד"ה אין מוהירין מה"ד ש"ך ח"ל אין מוהירין מדין ק"ו אט"פ' שא"ס הן ק"ו מעלמו אינה אחר"ס ללא עב"ל ומוכח ק"ה מלשון רש"י דאין הגשש כה"ל דאטמה"ד משפח דק"ו א"ס הן מעלמו שמה טעם ויש פירכא על הק"ו דל"כ מה זה ע"כ רש"י אט"פ' שא"ס הן ט' אינה אחר"ס ט' וח"י אט"פ' אחר"כ הא"ל וחד"ס הן מעלמו אינה אחר"ס ללא ה"ל' [כמו דאטמה"ד משפחה דמג"ש פירכא כ"י מ"י"ק למימר וה"י מוסיפ"ה ודחי' למר דהייט מ"י טעמא דאין מוהירין מה"ד ורש"י' כעונם משרש ורק אחר"ס אינה משרש"ת וללמד כ"ן נמי יש ל"ט לח"ס שמה טעם כ"ן הק"ו ויש עליו פירכא ונמלא שא"ן כ"ן אחר"כ: ח"ל' להחייט ולקאטו דמיתה ומלקות כ"י אחר"כ וק' מט"ר כ"ס' נג"ה חוד"ס

וודים כלל א' דעמחא דהשג פירכא או נמי לעבין אין מזהירין מהד כמו לעבין אעמחד ע"ש והוא פשוט]:

**ואולם** אם נאמר דהא דאין מזהירין ושנאין מהד מזה סבורה ק' טובא עפ"י לטון רמ"ז וז' בג"ל דה"ק אעפ"י שאדם הן ק"ז משלמו סיט אעפ"י שבערה נמנה כח אל האדם לחון דין ק"ז עב"ז לא נמנה לו כח זה בטוקא נמור שיה' ד"ט דין נמור להחבב אחרת דה"ק ואלם אם הטעם כהא דאין מזהירין סי' השגס דין משלמו ואיכא למיתב שמה טעם אי"כ הרי הא דין משלמו הוא מלמז סבה הא דאין מזהירין ואי' ודאי דלא ה"ל לרמ"ז לחיבבב אעפ"י כיון דאדרבה וזו הסיבה דאין מזהירין מהד ובלתי רק להעיר:

**ב** ע' שס (דף כ"ד ע"ב) טעמה אחרת דאחא דאמר הוסי' מנין לנב"ח שהוא אומר נאמר כאן כי עם קדוש אתה ונאמר להלן ואנכי קדוש מזה לי ובאר בשם מריס לא האלטו מה להלן אומר אף כהן אומר ואין לי אלא באכילה בהגאה מנין אחרת ק"ז ומה עולה שלא נעבדה בה עבירה אחרת כהנאה בנ"ח אעבדה זו עבירה אינו דין סי' כהנא הוסי' שם ד"ה אחרת ק"ז ח"ל חומ"ל הכי אלים ק"ו לאשוק מ"ש דילק' מנבילה ב"ש אלא חומ"ל כהנאה כמו נבילה שאינה אחרת כהנאה סי' חומ"ל דכחיהא קרא דאנכי קדוש כתי' ב"י נמי אישירי כהנא והבבב בקרה דרמ"ז קדוש ש"לח חן למחילה וגלי לך ק"ז דגמרי מקדשים ולא מנבילה חומ"ל כהא ק"ז נמי מקדשין לחומ"ל סי' עכ"ל:

**הנה** לשי המבואר בפתיחה כוללת להפתיח וז' דהא דלקולא ולחומ"ל לחומ"ל דרמ"ז הוא רק מטעם ספק [וע' איתון דאורייתא כלל י"ח הבאחי כמה רצות לסברא זאמ] אי"כ מה זה הקדו וכלל ק"ו נמי מקדשין לחומ"ל הא איכא נפקותא לשכונה אם נשבע שלא יבנה מנב"ח ועבר וניבנה והתיר בו אשתיהם אשכחיה ואנב"ח דאי משעמח דלחומ"ל מקד' אי"כ ממי' עפ"י לוקא או אנב"ח או אשכחיה מקד' אשכחיה דילמי האיסור האלא מק"ו אי"כ ה"ל האיסור האלא איסור ודאי ואין האשכחיה מלה דה"ל מושבע ועומד ואק"ו נמי ליכא מלקוח דאעמ"ד ועל כרחק דהא דאעמ"ד ג"כ הוא רק מטעם ספק דשחא יש פירכא על הק"ו ואי"כ שוב עפ"י נס לפי הק"ו ממי' לוקא ואי"כ עפ"י הק"ו דמישוק ל"י דלחומ"ל דרמ"ז חז"ק ואלם זה חלוי אס' יש מלקוח אהנאה בנ"ח ע' מ"ל"ש פ"ה מיס"ת וזו לא תשוב האהנאה ספק ככה"ג דחומ"ל וז' אשח"ס ואין ודעין על איזה מהס' עובר וע' חס"ד וזכחים (דף ע"ח ע"א) ד"ה ספ"על דלא מיתביב לב' ה"ס ככה"ג וגם יש ספק אי ק"ו תשוב מושבע ועומד כיון דא"ש משרש בנורה והדברים שתיקס וע' לקח טוב כלל ב' ובאחי רק להעיר [אי"ה הבערה האלא כבד הסכמי בשיט באתון דאורייתא כלל י"ח שם ואין מדרש כלה חזק]:

**ג** יש לעיין לרעח האומר דהא דאעמ"ד הוא מטעמח דהשג פירכא על הק"ו אי"כ ה"ל ד"ס ב' עדים כגריס דאחד עבר עבירה דמלקוח ויש ב' עדים המכחשים אח"כ יופטר דהא עבר פסול לעדות רק מק"ו לעולא בב"ק (דף ע"ח ע"א) ומה אשה שפ"ה ראוי' לטוב בהלא פסולה לעדות ט' ואי"כ נישחא דשחא יש פירכא על הק"ו ואי"כ ה"ל תרי ומרי ופסור ואי"כ אי"כ לטעם מהספק וז"ל דהעבדים הוי עשאי"ל דאס' יימוס ויפסרו הוומתין כיון דלהלך דרמ"ז ק"ו חומ"ל שח"ס פסול"ס נס זולת כהנאה ואין הוומתין חייבין כלום ואלם י"ל דכין דאילי דעטו פירכא שטל הק"ו או היה להם הוומה לכן מיתביב זה יוכל להימנה זה חלוי לכאורה אי הא עדות שפאי"ל הוא מטעם משקך או הוא גוה"כ בעלמא דאס' הוא מטעם משקך וכאין לו הוומה אינו מחיירא להעיד שקך אי"כ כאן נמי כ"ז אלא נדע הפירכא אין מחיירא"ס מקד' אס' הוא גוה"כ בעלמא כע"י רק בעל"ס יוכל להימנה ובעל"ס עפ"י י"ל דמיתביב יוכל להימנה כהא ש"ס אל העדות הוומה אילי ה"י נדע הפירכא חס חלוי בספק אי דבר של ספק מיקד' חלוי ע' ב"ב (דף פ"א ע"ב) ויבואר במ"א אי"ה בלחכה:

**הנה** למ"ש בלקח טוב כלל ב' דאפי' למד דאעמ"ד הוא מתקש פירכא עכ"י השגס פירכא הוא רק תשג מיעוט ואמפ"כ עפ"י אעמ"ד דרמ"ז דרמ"ז חלוי' כהר רובא עכ"י הייע רק היכא

דהרוב מורה רק שיש עדים ועיקר הריגונו הוא פ"י העדים ונפן דכא דלינטי טעב בעיבורא דירחא דמורה הרוב רק דאין הכחשה בין העדים ויש כאן העדאה עדים וזו הוא נהרג עפ"י העדים משאי"כ היכא דעלם החיוב שלו בא מן הרוב או לא מאי רוב לחייב בד"כ כמו דאין סולקין בתמון אחר הרוב וגם משפח דאין סולקין בפ"ג אחר הרוב עפ"ה ולפי"ז נישא גם כאן דגם כאן הרוב מורה רק שיש עדים כשירים לבד ושאין להם הכחשה והעונש שלו בא שוב עפ"י מכה העדים וע"כ ככה"ג עפ"י עגשינן וכ"ל ואלם יש זילוק קלח בין נידון זה לנידון דרובא דלינטי טעב בעיבורא דירחא דשס כרוב מורה רק שאין הכחשה בין העדים הנשירים עלמון ויש כאן ב' עדים כשירים משאי"כ כאן דעדים הנשירים הא בלא"ה כשירים הן אלא שרוב מורה שאין להם הכחשה מעדים אחרים ויש להאמינם משום הכי ואי"כ זה עפ"י עונש מכה הרוב ודוק:

**הנה** נחיישבתי עוד דר"ז אי יש לרון פסול עבר לעדות מק"ו משפח דיוכל להפחכב מזה עונש אס' ימחשו ב' עדים אחרים כשירים האעידים על עונש הגה הוא חלוי בפשיטות אי הא דאעמ"ד הוא רק אס' הדין בא מיד על מיד דעונש א"ד אינו נמי להאי כלל"ה אפי' היכא דהדין אינו על מיד דעונש רק שהוא דבר אש"ר בהסתבכות יוכל להסתבב ממנו עונש וזכר הארמתי בספק זה בלקח טוב שם כלל ב' ואלם גם בספק זה העליתי שם דחלוי בעתמים דאעמ"ד ושח"ס הטעם מתקש פירכא אוי גם בהסתבכות אעמ"ד דרסוף סוף שח"ס יש פירכא על עיקר הק"ו ועמאל שאינו מחויב את העונש הבא מהסתבכותו עפ"ה וע"ע לקמן כלל ס"א ובאחי רק להעיר:

**ד** דע דעס המהרש"א בנאהדרין (דף ס"ד ע"ב) כהא דאעמ"ד דהוא מש"ס דהלמד בק"ו אמור תמיד מן האלמד וע"כ אינו מחכבר בעונש אשר במלמד וע"כ פסור מלבד מה שהמהרש"א עס הביא דוגמא לזה מדברי הסמ"ג כהא דמעביר כל ורעו למוכר והס מוכאים לטיל כלל ג"ג הגה יש לזה דוגמא עוד בנמ' מכות (דף ב' ע"ב) דאמר דעדים וזומתין פטורין מגלות מק"ו ומה הוא ששעה מעשה כמזיד אינו עולה הן שלא עשו מעשה כמזיד אינו דין שלא יגלו וספ"ך והיא הגומת הוא ששעה מעשה כמזיד לא יגלי כי ה"י דלא מיהוי ליה כפרה כ"י דווגמת זה גם כן כהנא הוסי' בספ"ס (דף ל"ב ע"ב) ד"ה מעילה וז"ל חומ"ל נישא היא הגומת דשאר מלות שככרת שהן חמורות אין לודון כפרה אבל מעילה שח"א קלה שאין בה כרת יש לודונה כפרה כ"י ע"ש שהביאו רמ"ה לוס מהך דמטת [וש"ב רמ"ה בגליון הגרע"א ז"ל במכות שם ש"יין לט"ין בתום' פסחים הג"ל] וע"ע דוגמא לזה בפיה"מ להרמב"ם ארומות פ"ז מ"א דאחא דתמן שם במשנה האוכל תרומה מזיד משל אס' האק"ו ואינו משלם את התומס' כ' ז"ל וז"ל לא חייב אס' יספ"ך בתומס' אלא למי שאכל בשגגה היא אומר ואי"כ כי יאכל קדש בשגגה וז' אבל כמזיד אינו חייב חומס' כי שטו גדול מנשוא ולא ימכבר בתשלומין עכ"ל ז"ל וכ"כ ז"ל בפיה"מ מעילה פ"ז ח"ל וכבר ביארנו שהמעילה אין מזיד חייב בה לפי שטעמו גדול מלכבר בתשלומים וקרבן אבל חייב בה שוגג כ"י עכ"ל ז"ל:

**ה** יש להביא ראיה לטעמח דמהרש"א הג"ל דהא דאעמ"ד הוא משום דהלמד בק"ו אמור מחלמד ואינו מחכבר בעונש המלמד מש"ס קידושין (דף ל"ז ע"א) דס"ל התם לר' ישמעאל דכל מוק"ס שנה' זו מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה ואיחא התם ח"ל ר"ע ה"י שבה שגלמ"ר בו מושבות וטהרת בין בלחך ובין בח"ל ח"ל שבה מק"ו אח"כ ומה מלות קלות טהרות בין בלחך ובין בח"ל שבה ממורה לא כ"ש עכ"ל הגמ' וק' דנימא אעמ"ד ובשלמח לטעם ה"י דרמ"א הג"ל נישא דבכך דקידושין הא לא שייך טעם המהרש"א הג"ל שה"י ח"ל לך לומר דעונש שבה נייאג"ס רק בעובר כ"י' אבל בעובר בח"ל אין מחכבר בעונש דהא ודאי אין השבה בח"ל אמור מן השבה אשר כ"י' ודרכה ח"ל קיל מאי' וסברת ה"ה"א הרי הוא דאין השבה טוב כלל בח"ל כיון דכתיב ב"ה מושבות ואי"כ נהי דילפתי דמיה גם בח"ל מק"ו משאר מלות דטהג"ס בח"ל ע"כ"ס אין השבה בח"ל חמו"ל מן השבה אשר כ"י' [וימ"א כהנא דהמלות ט"ל"ס ואפי' אי"ה הטענות בח"ל עכ"ז עיקר יחוסם ל"י' יכן מביאר ברמב"ן עה"ר והאר"כט כזה במ"א ואכ"מ] יכ"ז ונח' רק לטעם המהרש"א ה"י משאי"כ

בית

מערכת א

דאצור

סב 128

משא"כ לדברי האומר דמיה מסורה כך או לעטמה דשחא ש טרכא על הק"ו שפיר קשיא וכמוכן :

**ואולם** לכאורה גם לעטם המהרש"א הג"ל ע"ן לא האנן דהא טעם המהרש"א הג"ל שייך רק בהא דאשמה"ד משא"כ

הא דאין מזהירין מן הדין הרי לא יתכן בו טעם המהרש"א הג"ל דלענין האוהרה מה בכך שהלמד חמור ואדרבה כיון שהלמד חמור כ"ש שיש לו להיות מזהיר עליו שלא לעשותו ושפיר יש לזון האוהרה

מדין ק"ו ורק לענין העונש הוא ד"ל דכיון דהלמד חמור מן המלמד ע"כ אינו מחכר בעונש אשר למלמד ולריך עונש חמיר ע"כ להתקפר בו אבל אוהרה שפיריש לנו ללמוד מק"ו וכמוכן ועל כרחק

דהא דאין מזהירין מה"ד הוא מטעמה אחרת לא מטעם המהרש"א הג"ל וכן מלמדי כעונ ב"ס חרשי הלכות לאבי הגאון מליסא ז"ל על מ"ס כריתות בחילתו דהא דאין מזהירין מה"ד יש לו טעם אחר

בהכרח מטעם המהרש"א הג"ל והוא ז"ל מכריח זה ע"ס מהא דבבב"ב (דף י"ג ע"ב) אמר' דאפי' למאן דס"ל עמה"ד מ"מ אין מזהירין מה"ד ומאן דס"ל עונשין על כרחק ל"ל טעם המהרש"א הג"ל ואפי' ס"ל אין מזהירין וא"כ על כרחק הא דאין מזהירין אי"ס ל"י טעמה

אחרת לא עכ"ל ז"ל בזה ולפענ"ד אין לזכר לרא"י כלל בזה דהרי גוף טעם המהרש"א ז"ל לא יתכן כלל ואין לו התמלה כלל לענין האוהרה וכמו שכתבנו וא"כ לכאורה בכך דקדושין אכתי תקשי גם

למהרש"א הג"ל דהא כיון דכתיב לא חבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת א"כ כיון דמושבות משמע רק א"י ל"י ישמעאל א"ס כ"ן הרי גם אוהרה לוכא לח"ל וא"כ אכתי תקשי דמה מהני הק"ו

דמה מזהיר קלות ט"י הא אין מזהירין מה"ד וכמוכן וי"ל דבאמה הרי גם הבטרה היא בכלל המלאכות וא"כ הרי ישנה באוהרה כללית דלא תעשה כל מלאכה ובאוהרה הכללית דלא תעשה כל מלאכה הרי לא נאמר מושבותיכם וא"כ זאת האוהרה הכללית הרי

ישנה שפיר גם בח"ל אלא דל"ל הק"ו הייתי אומר דקרא דלא חבערו אש בכל מושבותיכם אפקי להבערה מכלל האוהרה הכללית והוא

מישום כפירות מושבותיכם אי אהה מעטיר אבל אהה מעטיר בח"ל וא"כ כיון דמהני הק"ו לומר דהאי מושבותיכם לאו להכי אפי' טוב שפיר קמה לה הבטרה בכלל האוהרה הכללית דלא תעשה כל

מלאכה אשר ישנה בפשיטות גם בח"ל ואין אוהרה הבערה נלמדת עמה בק"ו כלל רק היא מפורשת בקרא דלא תעשה כל מלאכה

וכמוכן ולענין מה דילמא הבערה למידושה זה שפיר ניהג גם בח"ל מזה"ד דלמ"ד דללאו יאלת א"כ הרי יאלת לקולא לומר שאין בהבערה

נויתה וברת וא"כ הקולא ודאי דטובת שפיר גם בח"ל ולמ"ד נמי דלחלק יאלת עב"ז לא קשיא לא מיבעיא א"ס נאמר דחילוק האוהרות

לא מימנא אוהרה מה"ד כיון דהוא רק חילוק האוהרות של אוהרה הכתובה כבר בפירוש ואינו לימוד של אוהרה מתודעת א"כ הא

בפשיטות ל"ק אלא אפי' נאמר דחילוק האוהרות ג"כ נחשב לימוד אוהרה מה"ד כיון דל"ל הלימוד הייתי אומר דאיט רק אוהרה אחת על הכל וטעה ע"י הלימוד מה"ד א"ט אומרים דיש אוהרה

מיוחדת על כה"א וא"כ האוהרה המיוחדת בכל אחד ואחד הרי נלמדת אישוא מה"ד עב"ז ג"כ ל"ק דהא הא דהבערה נלמק יאלת

הוא רק לענין חטאות וכמבואר בשבת (דף ע' ע"א) וא"כ הא לא שייך בזה כלל הא דאין מזהירין מה"ד דמטאת הא לא כפי אוהרה

וכמבואר במטות (ד' י"ג ע"ב) ואולם עדיין י"ע דהא דבע"י הבערה נלמק רק לחטאת בשבת ע"ס נראה דזהו רק לדין דליכא חטא

בשבת משום דלאו שניתן לאזהרת מיתה ב"ד אין לוקין עליו משא"כ בכך דקדושין דהוא מימאר ד"י ישמעאל ואיהו הא ס"ל במטות (דף י"ג ע"א) דחייבי מיתות ב"ד ישן בכלל חלקות ארבעים וא"כ הרי

לריך החילוק גם לענין מות ע' רש"י מכות (דף כ"א ע"ב) ד"ה ואין חילוק מלאכות ביו"ט וא"כ חלקות הא ש"כ שפיר בעי אוהרה

וא"כ הרי הדקיל וכמוכן ואולם י"ל בפשיטות ע"י דל"ש כאן כלל הא דאין מזהירין מה"ד דזה שייך רק היכא דאיט באין ללמוד את האוהרה עצמה מק"ו משא"כ כאן דאיט אומרים רק ומה שאר מות

שה"ס קלות טהנות האוהרות האמורות בסן בין בארין ובין בח"ל שבת שיהא חמורה א"ד שמתבוא האוהרה האמורה בה בין בארין ובין בח"ל וא"כ הרי הק"ו מגלה רק דאוהרה האמורה בשבת קאי גם אח"ל ואין כאן כלל א"יפ"א לימוד אוהרה מק"ו וזה עדיף עד מהך דיבמות (דף ס"ח ע"ב) דאמר ובי מזהירין מה"ד ומשני גיטי מלחא

בעלמא הוא דכאן סי עד יואר רק גיטי מלחא בעלמא מהתם ע"ס וחבין וא"ס ק דריקן להוכחט דמאך דקדושין מוכח כפעם

המהרש"א הג"ל בהא דאשמה"ד דרק פעם המהרש"א הוא דלא שייך בכך דקדושין לענין עונש משא"כ שאר העשמים הא שייכי שפיר

וכנ"ל וא"כ לשאר העשמים הא תקשי שפיר דמאי קאמר שבת מק"ו אח"כ ט"י הא אשמה"ד ו"י ישמעאל ס"ל בהדיא בירושלמי יבמות פ"א ה"א דאשמה"ד ע"ס ובבב"ב רק להעיר :

**דע** דמה שכתבנו למעלה דכרי דמאי קדושין (דף ל"ז ע"א) ה"ל ס"ס מושבותיכם דכתיב בהבערה הוא רק לשיטת רש"י ע"ס ד"ה ודאי שבת משא"כ לשיטת העוסק ע"ס קאי

אקרא דכתיב שבת הוא ל"י בכל מושבותיכם וא"כ לא יתכן התיירן הא' אשך כחכט לענין האוהרה משא"כ דפי' הק"ו קמה לה הבערה באוהרה הכללית דלא תעשה כל מלאכה דהא מיטעטא

דמשבטות דכתיב בקרא שבת הוא ל"י בכל מושבותיכם קאי נמי אבל מלאכות שבת ומושבות גם של אוהרה הכללית ה"ל וכמוכן

וא"כ הרי גם לאוהרה הכללית ה"ל א"ט לריקן ל"י ק"ו לשמה"ד טהנה גם בח"ל ואל"ס התיירן ה"י אשך תלוט למעלה דכאן לא שייך הא דאין מזהירין מה"ד כיון דהלימוד מה"ד מורה רק

סיות האוהרה הכתובה כבר בשבת מושבות גם על ח"ל זה שפיר שייך גם לשיטת העוסק ה"ל וכמוכן :

**דע** דגם לשיטת רש"י ז"ל ה"ל מוחל לכאורה ק"ה דמשא"כ מושבות דכתיב בהבערה ה"י ה"ה"א דגם שאר המלאכות

ס"ן לא ינהו בח"ל דלא"כ ה"ל לר"ע דמחמ ה"י שבת שח"י ט מושבות בהבערה וטובת בין בארין ובין בח"ל ומדאמר סתמא

ה"י שבת שח"י ט מושבות וטובת בין בארין ט' מוכח דה"ה"א ה"י על כל מלאכות שבת דלא ינהו בח"ל ולמ"ד דמ"ל הא הא

כיון דאוהרה הכללית דלא תעשה כל מלאכה לא נאמר בה מושבות א"כ הא ה"ל הבערה יאלת ליתן דברת אה"ס כמושבות

דכתיב בה למד שלא טבאט בח"ל וא"כ למ"ד בנבחים (דף מ"ט ע"ב) דברת ש"ל לידק דברת אה"ס סל"י נמי לא נמר מ"י"י

א"כ ה"י ל"י ל"י למ"ד שאר מלאכות מהבערה שלא ינאו בח"ל ובבב"ב רק להעיר :

(א) יש להעיר לעטם המהרש"א הג"ל דהא דאשמה"ד הוא משום דהלמד חמור ממלמד ולא יתקפר בעונש המלמד ואין להעטיר

במאס משום שבאדין (דף ע"ג ע"א) דליקף דחוק א"כ מבינו לחרטו ניתן להכ"ל כנפשו (יתן לה"ל את הגרדף כנפשו של

הדף) בק"ו מנערה המאורסה ומה נערה מאורסה שלא בה אלא לשנמה אמרה תורה ניתן לה"ל כנפשו חדף א"כ מבינו

לחרטו עכ"ל ושייך וכי עונשין מה"ד ט' והשאלא לעטם המהרש"א הג"ל מאי קשיא ודאי טעם זה לא שייך רק לשאר העונש הא

לכפרת העונש משא"כ כאן דה"ה"ס חדף לאו כשכ"ל כפרתו כלל הוא שא"כ עדיין לא א"כ את ה"ה"א והמחשבה וז"ל ר"ה"ה

ה"י ליכא טעם מיתה והריגתו הוא רק עטור הל"ל הגרדף ומדאמר דיתן לה"ל כנפשו וא"כ מה בכך דלא י"י כפרת ליהוד

בהריגתו ודאי אין א"ט חסדן כאן כלל על כפרתו רק הורגין אותו עטור הל"ל הגרדף וטו דח"ך שייך כאן לומר דלא יה"ס

לחדף כפרתו בהריגתו וא"ט חלה לה"ה"א חסדו מה"ה"א חמ"ס דמתקפר במיתה ב"ד ולע"ז :

**דע** ולעטם המהרש"א הג"ל יש לחסד ג"כ דבגן שורר ומורה לא שייך כלל דאשמה"ד דהא ע"ס נמי אין במיתה

לוקה [וזה שלא כהגות הש"ך עה"ט ז"ל שם שהבין שם דגס  
 הך ומכאן אמה אומר כ"ו הוא עדין מדברי ר' יהודה] וא"כ  
 י"ל דר' יהודה לית ל"י בלחמא סגרא הג"ל דמלקות דמש"ר הוא  
 על שם שיש וס"ל רק דהוא משום עונש על החטא כשאר מלקיות  
 שבגזירה ולכן שפיר יליף מכלא דלשאיב"מ לוקין עליו וכמוכן  
 וא"כ פכ"ס לסגרת הספרי הג"ל הנה קמו דכריט דמש"ר  
 עמה"ד וכמוכן. [ודע דלגומחא דר' יהודה ע"ס הספרי הג"ל י"ל  
 בפשיטות עפ"י גמ' סנהדרין (דף פ"ו ע"א) דתחם ספרי ר"ש  
 וא"כ י"ל דלעממיהו אולי עפ"י פלוגתאם בסנהדרין (דף כ"א  
 ע"א) דר' יהודה ס"ל דלא דרשי' טעמא דקרא ור"ש ס"ל דדרשי'  
 טעמא דקרא וע"כ ה"נ ר"ש לטעמי' דרשי' טעמא דמלקות דמש"ר  
 הוא על שם שיש וכ"ל ור' יהודה לטעמי' דלא דרשי' טעמא  
 דקרא ולכן אין לו לדרוש טעם זה ולהוציא מלקות דמש"ר מכלל  
 שאר מלקיות לומר דמלקות דמש"ר הוא על שם שיש ואין לו  
 אלא טף הדין האומר בתורה דמש"ר לוקה וע"כ שפיר יליף מיני  
 דלשאיב"מ לוקין עליו:]

**ד** ודע דסגרתא זאה דבבן ס"ר ומש"ר (לסגרת הספרי הג"ל)  
 דידונון על שם טעם. טעמין כהו מה"ד י"ל עור כן  
 בפשיטות עפ"י גס שלא עפ"י טעם המהרש"א סנהדרין הג"ל  
 בהא דאעמה"ד רק גס לטעמא דמדה מסורה ק"י ג"כ י"ל  
 בפשיטות כן דכיון דהס ידונון על שם טעם אי"כ ה"י אין  
 המלקות מפאה עונש על מה שטעם כבר רק הוא מפאה ובגזירת  
 תקנתא דתמיתין ומלקין אוחס כ"י שומות הבן ס"ר זכאי ולא  
 יוסף המש"ר לחטוא חטאים עלומים עפ"י וא"כ י"ל דמיתה  
 ומלקות כ"י ה"י לאו בכלל שונשין הן כלל כיון דאינס בתורה  
 שונש על החטא כלל רק בגזרת תקנת האדם על העמ"ד וע"כ  
 לא קאי עלייהו כלל מדה אין שונשין מה"ד וכמוכן ובאחי  
 רק להעיר:

**ז** כ"י שונש העמקים (כלל א') כ' שאל אורו משכיל אחר  
 לרעה האומר דטעמא דאעמה"ד משום דשחא י"ס פירכא  
 דאי"כ איך עושין ק"ו להקל ע"ס והנה כבר כתובה הערה זאה  
 כ"י לב שחא על ס' המנוח להרמב"ם בשורש ה"ב ע"ס שהביא  
 דברי הרמב"ן שם ש"י ולענין שמיטת פסח שדוהה שבת אחר  
 להס הלל לוקי בתירא נהי דג"ס לא גמריהו ק"ו איביע לכו למידן  
 אמרו ק"ו פירכא הוא הגה שמאשים הכחמס משני שלא דרשו  
 מעלמס ק"ו למלל שבת בשמיטת הפסח בק"ו מן הממ"ד שהדמות  
 האלה כדבר מפורש בתורה הן עכ"ל וכו' ע"ז בעל לב שחא וז"ל  
 ומשוני' הא חיבו (הרמב"ן ז"ל) כ' מו החס ויש ע"ס המדות  
 האלה מחלים ומנחי הק"ו שאין שונשין בו לא מלקות ולא  
 מימת כ"ד ט' וכדבריו כן הוא וודאי דהלכתא פסיקתא דאין  
 שונשין מה"ד וחמא על עלמו מעלמו ט' דאי"כ מה זה שאמר  
 הלל לבני בתירא איביע לכו למידן ק"ו שחמה שמיטת הפסח  
 את השבת כ' א"ס אין בק"ו כה להביא שונש וחס' ק"ל במלקות  
 איך י"י בו כה לרשות שבת שמאור ושקול ככל התורה טולה  
 וחיבין עלי' סקלה. ו וודאי קושי' היא ולא ארע לה תירח  
 נטון לרעה הרמב"ן אבל לפי דעה הרב יש לתרץ דאע"פ שהוכיח  
 להס ק"ו לרמו בעלמא ה"י אומר להס כן ולא על הק"ו אחר  
 למחך אלא על משמעוהא דקרא כ"י עכ"ל ז"ל הנה דס"ל  
 לבעל הלכ שחא לפי האמת דאין עושין ק"ו להקל בשבת להחיר  
 מלאכת שבת מק"ו וק' שוכא מיומא (ד' פ"ה ע"א וע"כ) דליף דפי"ג  
 דוהה שבת מק"ו ומיבמות (דף ז' ע"א) וסנהדרין (דף ל"ה ע"א  
 וע"כ) דכ"י למילף דמיתה כ"ד וקבורת מת מלהה ידמו שבת  
 מק"ו וע"כ ובאחי רק להעיר:

**ח** שמשני עכ"ס נקרא תורה חסד והוא ספר על כללים כ'  
 בטעמא דאעמה"ד דהוא משום דק"ו לא ה"י מפורש בתורה  
 ולא דמי לחסימה עכ"ד ואין ה"ס הוה כ"י לטעין בו והנה  
 העעס כוזה ימכן רק במלקות ולא במיתת כ"ד דאי"כ נלמד  
 מחסימה וע' חמורה (דף ט' ע"א) אביי אומר טוב ברע לק  
 טוב בטוב לכ"ש ורבה אומר אעמה"ד ואביי אומר לך האי לאו  
 דינא הוא מי גרע טוב מרע וי"ל דאביי לטעמי' דס"ל דכל ק"ו  
 כה"ג חשוב כמפירע ע' סנהדרין (דף פ"ט ע"א) דס"ל לאביי

שם ס"ז יהרג אפי' קמן נמי ט' ה"י דקמן נמי דלאו בר  
 כפרה הוא כלל דאין בו דעת לשינוך כפרה ואעפ"כ ה"י דימחייב  
 ע"ס שיש וע"כ שם (דף מ"ו ע"א) בגמ' דאמר רובי י"י כ"א  
 חטא חספס מות אחי' מיבת חטא למשטי כן ס"ר ז"ל הגמ'  
 חטא מי שכל חטאו יהרג יא"כ כן ס"ר שכל שיש שיש יהרג  
 ס' עכ"ל הגמ' ה"י דהרינא כן ס"ר איננה לכפרה על החטא  
 אלא עבר כלל רק ע"ס שיש וא"כ הא לא שייך כ"י טעם המהרש"א  
 הג"ל דכיון דחמור לא יחכר בשונש האלמד דמה נכך דלא  
 יחכר הא בלח"ס אין המיתה לכפרתו כלל רק ע"ס שיש  
 אלא יוסף לחטוא יומר וכ"ל:

**י** ודע דבבן ס"ר נמי ה"י כ"כ האלמד חמור ממלמד ועבר  
 טעמיה גחלס יומר אולי אין הערה חשפא עוד  
 לתקנתו כלל ואין מחיבתו מיהם עטור תקנתו כ"י שומות וא"כ  
 ס' וכעין הא דלעטימה לרשע ימות ע' כ"כ (דף ס"ט ע"א)  
 ווע"ל סגרא אחרת דאין לחון בכן סודר דין ק"ו כלל וזה  
 לפירש הראב"ד בפירושו לסגרא שורש פירק ט' ברייתא י"ד וז"ל  
 ואפי' דק"ו הוא אפי' אינאמרין קרא שא"י אין לו נעשים לחון  
 מק"ו כ' טלס גזירות חלך הן עכ"ל ועמ"ס בכלל ס"ס ולפי'  
 לפי המנוח ברושמי סנהדרין פ"א ה"א כל אילין מילייה לא  
 מסתכחא דלא חילופין (כל הדברים אעלמרו בכן סודר הס בהישך  
 מן הסגרא) חרע לך שא"כ כן מי ה"י בדין שיהא חייב הבן או  
 הנה ה"י אומר הכה (שאין דרכה נכך) ופסרה תורה את הנה  
 וחיבה את הבן מי ה"י בדין שיהא חייב הקטן או הגדול ה"י  
 אומר גדול ופסרה תורה את הגדול (ביומר משקוף וק) ומיבה  
 את הקטן (חמש משביח כ' שפירח עד שיקוף) כ' ללמד שטל  
 איך אלא בגזירת חלך עכ"ל הירושלמי וא"כ כיון דדיני כן סודר  
 טלס גזירות חלך ק' טוב אין לחון בהס דין ק"ו כלל וכדברי  
 הראב"ד ובאחי רק להעיר:]

**י** ודע דר"ש ור"ט זה דכל שא"כ ידון על שם שיש ואין העונש  
 על המעשה שעה כבר אי' שונשין בו מה"ד י"ס לחדש  
 עוד דגס במלקות ומילא ע"ס רע שונשין מה"ד וזה עפ"י מה  
 שחלמתי בספר ש"ך עכ"ס ס' חלא עה"כ וכו' אולי ושנאה וז"ל  
 ובמדרש וכו' אולי ושנאה ר' יהודה אומר א"ס בא עליה לוקה  
 וא"ס לא בא עלי' אי"ט לוקה מכלאן אמה אומר עבר אדם על  
 מנה קלה שיש לעטור על מנה חמורה עבר אדם על והנה  
 לרשע וגי' שיש לעטור על לא תקום ולא חסור ועל לא תענא  
 את ארץ חד ארץ עתך עד שנה ליד שמיטת דמיס כ"י ע"כ  
 ע"ס שהכנה להקשות על המדרש הג"ל וכתב לבסוף בטובת  
 המדרש דמלקות זה (על מש"ד) אי"ט לפי שהוא הוליה ע"ס רע  
 אלא שיש לעטור על טעמיה חמורה וומר טוב הוא שילקה  
 זכאי ולא ילקה חייב ס' עכ"ל ז"ל:

**י** ודע דברי המדרש הג"ל שהביא אינס במדרש רבה ומגומחא  
 גלמטיי רק הס בפסרי על הגמ"ס הג"ל עשה והנה  
 לפי הגמ"ס ז"ל בדברי הספרי דמלקות דמש"ר אינט על חטא  
 הוליה ה"י בעלס רק על שם שיש דמושב שילקה זכאי ט'  
 ונכך דבן ס"ר דר"ס סנהדרין הג"ל אי"כ גס לענין מלקות  
 דמש"ר ראי' לומר דעמה"ד וכוזו שכתבט כן לענין כן ס"ר  
 וכמוכן ואלס נ"ח הגמ"ס ז"ל הג"ל דברי הספרי ג"ס מגמ' מטת  
 (דף ר' ע"כ) דר' יהודה יליף דלשאיב"מ לוקין עליו ממשיך ע"ס  
 [ועשה ש"ך ע"ס שיהר דכ"ו ע"ס כוזה המוה"ס מחד גמ']  
 מטת הר"ל ומגמ' כחטות (דף מ"ו ע"א) דס"ל לרבנן דראביי  
 בלחמא דדין דמש"ר הוא בין בכעל ובין בלא בעל וע"כ ואי  
 איהא חזי ראי' הא במש"ר שפיר לקי אפי' דאין בו מעשה  
 כיון דמלקות הוא על שם שיש וכמו כן ס"ר דעלס החטא  
 אי"ט ראי' למיתה וכ"ס סנהדרין הג"ל וכי בשכיל שאכל הרשימר  
 כ"ד ט' ואעפ"כ ענשו תורה מיתה על שם שיש אי"כ ה"י  
 נה דעלס החטא אין ראי' למלקות משום דאין בו מעשה עכ"ו  
 שפיר ענשו תורה מלקות על שם שיש:

**יא** ודע דהא דאמר בפסרי הג"ל מכלאן אמה אומר עבר  
 אדם על מנה קלה שיש לעטור ט' אינט עוד מדברי  
 ר' יהודה רק הס דברי הספרי עלמו והוא מאמר בפ"ע ודברי  
 ר' יהודה הס רק א"ס בא עליה לוקה וא"ס לא בא עלי' אי"ט

בית

מערכת א

דאטור

דכיון דליתיהיב ק"ו למירוש כחאן דליתמר ליה דמי ויהי קלאי לומר כה אחר ד' ע"ש וס' איירי נ"כ בק"ו כי האי דתמורה ע"ש דלא איירי בק"ו שהוא במחכונת קולא ותומרא ומה פלוגי שיש לו קולא פלוגיה יש לו תומרא פלוגיה זה שאין לו קולא פלוגיה כו' רק איירי בק"ו ומה שילם שלא בא אלא לעמוד את צבל ט' וסייע ק"ו כי האי דתמורה דאטו מי גרע העושה עלמו ממסייע ע"ש' בסנהדרין וע"כ אכ"י לטעמי' שפיר ס"ל דבק"ו דכה"ג שונשן מ"ה ועמ"ש בזה בלקח טוב כלל ב' וירל עוד דלכ"י לטעמי' דס"ל בנזיר (דף ל"ה ע"ב) דלוקין אלאו שנכללות ולא בעי' דומי' דלאו דחסימה וע' פסחים ס"ה פ"ק ב' ואלם לפ"ו גם אק"ו נמור שהוא במחכונת קולא ותומרא הי' ראוי שיהי' שונשן ונחתי רק להעיר וע"ש בבבב"מ מסת' סוגי' דיבטול ולא ביטול דכ' דמלקות דחיבי כרישות לא ילפי' להו לרש לקיט מחסימה רק מלטיני מלטיניך ולא בעי' בזה דומי' דחסימה וע"כ הבא למקדש טמא לוקה אע"ג דקדמו טע"ה מחאיב בלאו שקדמו עשה בעלמא ס"ל לר"ל דאין לוקן ע"ה משום דלא דמי לאוי" ללאו דחסימה ע"ש ולפ"ו יומלא דמלקות דחיבי כרישות יסבור ר"ל דשונשן מה"ד ובחתי רק להעיר :

עכ"ל ז"ל ודבריו מודות גדול דבר הגלמוד בק"ו וכן הכתוב אוי מתייחס הדבר הוא אל הק"ו לבד ונקרא דבר הגלמוד בק"ו וז"ל הטעם דכיון דק"ו הוא ענין סברא וכמוכר בזהו הקדום ע"כ שפיר נקרא הדבר דבר הגלמוד מק"ו והטונה דגם ט"ל הכתוב הייט ידעין זה מסברא [ע' הונמטו ב"מ ע"ב מאיסרי מוכח הי' וע' לקח טוב כלל ו' אות ד'] וגם הסברא קדמה בטעם אל המקרא שא"י יחק שלא ידע האדם את המקרא ואעפ"כ דע את הדין והדבר הוא מסתא סיוע מחייב מסברא וע"כ מליט בנתיב בנתיב דכתי' דליק' דבר מסברא ומקרא ואחר איבע' סברא ואיבע' קרא ומקדים הסברא אל הקרא ע' שטעות (דף כ"ב ע"ב) וקדושתן (דף ל"ה ע"ב) וסגה רבות וע"כ שפיר נתייחס הדבר הגלמוד מק"ו ומכתוב אל הק"ו כיון דהוא הלימוד הקדום והראשון בטעם :

**ואילן** כ"ו יומה רק אי יומא דענין הסברא אחר בק"ו הוא סברא בחרס' מאז"כ לרעה לאמר רכל ק"ו יש ט' השג' פירכה אי"כ און שום סברת ק"ו בחרס' וז"ל ויהי דאם יש על דבר ב' לימודים לימוד מסופק ולימוד בחר' דאין לו להגיה את הלימוד בחר' ולייחס הדבר אחר הלימוד המוסק ורק אם ק"ו הוא לימוד בחר' בלימוד דקרא אלא והא דאמריה' הוא מדה מסורה ק' או משום דהלמד חומר ממלמד ואיט מחסבר בטעם המלמד וכדומה אבל דבר שאיט טעם הגלמוד בק"ו הנה הלימוד הוא לימוד בחר' או שפיר יש לייחס הדבר הגלמוד אחר הק"ו אע"ג דאית לי' קרא כיון דגם אק"ו הוא לימוד בחר' והא קודם בטעם אל המקרא או דכסונה דגם ט"ל הכתוב הייט ידעין זה מסברת אק"ו וכ"ל דו"ק סיבט כ' א לכאורה ראינו בחרס' דאין מדה אק"ו מדה מסופקת דאי איתא אלא בשום אופן להגיה מקרא משרש ולייחס הדבר אחר לימוד מסופק וכמוהו בפסוקים :

**ואילן** י"ל ונהי דיש על ק"ו השג' פירכה ע"כ סיכא דאיכא קרא כמו אק"ו או ש"כ לא מספקק בפירכה כיון דרזאין את דהדין דין אמת בלתי' ע"כ ש"כ פולין שאין פירכה על הק"ו ושגם הק"ו אחי' ובחר' ואין עליו פירכה ואמנם זה דומק דשפיר יוכל לפרש שם על הק"ו פירכה ואיט סברא אחי' ויש' וט"ה הדין גוה"כ בעלמא הוא וכמוהו ועוד נתייבבטי דדברי הראב"ד א"ל ה"י בלתי' מוקדש' ואי' יומא דתרת' הק"ו הוא מדה בחרס' והא אק"ו דספרא א"ל ה"י ע' בלתי' פירכה וכדאמר ומה לרשות מחסאת ישראל סי' ומגד' הוא דלר"ך קרא הואיל ויש פירכה על הק"ו ואי' מדוע רייחס את הדין הגלמוד אחר הק"ו אחר אג' בלתי' ק"ו פירכה הוא ואיט ק"ו כלל והדרבנ' יש לפרש' ראינו מזה לריעות' בספרים וכלל די' ק"ו יש ספק פירכה ואי' בזהו פסוק דה"ס אס' דין ק"ו ויש לט פירכה עליו אי' נס לסיפך יש ספק דאמא הק"ו הוא טוב והפירכה שאט משיבין עליו לא פירכה הוא ויש ט' פסוק דכתי' שאלו משרין את שכלט בדין סק"ו הנה ככה יש לט להשא' את שכלט בפירכה שאט משיבין על הק"ו ח"פ וע"כ י"ל דכיון דיש מקרא כמו הק"ו ע"כ זהו סמכא לסיפך שהק"ו מורה את הטובל יום הוא טוב והפירכה אג' עליו יש ט' פסוקי' הנלטי נדע לט וע"כ שפיר נשאר הק"ו בנקוט' מאז"כ אס' נאמר וכל דיני סברתא נמשכים ומחוקים לבחורים אי"כ ה"י גם פירכה הק"ו דספרא א"ל הוא בחרס' ואי' וז"ל אך אפג' לייחס סדרי' הגלמוד אחר ק"ו שאיט. [א"א] כ' גם בספרותא האחרונה הוזא' בדברי הראב"ד מוקדש' כ"ל דלכתי' מ"ל שהק"ו טוב והפירכה טעות דלמא' גם הפירכה טובה וקרא גוה"כ בעלמא הוא עכ"ל לחומר הטעם יש לפרש' טונת הראב"ד ק' ואך שפירטו כונת הראב"ד ע"כ זה מוכרח דמדי' הראב"ד ובספ"ה דכתי' קרא את מחיקין את הפירכה לטעם דל"כ וז"ל דאי' לייחס סדרי' אחר ק"ו שג' ש"כ עליו פירכה ח"פ ואי' כיון דלפיט' אין פירכה על הפירכה ואעפ"כ את מחיקין לרעה לטעם מזה המקרא אי"כ עכ"פ ה"י רזאין את בזה שאין דיני סברתא מזה בפירכה בחרס' כיון שש' מלימות שאט משיבין פירכה על הק"ו והא פסוקי' ואעפ"כ אין אט מרזישין טעמו ואי' טוב יש לט לרין מדין פירכה גם על דין ק"ו וז' ה"ס דסברתא בטעם פירכה

**ב** ע' שבת (דף פ"ו ע"א) ג"ד עשה משה מדעתי והסכים הקב"ה עמו והוסיף יום אחד ופרש מן האשכז ט' פירש מן האשכז מתי דריש נשא ק"ו בטעמו אחר ומה ישראל אלא דבריה שכינה עמהן אלא עשה אחת ט' ומלך והסכים הקב"ה על דיו דכתי' ש"כ לכס לאהליכס וכתי' ואתה פה עמוד עמדי ובתורה ומה וז"ל ואת מתי קאמר דפרש מדעתי דארייתא הוא דק"ו ניתן לירוש עכ"ל והנה בנז"ק הקושי' האת' דמחזק מיקרי מדעתי י"ל דק"ו ה"י הוא רק ענין סברא שאדם חן מסגלמו וע"כ מיקרי שפיר מדעתי וע' כלל ג"ה שהבא' דברי הטור ארי' פירכה מספיקים דכל שאין שונשין ט' מחת ק"ו אי' גם מחת סברא אין שונשין ט' דסברא ודין ק"ו שין עשה ועוד ראינו דק"ו הוא רק ענין סברא דהא גם ב"ב' דין דין ק"ו ע' ספרא פ' לו בני ישראל מוזהרין על החלב ואין העיסין מוזהרין על החלב שיכול והלא דין הוא ומה אחר' שאין חייבין עליו כרת ואיסורו טוב ב"ב' כישראל חלב שחייבין עליו כרת אינו דין כו' ח"ל בני ישראל בני מוזהרין על החלב ואין העיסין כו' עכ"ל :

**ומבואר** דלמי מישוטא הייט לומר דע"ס מוזהר על החלב מק"ו ואחתי הא כה"ס לישראל ניתנה ולא לטע"ס ואי"כ ה"י לא נאמרו י"ג מדות הדרש דק"ו הוא מכללם לטע"ס וע"כ דק"ו הוא ענין סברא ושפיר נוהג גם ב"ב' ואעפ"כ אלא נאמרו להם מדות הדרש כיון שהוא דבר שסברא מחייבת [יש לברר ענין בזה ואכ"מ ואמנם בזה דאמר והסכים הקב"ה עמו אחתי יוקדש דלמה לר"ך להסכמה ומה ענין ההסכמה כיון דק"ו בלתי' דארייתא הוא ובקשיות' הטע' ואמנם לריעות' הספרים דהא דאמריה' הוא מטעמא דהשג' פירכה אי"כ הא חייק' דאין דין ק"ו בחר' רק חיישי' דהא ק"ו סיכא אי"כ י"ל שזה כונת והסכים הקב"ה על ידו הייט שנבגלה לו שהק"ו הוא ק"ו אחי' ואלו עליו פירכה ודו"ק ונטן בס"ד :

**י** ראינו בעי' הראב"ד על הספרא פירכה לו פירק י"ז ח"פ הספרא ראב"ש לומר בא' טבול יום ואמר לכהן תן לי חן המנהג שאלו אחר לו ומה אס' במקום שפיה כתי' במחטאך (שמקריב לרעה בכל זמן שירלה ועבדה ועורה של) דחיתך מחסאת ישראל (דכתיב הכהן המחטא לרעה יאכלנה יאל טבול יום שאין ראוי לחיטוי) מקום שהורע כתי' במחטאך (דמטא כהן טולה כליל ואין לו בה חיליה כלום) איט דין ט' אחר לו ומה לרעותי' מחסאת ישראל שה"י ישה כתי' במחטאך פדמי' מונחת ישראל שה"י הורע כתי' במחטאך אחר לו הכהן המקריב לרעה לו ישראל שה"י הורע כתי' במחטאך אחר לו ומה לו אחר לו ומה חיה (גבי מנהג כתיב) שא' הקריב ואכל (וטבול יום איט ראינו להקריב) כו' י"ל מכל יום בקוליו וחמוריו על ראשו כו' עכ"ל הספרא ובעי' הראב"ד וז"ל לומר י"ל נקי מן הקששים בק"ו שאמרו ואעפ"כ שאינו נדחה מן הק"ו אלא מן הספיק כיון שנחמוק הק"ו בכת' הספיק משום איתו כלי' נדון מן הק"ו לבדו

פירכא אינה מוחזקת לברורה איב היה דין קיו עדות מסבירה איט צבור וזכא ע"ג משא פירכא ואעפי שאין אט יודעין הצרחה וכו ראה גדולה לרעת האומר דעמחא דאעמח"ד מחשק דעמח יש פירכא על הק"ו ובאחי רק להעיר:

**דע** דעמחא הג"ל אבא גס כש"ס זכאים (דף ק"ב ע"ב) ושם פירסי פירוש אחר לגמרי בהך דילא עובל יום קליו ומחורו על ראשו וחיט דפירטות הק"ו שהוא נשויב ומה אם וחיטי מחשמת יצאל שן יפה כחך ט' וכו ג"כ דין של קולא ומעמח ועל זה הוא הכוונה שהוא יולא וקליו ומחורו שהיכיר כחשבותיו על ראשו עשה ובאחי רק להעיר:

**דע** דלעמח הראב"ד הג"ל יוקשה קלח הא דלמח"י בעלמח דלילתחא דאחי"י בק"ו עמח וכחב לה קרא ולדברי הראב"ד אחי עמח וכחב לה קרא הרי עדיין ימייחס אחר הק"ו ולי דפירח וכחב לה קרא לחוק הק"ו דכיון שנתחוק הק"ו בכח הפסוק הוא ק"ו טוב יותר וברכה יש לעיין עוד בדברי הראב"ד הג"ל ובאחי רק להעיר:

**דנה** וברתי עוד לדוגמח הך דספרא לפי פ"י הראב"ד הג"ל נמצא גס נמי ערובה בערתיך (דף ל"ד ע"א) ת"ר כשהו הארס לכהן ה"י אחותו מה חיל מנין לכהן שהקדיש שם חרמו שלא יאמר הואיל ויולא לכהנים והרי הוא מתת ידי תהא שלי דין הוא בשל אחריס איני זוכה בשל שלימי לכ"ס ח"ל וכו' הקדה ט' אחר מר בשל אחריס איני זוכה מי דמי האם זוכה בעלמח (נטול רק חלק) האם קא שקיל לי' (בעי למישקל לי' לטולי) אחר רמי בר גמול אינערך סררא הואיל ובתי ואיש את קדשו ט' יסו הא נמי ט' קדשו דמית מי דמי קדשו לאו ברשותו (לאו מנה דדי' קשקיל להו אלא המקריב אימוריהם) האם ברשותו (כלומר מנה דדי' קשקיל להו ולא משלחן גבוה בשכר עבודה) אלא איך נתמן אינערך כד"א הואיל ובתי ט' אחותו שלום הוא להם הא נמי אחותו היא ט' ובתום שם ד"ה אחר דבכח וז"ל וז"ת מתי האי דאמר (בברייתא) דין הוא והלא אין לנו טמר שוכה ט' מטעם ק"ו אלא מטעם דכתיבי קראי דאש את קדשו לרמז"ח אחותו שלום לר"ג וי"ל דמכל מקום ינחא לי' לאחי קל ומחור כך מהבכר עכ"ל הרי דהבחייתא מביאה ק"ו על דבר שאין אט בזין לאומרו מנה ק"ו רק מנה דרשא דקרא ולא הביאה כלל את הדרשא דקרא רק את הק"ו ואפי"ו שהוא ק"ו פירכא וכדפריך מי דמי האם זוכה בעלמח ט' ופי' דומה ברומה מחשק להך דספרא לפי פ"י הראב"ד הג"ל דמשיים יולא עובל יום קליו יחמורו על ראשו ואעפי שנדחה מן המקרא לא מן הק"ו וגם הק"ו פירכא ובאחור ובאחי רק להעיר:

**יא** בספרא פ' אחרי עה"כ איש איש אל כל שאר בשרו וגו' וז"ל הואיל ומותר בכח אחי אביו ואחי אביו מותר בביתו אם לדמותי שהוא אומר באשת אחי אביו אף אחי אביו יאל אומר באשתו ט' אם אחרת כן הבאת עריות מן הדין לכך נאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה כלל ערות אבך וגו' פרע אין בכלל אלא מה שברפט עכ"ל ובפי' הר"ש משאל"ך שם ד"ה הבאת עריות מה"ד כ"ו"ל אפי"ו דאין מזהירין מה"ד ולא יחי' לוקח מ"ת היו אחיות כמו לאו שאין ט' מנישה עכ"ל נראה דלית לי' ז"ל להר"ש ז"ל דל"כ אחי לא דמי ללאו שאין ט' מעשה דלשאל"ך ודאי הא לא חמור האיבור משובר במעשה ואחרכה קיל ממת וכמובן וז"ל למישר"א הא דאעמח"ד הייט משום דחמור טפ ונראה דס"ל להר"ש ז"ל טעמח דאעמח"ד כדברי הב"י חירח חמד שהבאחי לעיל אות ה' דהוא משום דכיון דאין האיבור משפט בבורה רק מק"ו לא דמי לחסימה וליכא מלקות פ"ט וע"כ שפיר דמתי לי' הר"ש ז"ל לשאל"ך דפסורו נמי משום דלא דמי לחסימה ומבואר במטה (דף י"ג ע"ב) ובאחי רק להעיר. [ואור"ם] אין זה מוכרח ד"ל נמי דס"ל ז"ל דמדה מסורה כך אי דגוה"כ הוא וכנלמד בחיטה (דף י"ד ע"א) מדאינערך למיכתב אחייה בת אביו ונת אחי יעוד בכמה מקומות לימודים

אחרים ע"ו והא דנקט לשאל"ך לדוגמח בעלמח נקטי' להראות דש איבור מירה אעפי שאין לוקין עליו. ואמנם ק"ע עדיין בלשון הר"ש דהא לשאל"ך משיב לאו ואזכרה מיה"ת אלא דהוא אזכרה שאין לוקין עליו משאל"ך בק"ו הרי גם לאו ואזכרה אין כאל כיון דאין מזהירין מה"ד וס"ל רק איבור בעלמח לא איבור לאו ופי' ט' להביא יותר לדוגמח איבור ח"ש מי איבור יולא דנפקי מריבויה דכל דהיא דהטמאים ולא משיבי לאו רק איבור בעלמח ולפי"ן]:

**דנה** יחיטי עוד להר"ש משאל"ך ז"ל בפירושו על הספרא פרשת אמור פרק ו' ברייתא ד' וז"ל הספרא איך יוספ שומעתי באוכל מבשר קדשי קדשים לאחר זריקת דמים שהוא משלם את הקדש לכהנים ט' עכ"ל ובר"ש ז"ל ובתוספתא שרק בשרא דשקלים פליג ר' ישמעאל בנו של ריב"ז ואומר שנס ונתנש חייב ט' וטעמח דרי ישמעאל דאין זריקה מותרת אלא לאשקי ממעילה דאיט חייב אשם אבל קין ותומש משלם איך מיידי לה מק"ו דתרומה עכ"ל. והנה גם מזה מוכח דלית לי' להר"ש ז"ל טעם המהרש"א הג"ל דטעם המהרש"א הא שייך גם כאן דכיון דתומש הוא לכפרה איך אין ללמוד קדשים בק"ו מתרומה דלילתחא כיון דחמור טפ אין מתכפר בממון ולריך מין כפרה אחרת לגמרי ואין להוליא ממוט החמון בהנס וטעמח דמשא פירכא נמי מוכח מכאן דלית לי' דל"כ אין למייט רק הפרשת תומש לכפרה אבל לא לתמו לכהנים וממו בתרומה דבספק מייבין רק להפריש תומש שהוא שלו ומבואר בתום יבמות (דף ל"ט ע"ב) ד"ה ואם. [ואור"ם] לפמש בלקח טוב כלל כ' דטעמח דמשא פירכא הוא רק מיטעט וזלוי בממון אי סולכין בממון אחר"י איך אין ראי' עשה בלקח טוב] ולפי"ן הר"ש שם דאפשר דלריך ליקח בהתומש שלמים פ"ט פכ"ו ג"כ אין חייב לתת לכהן רק יכול להקריב השלמים ולאכולם בשמחו. ואמנם בזה י"ל דכיון דעל כרחק כהנים הם המוקריבים השלמים ובעלים בשר זריקה והקטרה משלחן גבוה הוא דק"ו איך יטליס הכהנים לתשם השלמים מספק ולומר לבעלים הבא ראי' שם פירכא על הק"ו ועול ובאחי רק להעיר. ואמנם כל שאר הטעמים בזה דאעמח"ד שפיר יכול הר"ש חמור הג"ל לסבור ד"ק ומשכח וזלוי ר' ישמעאל בנו של ריב"ז ורי יוספ דספרא הג"ל בטעמח דאעמח"ד הג"ל הוא דפליגי דרי יוספ ס"ל כטעם המהרש"א הג"ל ולכן שפיר טעמח ומכ"ל ורי ישמעאל בנו של ריב"ז ס"ל כדורך הטעמים ולכן שפיר מחויב ובאחי רק להעיר:

**יב** ע' לעיל אות ו' דתמהתי על טעם המהרש"א בזה דאעמח"ד דהוא משום דהלמד בק"ו חמור מתלמד ואין מתכפר בעונש המלמד והקפסי מש"ס סאהרין (דף ע"ג ע"א) דאמר דאין ללמוד דורך אחר חבירו להורגו דעיתן להלילו בנפשו מק"ו מנערה המאורסה משום דאעמח"ד פ"ט ואיך בדרך הא לא שייך טעם המהרש"א הג"ל דהא אין הגיחה שם לכפרתו כלל רק עבור גללת הגדוף ומה בכך שלא יתכפר הריחוק ע"ה בארובה והנה ראייתי עוד שמבואר יתר ע"ז בס' גר ארי"י מלא פרשה כ"א פטוק י"ח ד"ה על שם שיש דרוקף אין לו כפרה כלל על מחא דדיפתו ע"י מה שאדם הורג אותו עבור גללת הגדוף עשה"כ על קשיית הרא"ם שהקשה אהא דכן סורר הוא בסקילה ע"ס שיש טעמח לעמוד בפרשת דרכים וללסטס את הכריות ולפיכך אמרה טורה ימות זכאי ואל ימות חייב והקשה דאיך מודוס מייחמו ממורה מליספיס בטעמל דמיתתו רק בסוף ותי' הגור ארי' וז"ל דמה שאמר ימות זכאי ואל ימות חייב הייט שיה' דורך והדוף מתחייב בנפשו ויטל כל אדם להרוג את הדוף בכל אשר יולה להכותו לרגס אותו ולרמות כך הוא הפירוש ד"מות חייב דל"כ אלא פירושו שיה' מתחייב ב"בד מתי ימות חייב איכא הבא הרי כל האומתין מתכפרין אלא פירושו שיה' מתחייב מממת דורך והכורך מתחייב בנפשו בכל שאשכח להמיתו ולפיכך נסקל בן סורר ומורה כיון שאהדוף יכול להמית הדוף בכל מה שיכול להמית איך לו לחלק ולענין במה ימית אותו רק בכל מה שיראה ופשוט הוא עכ"ל ז"ל:

**ומתבאר** מדבריו ז"ל דרוקף אין מתכפר כלל במיתתו שהרגין אותו עבור גללת הגדוף ושמה"ה מיק"י מט

בית

מערכת א

האוצר

מת חייב ולא דמי למה ע"י ב"ד דמימת ב"ד נכספת ולא מיקרי  
 מת חייב וא"ל דטונתו ז"ל דחיישי' על הבן סורר שיבוג החלה  
 כמה בני אדם בשעל ואח"כ יארע דיהרעוה עבד הלל הארדף  
 נרדפו אחרי אדם אחד דאז נהי דההיגה חכפר על עבירת  
 הרדיפה האות שעלו היתה ההיגה עב"ז הרי לא חכפר על  
 הרלימות הקודמות שכבר הלח ויהי' מת חייב דו"א דא"כ אחתי  
 מנ"ל דאין הפירוש ימות חייב ע"י ב"ד הא במיתה ב"ד נמי יש  
 למש' לזה דמח' יהרג כמה ב"א חתלה בלא עדים וההרעה  
 ואח"כ יארע שיבוג בעדים וההרעה ועל ההיגה זו ימיתוהו ב"ד  
 דאז נהי דהמיתה ב"ד יכפר על ההיגה זו עב"ז הרי ישארו לו  
 עדיין רלימות הראשונה שאין המיתה ב"ד מכפרת עליהם כיון  
 שלא באה עליהם המיתה דודאי אין מיתה ב"ד מכפרת על כל  
 עבירות שעשה האדם רק על אותה העבירה שעל"י היא המיתה  
 וא"י דבלא"ה יש במיתה כח הכפרה גם על שאר עבירות וכדמלטי  
 בעלמא דמיתה מכפרת א"כ היה מיתתו שמת ע"י המזיל את  
 הגרדף בנפשו נמי מכפר לו על עבירותיו ואין שום חילוק בזה  
 בין מיתה ב"ד למיתה שמת ע"י המזיל וע"כ טונתו דמיתה  
 שמת ע"י המזיל אין נוכפת כלל אף על אותה עבירה הרדיפה  
 דהיא רק להלל הגרדף ואינה לכפרת החטא ואין בה כח כפרה  
 משא"כ מיתה ב"ד מכפרת ומסלקת החטא אשר עליו באה המיתה  
 וכטעם ז"ס ומשום כטונתו וא"כ לדבריו ז"ל דרודף אין מתכפר  
 כלל ע"י מיתה המזיל בו א"כ פשוט דלא שייך כרודף טעם  
 ההמשא"ה הג"ל דהואיל ומחור לא יתכפר בשעל הקל דהא  
 בלא"ה אין מתכפר כלל :

מתכפר מחור ע' היטב בדברי הגור ארי' ומחל' כי יש להחליט  
 גם טונה זאת בדבריו כי אין דבריו מטוררים כל ק' לעני  
 כמוני :

**ואולם** גם אם נאמר כן יוקצה נ"כ דמדוע נסקל הרי אפשר  
 להמיתו בחנק ונ"כ יהיו הבריות ניולים וא"כ כל שאין  
 בו לורך האלל הרי אפשר להמיתו עליו ואלוהם לפי' ראשונה  
 דהא' ימות חייב היטב בהיותו רודף אחר' ע"י מזיל דאח"כ י"ל  
 דאפ"כ דאפשר שהי' מיתתו שהי' המזיל מיתתו במיתה קלה  
 עב"ז כיון דרשות למזיל להמיתו גם במיתה חמורה אם אינו  
 יכול להזיל במיתה קלה וא"י להמתין ולרדוק עליו דמח' בין  
 ק' ובין ק' יהרג את הגרדף רק רשאי להמיתו מיד בכל מיתה  
 שיכול וכנראה מדברי הגור ארי' ז"ל ע"כ ה"ל ההגות ומשך  
 הבן סורר שהוא טוב עלמו היותו בן סורר וטוב וזולל ט' כא"ל  
 מכנים עלמו לדי חיוב סקילה כיון דטוב הגהנתו וזה לריות  
 מופקר גם לסקילה וע"כ ה"ל כא"ל הוא עלמו עלמו  
 לדי חיוב סקילה וספיר עשאו סקילה דחשיב הוא עלמו משך  
 שונט זה על עלמו בעלמו ומכנים עלמו בשונט זה כיון שהוא  
 מופקר גם לו ודו"ק היטב [וע' גור ארי' אמור פתחה ב"ד  
 כסוק יד ש"י דמקשה חשיב החיר עלמו לסקילה דכיון דלא  
 דשו מיתתו והחור בו בהכרח שיתחייב את המיתה אשר יאמר  
 ד' ע"כ הרי אפשר שיאמר השם מיתה סקילה וע"כ חשיב זה  
 החיר עלמו לסקילה עשה וא"כ הי' כיון דאפשר שיהרג המזיל  
 במיתה סקילה חשיב שפיר מפקר עלמו גם לסקילה] :

**ואולם** נוף סברתו ז"ל האות דרודף אין מתכפר ע"י מיתה  
 המזיל הואיל ואינו מיתה ב"ד איכא לעיוני בה מנמ'  
 כ"ק (דף כ"ח ע"א) דמיתו בריתא דרמי' אקרא דושלמה ידו  
 והחזיקה במשטיו פרט לשלמה ב"ד וקמפרט החס דה"ק דכא"נה  
 יכולה להזיל ע"י דבר אחר נעשה ידו כיד שליח ב"ד ופטורה  
 עכ"ל הגמ' וברש"י ע"ס דהואיל ודינא עבדה חשיב ידו כיד  
 שליח ב"ד ע"ס והתם הא מיירי כרודף ממש וא"כ מבואר דמיתה  
 רודף ממש שנהרג ע"י המזיל כשא"ל לו להזיל ע"י ד"א חשיב  
 המזיל שליח ב"ד וא"כ הרי מיתה ב"ד היא ולמה לא תכפר  
 במיתה ב"ד ממש וז"ל דכפרת הג"א ז"ל דאפ"כ דמיתה רודף  
 נמי חשיב מיתה ב"ד עכ"ז א"א שתכפר כיון דלא באה המיתה  
 לכפרה רק להלל הגרדף ורק מיתה ב"ד על עבירה בשעל  
 דהוא לכפרת החטא היא דמכפרת וגם לפי' במ"א דמיתה  
 ב"ד נמי אינה לכפרה רק לשונט וכפרה ממילא אחי' ע"י  
 שונטו שונט הראוי נ"כ י"ל ק' דמיתה שונט הוא דמכפרת על  
 החטא כיון ששונטו על החטא ולכן החטא מסתלק משא"כ מיתה  
 שאינה לשונט כלל רק להלל הגרדף אין לה שייכות בכפרת  
 הרודף כלל ואינה מכפרת עליו ובאחי' רק להעיר :

**ועיין** סנהדרין (ד' פ"א ע"ב) כיון דאף מותר ל' נפשי' מקריבין  
 ל' לקטלי' בו' וברש"י הואיל ומפקיר עלמו לבבירות ט'  
 והי' הואיל ומפקיר בעלמו לדי חיוב סקילה לכן מתחייב שפיר  
 סקילה ודו"ק היטב ומלטי עוד בדומה לזה חיוב מיתה ע"י אדם  
 מפאת מה שהאדם בעלמו קיבל עליו את המיתה ואף על פי  
 שמזינא אינו מחייב והוא בטובה דמחה על די' ההשקאה  
 הכהן ואפ"כ דמדינא אין חייבת מיתה ב"ד אדם שהרי לא  
 היו עס עדים והתראה ועל כרחק דכיון דקיבלה על עולמה המיתה  
 בחמירת אהן שפיר היא ממה ע"י הקבלה שקבלתה על עולמה  
 בעלמה והעשי' שאינה חייבת המיתה מדינא ואלוהם ע"י דכיון  
 דמיתה ע"י ההשקאה אינה מיתה טבעית רק נסית לכן לא חשיב  
 מיתה ע"י אדם רק במיתה ב"ד' הוא חשיב כיון דמחה רק ע"י  
 ענין הגמ' אשר בההשקאה וביד' הרי שפיר חייבת מיתה שהרי  
 חייבת כרת על הוטת אף בלי עדים והתראה :

**ודע** דגוף דברי הגור ארי' הג"ל לע"ק כמה ש"י דכיון דאשפ  
 להיות רודף והרודף ניתן להזילו בנפשו בכל מיתה שיטלין  
 להמיתו לכן שפיר הוא מתחייב גם עתה סקילה ולא קשיא קשיה  
 הרא"ס דמדוע יתחייב עתה מיתה חמורה כפי ממה שימות  
 חייב ע"י ב"ד דתהי' מיתתו רק בסיף דהא אין הכוונה כלל  
 דימות חייב ע"י ב"ד רק דימות חייב ע"י המזיל והו' הרי אפשר  
 שיארע שהמזיל ימיתוהו מיתה סקילה הנה כי כן נראה טונתו  
 לכאורה וק' דאחתי מדוע מתחייב עליו להמיתו בסקילה לילמא  
 הי' מתחייב שהמזיל ימיתוהו רק במיתה קלה וא"כ גם לו אין  
 להמיתו עליו מספק ולהורגו במיתה החמורה וע' סנהדרין (דף  
 ג"ג ע"א) דהיבא דאיכא למיגמר מיתה קלה ואיכא למיגמר מיתה  
 חמורה אין רשאי למשכו להחמיר אלא להקל ע"ש ברש"י ונסקלין  
 שנחטבו כשטרין אפי' אחד בריבוא נידונין בדין הקל ואחתי  
 ידון כאן במיתה החמורה כיון דאפשר שהי' מה בקלה ונכה  
 י"ל נמי דכוונתו דהבן סורר נחשב מיד עתה רודף דכיון  
 יודעתו דאשפו לישב כפרשת דרכים וללסטס את הבריות ע"כ  
 נחשב גם עתה רודף אחר חבירו להורגו כיון דאשפו לפשות  
 ק' וע"כ מיתה בן סורר שליומה חמורה גם עתה היא בעלמא  
 מטעם רודף כדי להזיל את הבריות שלא יארגס וככל דודף  
 דיתן להזילו בנפשו וזה כ"עס מיתה בן סורר והוא טעם

**ועיין** ס' דברי דוד עה"ת להטו' ז"ל פ' שמונה עה"כ וירא כי אין  
 איש ש"י חילוק בין מיתה ב"ד' מיתה ב"ד' אדם  
 דמתחייב ב"ד' אין מתחייב אם ש"י להליד זרע כש' אכל  
 המתחייב ב"ד' אין משגיחין בזה משה' גבי מואב דחייב גל' ב"ד' ש'  
 ע"כ הועיל דבר זה וכן משה שהרג האלר בשם המפורס הוא כמו  
 דיני שמים שהרי מיתתו ב"ד' ט' עכ"ל הר"ק לעיינוט וא"כ  
 שונה נמי דמחה ע"י כח הגמ' אשר בני ההשקאה שפיר נחשב  
 מיתה ב"ד' ש' כמו ההיגה החזרי בשם המפורס דחשיב מיתה ב"ד'  
 שמים ודו"ק . [ודע דאומרת ז"ל לעולם אל יפתח אדם פיו לשון  
 כו' י"ל נ"כ דהוא ענין קבלה והמשכה על עלמו דאפשר שימות  
 חלילה מפאת קבלתו המיתה ע"ש בעלמו בחמירת פיו ואפי' אם  
 אינו מחייב המיתה וע"כ ב"ד דבן סורר דחייב שפיר מיתה  
 בלא"ה אלא דקשיא מחש' מיתתו בסקילה ולא בחנק וכג"ל ע"ז  
 דהי' שפיר ניתן להחמיר דנסקל עבור שהפקיר עלמו לסקילה וחשיב  
 מקבל ע"ש בעלמו שונט הסקילה וככל' וא"י לרדוק ולהקל עליו  
 במיתה קלה כיון שהוא בעלמו הפקר את עלמו למיתה החמורה  
 ודוק ובאחי' רק להעיר] :

**ודע** דלטי דברי הגור ארי' ז"ל הג"ל הי' אפשר לומר דהך דימות  
 זכאי ולא ימות חייב דבן סורר אין הכוונה כלל שימות חייב  
 ע"י הב"ד ולא שימות חייב ע"י מזיל בהיותו רודף רק הכוונה שהרי  
 סוף אדם למות וא"כ כיון דאשפו לעמוד כפרשת דרכים וללסטס  
 בו' ע"כ מוטב שימות עתה זכאי ע"י הב"ד ממה שימות רק כסוף  
 אחרי אשר כבר יהי' ליפטס י"לפטס את הבריות דאז כשימות  
 מעלמו ככפי יהיה מה חייב י"לכן מוטב שימות עתה זכאי משום וט'  
 חייב



הקו לקבל ושער הולך שיאמר לו שלא לקבל וכי המהרש"א  
 שם ברה ואמר נראה מלכות עטים ק"ו כו' וז"ל הכא וז"ל  
 דליכא פירכא אי מוטב נראה ק"ו עכ"ל ז"ל ונראה פשוט שבין  
 להג"ל ליישב מדוע כטוב הולך שיאמר לו לקבל ואילו נעטים  
 הולך להישך שיאמר לו שלא לקבל ממ"כ כו' וע"ז ח"י דק"ו  
 דטוב ה' ק"ו פירכא וק"ו נעטים לאו ק"ו פירכא היא ולשון  
 המהרש"א ש"ל אי מוטב נראה כו' קאת ח"ט מודוק דהא וז"ל  
 מוטב נראה ק"ו דאי ממלרים איכא הכי איכא ג"כ פירכא דמה  
 למלרים שעשו אכסניה ואיכא אכתי למה הולך להאמר שלא לקבל  
 ויש ליישב ואין להאריך. ובגוף הקוש"א דלמה יולך להאמר שלא  
 לקבל י"ל דעבר העדר הקבלה לבד לא ה"י נלך להאמר בלחם  
 רק דקרא דנער ח"ט כו' הוא יותר מהעדר קבלה דנערה טו"א יותר  
 משו"מ"ת דהעדר קבלה וע"כ שער יולך להאמר:

**מ"ז** נלענ"ד לחדש טעם עור נהא דאעמ"ד דך אגוד עמ"ש  
 כס' בני יששכר בשם הרב הקדוש מה"ר זכי הרש מוידעטש  
 ז"ל ד"ג מדות שהמורה נדרש בהם הם לעומת ד"ג מדות של  
 רחמים ונמצא ק"ו מדה הראשונה ד"ג מדות הדרג לעומת אל  
 דהוא הראשון ב"ג מדות של רחמים והוא שהתפלל משה אל ה'  
 רפא נא לה והשגב לו ואצ"י ירוק ירוק כג"י הלא הכלל שנכתב  
 ימים ודרשו חכמ"ל ק"ו לשכינה ארבעה עשר יום הי"ט דכמו  
 שביקש הרשעה חס"ס אל כן נענה ולכן נאמר לו מדת ק"ו דהוא  
 בבכ"י השם אל וג"ל והוא שנמנה האמורה ד"ג מדות הדרג  
 הוא וכן שני כטובים המכתישים זה את זה עד שיבוא הכתוב  
 השלישי ויכריע בניהם ועומתא אחרתא וכאן שני כטובים כו'  
 הצינה מובנת ואל"ס עפ"י הג"ל מובנת לגמ"י כי מדה האמורה  
 האחת הלא היא לעומת מדה האמורה ד"ג מדות הרחמים דהוא  
 ונקב לא ינקב ובימואל (דף פ"ז ע"א) אי"א למר ונקב שכבר  
 נאמר לא ינקב ואי"א למר לא ינקב שכבר נאמר ונקב הכ"ל  
 מנקבה הוא לשנים ואין מנקבה לשלשן שנים עכ"ל הגמ' ומט"א  
 אישוא דקרא דונקב לא ינקב הוא ב' כטובים המכתישים ז"ל כי  
 מאמר ונקב טו"א נאמר לא ינקב ומאמר לא ינקב טו"א  
 נאמר ונקב וההבדלה בניהם הוא פ"י מה שצ"ל כטוב כטוב  
 אחר והוא בפרשת האשונה דמועלת תשובה למחלים וע"ז ח"ט  
 יודעין להכריע דמאמר ונקב הוא לשנים ומאמר לא ינקב הוא  
 לשלשן שנים והוא וכן ב' כטובים המכתישים ז"ל כו' כן דייקא  
 שנמנה זאת יש ב' כטובים המכתישים כו' עד שיבוא כו' ע"כ  
 עוקב דבריו הקדושים ז"ל:

**ע"ז** פרי"א פירק גיה וז"ל יירדה ח' שירד הקב"ה בזהל  
 מועד שא"ל וירד ד' בעמוד ענן ועמוד פתח האהל  
 ויקרא אהרן ומרים וגו' אמר לו הקב"ה כל המלשין את חבירו  
 בסתר אין לו רשעה על אחו כן אצ"ו ואמו על אחו כמה וכמה  
 כו' עכ"ל. ולפי הג"ל מובן ג"כ ענין המאמר שחיר בהחלפת  
 הענין דמו לו הקב"ה למשה מדת הק"ו וכדאמר המלשין את  
 חבירו כו' על אחו כו' שאכ"ז דזה מדת ק"ו וזה כדי שיתבונן  
 משה מזה להחשיך לה הרשעה מבכ"י השם אל התבונן לעומת  
 ק"ו וכ"ל:

**ד"ג** נודע בתכמת האמת כי השם אל הוא שם מדת האחד  
 [וע"י מכללתא בשלה עה"כ זה אלי ואנוהו מובא ברמב"ן  
 עה"ת שם וז"ל זה אלי נהב עמי צדמת רחמים כו' ומכ"ן שאין  
 אלי אלא מדת רחמים שנא' אלי אלי למה טובתני ויאמר אל  
 נא רפא נא לה ויאמר אל ד' יואר לנו עכ"ל] וע' ב"ד פרשה  
 מ"ג האל תמים דרט זה אברהם כו' והטובה כי אברהם מדתו  
 חסד וכטרט וע"כ יתייחס בבחינתו השם אל אשר הוא ג"כ שם  
 החסד וע"כ נראה כי צדקות מדת הק"ו מטובת לעומת השם  
 אל דהוא מדת החסד לכן אין עונש יולא ממדה זאת בהיותם  
 מדת החסד והיינו עממח דחין שושין מן הד"ן כנלענ"ד דך  
 אפשר:

**י"ד** ב"ד פרשה מ"ז עה"כ ולשמעאל שמעתיך הגה ברכתי  
 אחי וחסרתיי אחו וגו' ואת בריתי אקים את יצחק וע'  
 וז"ל כ"א בן האמת למד מכן הגבירה הגה ברכתי אחי זה  
 שמעאל כו' ק"ו ואת בריתי אקים את יצחק עכ"ל ולר"ך להבין  
 מדות

דהא חיי"ש שיש עליו פירכא וע"כ זהו ענין ההסכמה שנתנה  
 לו שהק"ו שון הוא ק"ו אחימי ואין עליו פירכא. והנה ער"ו יש  
 לי ליישב גם קושיית הסגר מניד העלמה בברכות (דף ה' ע"א)  
 דאמר רחם אש"י הגבר אשר תיארנו וגו' ומתורתך תלמדנו כו'  
 דבר זה מתורתך תלמדנו ק"ו משן ועין ומה שן ועין שהן אחר  
 מחיבתו של אדם עבר יולא כהן לתורת יסורין שמחוקין כל  
 גוש של אדם עכ"ז כו' והקשה בס' מניד העלמה הג"ל דאיכ  
 כיון שיש כאן ק"ו איכ ל"ל קרא דמתורתך תלמדנו הא ק"ו  
 דאורייתא הוא ויתן לירדש ע"ש והיא כעין קושיית התוס' דשבת  
 הג"ל. ולפי הג"ל י"ל ג"כ שבה הכתוב להשמיטט שהק"ו הוא  
 ק"ו אחימי ואין עליו פירכא והוא תועלת להמחייב ציטורין  
 חלילה שידע וודאי שטעמו מחכמים ויתאמס מיטורין ואילו  
 משאת הק"ו ער"ו ה' מספק שמה אין הק"ו אחימי ויש עליו  
 פירכא ודו"ק ונטן בס"ד. [וכוזה י"ל ג"כ בברכות (דף ט"ו ע"ב)  
 מ"ד שלא הגה וגו' שאלו ושולר רחם וכו' מה ענין שאלו אלל  
 רחם אלא לומר כך מה רחם מכנים ומולא אף שאלו מכנים ומולא  
 והלא דברים ק"ו ומה רחם שמכניסין בו בתשאי מולאין ממש  
 בקולי קולות שאלו שמכניסין בו בקולי קולות אינו דין שמו"ל  
 ממש בקולי קולות מכהן תשובה לאומרים אין תחית הממים  
 מה"ס. הנה דרשו ז"ל כונת הכתוב דכא הכתוב לומר דיש  
 ללמוד ק"ו מרחם לשאל לומר ומה רחם שמכניסין בו כו' וקשה  
 ג"כ דל"ל קרא חרי הק"ו בל"ה יתן לירדש ולהג"ל נראה ג"כ  
 דק"ו נירדא יש עליו חסג פירכא ואשמעי קרא דהק"ו הוא ק"ו  
 אחימי ואין עליו פירכא]:

**וע"ז** בפסחים (דף ק"ח ע"ב) עמיד מלרים שהביא הור"ן  
 למשיח כסבור אינו מקבל מהם א"ל הקב"ה למשיח קבל  
 מהם אכסניה עשו לבני במלרים מיד יאחזו חשמים מני מלרים  
 בשאו כוש ק"ו בעמון ומה הללו ששחטבדו בהן כך אי שלא  
 ששחטבדתי בהן לא כ"ש א"ל הקב"ה קבל מהם כו' וקשה ג"כ  
 דלמה יולך שיאמר לו הקב"ה לקבל מהם הא כיון דיש בא"י  
 ק"ו איכ יולך שיאמר לו לקבל מפני הק"ו דק"ו דאורייתא ויתן  
 לירדש והנה לרעת האומר דטעמא דאעמ"ד משום דשמה יש  
 פירכא על הק"ו איכ הא קמוין דכל ק"ו מוחוק בספק שמה יש  
 עליו פירכא איכ חרי קשה בלחם דמדוע ניתנה מדת ק"ו לירדש כיון  
 דאינה צדורה אלא דאינה קושי' דכל כה"ג אמרו אין לו לייין אלא  
 מה שצ"ו רוחות וכיון דלפי מראית עין שכלט אין אנו רח"ן  
 ומולאין כעת שום פירכא על הק"ו שפיר יש לנו עפ"י הק"ו  
 [מלבד בעושין דנז"כ דאעמ"ד ולא רתה תורה ששמוך על  
 מראית עיניו להטעם כיון שאין המראית העין נרו]. ואל"ס  
 המ"ך המשיח שיבוא בב"א דכתי' ב"י לא למראה עיניו ישפט  
 ולא למשמע אוניו יוכיח וכל דבריו יהו צדורים לא מסופקים ולפי  
 מראית העין לבד לכן שפיר לא יסמוך על ק"ו מחשג פירכא עד  
 שינתנה לו מן השמים שהק"ו אחימי ואין עליו פירכא והוא שיאמר  
 לו הקב"ה קבל מהם:

**שוב** עיינתי בחדא במהרש"א שם ורלותי ש"י וז"ל ואמר  
 דנשאו טוב ק"ו בעלמס ומה הללו ששחטבדו כו' ק"ו  
 פריכא הוא דמה למלרים שקיבל מהם משום דאכסניה עשו לבניו  
 וכה"ג מליט כמה ק"ו כנון ואין ישמעתי פרעה עכ"ל ז"ל [ועמ"ש  
 בלחם הקדוש בעגן ק"ו דאין ישמעתי פרעה] ונראה דכיון ז"ל  
 ג"כ לתרן קושי' הג"ל דלמה יולך שיאמר לו הקב"ה לקבל מישוק  
 ל"י משום ק"ו וע"ז ח"י דק"ו פירכא הוא ויש ראי' לדברי המהרש"א  
 ז"ל מהא דאמר בגמ' שם עוד נראה מלכות עטים ק"ו בעמון  
 ומה הללו שאין אחיהן כן אט שאנו אחימי לכ"ש א"ל הקב"ה  
 לגבריא"ל גער חית קנס געור ח"י כו' וקשה ג"כ דלמה יולך כן  
 שיאמר הקב"ה שלא לקבל הא גם מוטב לא קיבל עד שאמר  
 לו הקב"ה קבל ואצ"ו דאיכא ק"ו ואיכ חרי גם מולא לא יקבל  
 עד שיאמר לו לקבל ואיכ חרי ד' שלא יהי נאמר לו כלום וממילא  
 לא יקבל:

**ואולם** למהרש"א הג"ל נראה דק"ו דטש חרי ה' עליו פירכא  
 דמה למלרים שעשו אכסניה כו' וע"כ הולך שיאמר  
 לו לקבל משא"כ ק"ו נעטים דהוא מוטב ומה אלו שאין אחיהן  
 כו' איכ חרי אין כאן פירכא וע"כ שפיר ה' משיח שמך על'

בשנתו יותר שאין כל ברי' יכולה להראר ט כפניו דוגמא זו  
 אנו למדין בתורתנו האמור מן הפל כן פי' מדה זו בעל אור  
 זרוע עכ"ל ז"ל והנה לפי סברא זאת דק"ו ענינו בכתר יש לי  
 לדרוש עוד טעמא דאשמה"ד לפי דעת הרמב"ם שידובר בה  
 אי"ס בכלל נ"ח דהא דאשמה"ד הוא רק במיתה אבל מלקות  
 עונשין מה"ד עש"ה ולפי דעת האומרים דגם כרת ומיתה ביד"ש  
 עונשין מה"ד נמאח מעשה דכללא דאשמה"ד טהג רק במיתה  
 ב"ד לבד ולפירו' יש לי לומר בטעמא דאשמה"ד עש"ה האבואר  
 בספר מניח מישרים לבית יוסף פ' יושב ז"ל ומהאכא משמחודע  
 דהא דמטעם ב"בא ויהי"כ זה להפסד וזה להפסד דע' ב"בא אי  
 הו' משנין (רמילה) הו' מחוי דמעברין מיני' סטרי דמסאבי  
 בהאי יומא כבשאר יומי ולימא דהא היום הוא יקחאו אוכל  
 וסטרי מסאבי מהדרי סומרי משכנא כל האז יומא כד"א כי  
 ראתה עיט וגו' ולרמוחא להאי לא איבעי לן למיטעי דין בהאז  
 יומא וכיוצ"כ הו' משמחא אחרינא דהא מנא דאחגלי לבניטתא  
 שתיקא דעתיקין (בחי' כתר כנודע) כל הכן סטרי ערקין  
 ומטמרו ט תאמא ולא מיתחוי כלל ט' והלכך לא בעי למימא  
 דין בהאז יומא ט' וכי תימא כיון דכל כך מקודש יהי"כ אחאי  
 לא תמור כשבת דשבת זדונו בסקילה ואילו יהי"כ זדונו בכרת  
 איכא למימר דהאי עדישתא דיוה"כ הו' דמנו דוורר לבניטתא  
 איחגלי ב"י תם על ברייתא ולא בעי מאן דייחוב ב"י ימות  
 מיתה חמורה דהייט מיתה בית דין ומסתיי' במלקות או בכרת  
 לכפרה חובאה עכ"ל:

**ד"פ** נראה ג"כ בהא דאשמה"ד דכיון דמדת ק"ו ענינה  
 בספירה כתר לכן אין עונש מיתה ב"ד יולא ממדה  
 זאת דבספירה זאת יש חסיון בענין זה שלא יחייב האוטה  
 מיתה ב"ד רק יס' מלקות וכרת די לכפרה מטאו ומהאי  
 טעמא אפי' דיוה"כ תמור משבת וה' ראוי להיות עונש מלאכת  
 יוה"כ סקילה עכ"פ כמו בשבת מ"ח אין ט עונש מיתה ב"ד  
 כלל רק כרת ומלקות מפאת חסיון בחי' הכתר וכדברי המגיד  
 משתריה הגיל וא"כ שפיר היינו גמי טעמא דאין עונשין מיתה  
 ב"ד ע"י ק"ו כיון דק"ו ענינו בספירה כתר וכדברי התולעת  
 יעקב ז"ל ובספיר' זאת הרי יש חסיון בענין זה לשלא יהי' עס  
 עונש מיתה ב"ד על טעא הטעא וכדברי המגיד מישרים הגיל  
 דה"ק היטב כי זה טעם נכון מולד לעני' בהא דאשמה"ד  
 לשפוט הרמב"ם ז"ל וכל דבריט בזה רק דרך אפשר ואם שנימי  
 חלילה השם הטוב יכפר בעד:

**ד"ה** נח לפיטו בקרה ט' ככרת בהא דאשמה"ד והס  
 (א) דהא גוה"כ מדאלטרך קרא באותו בת אביו ובה  
 אמו לומר שאשמה"ד וכן יש לימודים כאלה בכמה דוכתי .  
 (ב) דהמדה מסורה ק' בהלכה (ג) מהשג' פירכא (ד) דהאז מפאת  
 דהלמד בק"ו תמור ממלמד ואין מתכפר בעונש המלמד ואין  
 להענישו בחנם (ה) טעם הס' תורת חסד שהבאתי לשל אות  
 ח' דבר הלמד בק"ו לא דמי לחסומה שג' לפירוש ואין ט  
 מלקות (ו) טעמא דרדי דכתיבנא ב"כ לקח טוב כלל ב' דהא  
 חפאח וספטו העדה והאילו העדה וע"כ מפאת חיוב האלה אין  
 להס לרון ק"ו מדעתס לחייב ואין לחייב רק מה שהכתוב  
 מחייב בפירוש דוגמא הך דע"ז (ד' מ"ו ע"א) דכיון דכתיב  
 שקן תשאקט וגו' בע"ז ע"כ אפי' דחיתא מדינא להיתרא לא  
 תחוי ע"ס ברס"י וה"כ דכופה עש"ה בלקח טוב (ז) האז הטעם  
 שכתבט פה דכיון דק"ו ענינו במדת חסד לכן אין עונש יולא  
 ממט (ח) האז הטעם האחר הגרחה מדברי התולעת יעקב ז"ל  
 דכיון דק"ו ובנין אב ענינס בספירות כתר ומכמה דהס רחמים  
 פשוטים בלי מערובת דין והס שורש הרחמים והחסד שבמדות  
 לכן אין עונש יולא מהס (ט) האז הטעם האחר שכתבט עוד  
 דכיון דק"ו ענינו בספי' כתר וסס יש חסיון לשלא יהיה עונש  
 החטא מיתה ב"ד וכדברי המגיד מישרים וע"כ אין עונשין מיתה  
 ב"ד ע"י ק"ו וזה לדעת הרמב"ם דהא דאשמה"ד הוא רק  
 במיתה ב"ד וכנ"ל:

(י) ע' לשיל אות יד וע"ס ש"ס יומא (ק) כ"ב ע"כ וירב  
 כחל א"ר מני על עסקי נחל בשעה שאמר לו הקב"ה  
 לשאלך לך והיכת את עמלק אמר ומה נפש אחת אמרה תורה  
 בהא

מדות נאמר הדבר לאברהם דרך ק"ו ולא נאמר לו כהס  
 שיקם הברית ליתק ואולם לפי הגיל י"ל דהנה אברהם הוא  
 זורכבה למדת חסדו ית' וכנ"ל ועיקר שלימות אברהם ב"א רק  
 אחרי חילתו וכפי' ההנה"ך לפני וה' תמים וחז"ל מלמד שלא  
 נקרא תמים עד שחל וא"כ מוכן מלמד דעיקר שלימות חסדו  
 מרכבה למדת חסדו ג"כ נחשוה רק אחרי חילתו וע"כ כיון  
 שכפרסה דסס היא שנאמר לו מנחה חילה לכן נרמו לו עש"י  
 קיום מטה זו הוא שישלם וכייטו במדת חסדו שעינה מדת  
 הק"ו ולכן נרמו לו אז מדת הק"ו דה"ק. וע"ל עפ"י הגדע כי  
 ילקח מדתו דין ולכן כהאמר לו ואת ברייתו אקים את יתק ישל  
 החשך בזה ענהוית הקמות ביות טס המדה הולא מדת הדין  
 לא יהי' ככת העולם לסבול ההנהגת מדת דעו ית' ויהיה מוכרין  
 עולם חלילה ולכן נאמר לו בדברים דרך ק"ו דהוא מדת חסדו  
 נרמו עש"י טס שיתק חסדו בדין ויולו העולם לסבול ההנהגה  
 דה"ק וטון כס"ד:

**ד"ה** עיימי כס' תולעת יעקב כסוד י"ג מדות שהתורה  
 נדרשה בה ורליתו ט"ק טס במדת הג"ס ז"ל בספר  
 הקנה וכל ג"ס דומה הלשון הוא לאחר כדאמר למדת הנה  
 הנה לג"ס ואין אדם דן ג"ס מעלמו אח"כ קבלה מרבו וכל זה  
 רמו לאס העולם שנאללה מנחב לא ידעט פוט ויונקת תמיד  
 ממט ושטח תחומה כי שמו בקרבו ועונשין מג"ס כי נאללה ממנה  
 מדת הדין הקשה ואם היא רחמים ולפי'ק השס שלה כחיבתו  
 רחמים ונקודתו דין כן פי' ר' טס טוב י' טס טוב ז"ל עכ"ל  
 ומבואר דמה שעונשין מג"ס הוא מפאת היות מדת הג"ס ענינו  
 בספירה אשר לאללה ממנה מדת הדין הקשה ט' וא"כ שפיר  
 ניתן להאמר דק"ו שעיט במדת חסדו וכנ"ל לכן הייט טעמא  
 דאין עונשין מה"ד וכנ"ל:

**ד"ה** מדברי הס' תולעת יעקב טס כסוד י"ג שהתורה  
 נדרשה מחבאר דכל המדות שהתורה נדרשה ענינס  
 נאחא הו' מדות גרית נה"ס או כלל עש"ה מלמד ק"ו וג"ס  
 ובנין אב דענינס בני' רלשיטתו ק"ו ככתר ע"ס הטעם [וזהו  
 לכאיה דלא ככרת הרה"ק מוידעטשוב ז"ל הגיל דק"ו הוא לעומת  
 השס אל וא"כ ענינו בספירה חסד וכטרע בח"ה דסס אל  
 הוא טס החסד וכ"כ כס' בני יששכר במקומות רבות עפ"י  
 יסוד דברי הרה"ק מוידעטשוב ז"ל הגיל דק"ו ענינו במדת חסד  
 ויש עוד סברא שלישי' והוא דעת הרב ז"ל בפע"ח ובסידור  
 דק"ו הוא ח"ג דושר קל חסד ומר נבורה] ובנין אב כחמה  
 אבא וג"ס כנינה וכמו שהתקמי דכרו בענין ג"ס:

**ד"ה** מ"ס ז"ל בענין ג"ס דמשה ענשין מג"ס לפי שהבינה  
 נאללה ממנה מדת חסדו הקשה נבורה אס היתה במקומה  
 רחמים שחפאח זה טס הבינה הו' (רחמים) בנקודת אלקים  
 (דין) וכטרע בח"ה וכמו שהתקמי דכרו ז"ל הנה נראה טונותו  
 ז"ל דהייט טעמא דאין עונשין מה"ד דרק כשאר מדות הדרס  
 דענינס פה מדת גרית נה"ס דיש כסס דין וכטרע דגס מדת  
 חסדו יש כס דין אלא דרובה חסד לכן שפיר עונשין על ידס  
 משא"כ ק"ו ובנין אב וג"ס דענינס ב"ר וכנ"ל וג"ר הא אין כס  
 מערובת דין כלל רק טולס רחמים גמורים וכטרע בח"ה ע"כ  
 מהראוי שלא לעטס ע"י מדות ק"ו ובנין אב וג"ס ורק ג"ס  
 האילו וענינה כנינה והבינה נהי דהיא במקומה רחמים מ"ח  
 דינו מחסרין מינה והיא שורש הגבורה שבמדות וכטרע וע"כ  
 שפיר עונשין ע"י ג"ס משא"כ ק"ו ובנין אב שעינס ככתר  
 ומכמה טסס במקומס רחמים וגס אינס שירס אל דין דכתר  
 הוא שירס הרחמים שבמדות ומכמה שורש החסד שבמדות  
 וכטרע בח"ה לכן שפיר אין עונש יולא ממדות ק"ו ובנין אב  
 וייט טעמא דאשמה"ד וה' ככרת האמר דכללא דאשמה"ד  
 אינו בק"ו לבד רק גם בבנין אב אין עונשין כוללעני' כוונה  
 התולעת יעקב ז"ל:

**ד"ה** לפי' התולעת יעקב ז"ל דק"ו ענינו בספירה כתר  
 ואעתיק לך לשוט ז"ל וז"ל מק"ו מדה זו כנגד המאור  
 פעליון שהוא קל בעבר עליו (אי"ס ב"ה) והלא אחת רח"ה  
 סכרה עליון הנקרא קל' אין ברי' יכולה לעלות ולחשוב סס וירע  
 סתמו כ"ס וכ"ס עלת העלות שהוא תמור ועלס וגסרה

בני

מאמר ד / ברכת הלבנה

יששכר

תיג

הלבנה וזמנהרה תהיה אור הלבנה כאור החמה<sup>ה</sup>, ויהיה שלום וג'ר זאב עם כבש וגמ'ר עם גדי<sup>ו</sup> וכו'<sup>ז</sup> (ישעיה יא, ו) נראה לן, על כן אנו אומרים זה לזה 'שלום עליכם', עד כאן דברי מרן ז"ל בקצת הוספה<sup>א</sup>.

וזהו שאמר 'שלום ר"צ לאוהבי תורתך', כשהשלום הוא בריבוי להם - היינו שלש פעמים, אז 'ואין לנו מכשול', על כן אומרים בחידוש הלבנה [שכל המאורעות הם על ידה, כי הוא הגלגל היומר קרוב אלינו<sup>ב</sup>] שלש פעמים 'שלום' אז 'ואין לנו מכשול'<sup>ד</sup>.

והנה למה אומרים דוקא שלש פעמים, נראה לי על פי מה שנאמר (תהלים קיט, קסה) 'שלום רב לאוהבי תורתך ואין לנו מכשול', נראה לפרש שהוא על דרך שאמרו רז"ל (כמוצות עה, א) 'ימים' שנים 'רבים' שלשה<sup>א</sup>, אם כן לשון רבוי מורה על מספר שלשה,

ג) לא איברי סידרא אלא לגירסא (עירובין סה, א), היינו תורה שבעל פה מדת לילה, לבנה, מלכות פה ומורה שבעל פה קרינן לה<sup>טו</sup> (תיקון י, א). והנה בתורה שבעל פה יש י"ג מדות שהמורה נדרשת בהן

יודעי בינה

רבש"ע, [וכן אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד].

האלה, מעלה א' הסמוכה לארץ היא המעלה התחתונה שבכולם, והיא מעונה של לבנה, מעלה ב' היא מעונו של כוכב חמה, מעלה ג' היא מעונה של נוגה, מעלה ד' היא אמצעית של כולם והיא מעונה של חמה, מעלה ה' היא מעונו של מאדים, מעלה ו' היא מעונו של צדק, מעלה ז' היא העליונה והיא מעונה של שבתאי<sup>א</sup>. (וע"ע רמב"ם יסודי התורה ג, א).

ח. כמו שאומרים "ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי למלאות פגימת הלבנה ולא יהיה בה שום מיעוט, ויהי אור הלבנה כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית כמו שהיתה קודם מיעוטה".

וכיון שגלגל הלבנה קרוב אלינו יותר משאר הכוכבי לכת, והשפעת כל הטבעים הנשפעים ע"י השבעה כוכבי לכת עוברים דרכה, לכן תלויים כל המאורעות בלבנה.

ט. ר"ל, ע"י שיהיה אור הלבנה כאור החמה ויהיה שלום בנייהם, ע"י כן יהיה שלום בכל העולם וג'ר זאב עם כבש וגמ'ר עם גדי, כי כל מאורעות העולם נשפעים ע"י הלבנה וכדלהלן.

יג. בבחינת 'שלום רב', היינו שלום בריבוי, ומיעוט רבים שלשה.

י. שם: "אחר שאומרים ברכת הלבנה צריך האדם לומר שלש פעמים 'שלום עליכם', והענין הוא, כי הקטרוג הראשון שבעולם הוא אשר קטרגה הלבנה באמרה אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד, ולזה אחר ברכת הלבנה אנו אומרים שלש פעמים 'שלום עליכם' וכו' בלשון תפלה שלא יהיה עוד קטרוג בעולם".

יד. כלומר, שוב לא יהיה שום מכשול וקטרוג בעולם, אלא כולם יחיו יחד בשלום.

יא. כלומר, מיעוט 'ימים' שנים ומיעוט 'רבים' שלשה, היינו היכן שנאמר בתורה 'ימים' סתם הכוונה היא לשני ימים, וכן היכן שנאמר בתורה 'רבים' סתם הכוונה היא לשלשה.

כו. ר"ל, לא נבראה הלבנה אלא לגירסא, היינו ללימוד תורה שבעל פה, כמבואר במדרש תנחומא (פרשת כי תשא לו) ובפרקי דר"א (פרק מו) שבלילה יש ללמוד תורה שבע"פ, דאיתא שם: "מגין היה יודע משה אימתי יום, אלא כשהקב"ה היה מלמדו תורה בכתב היה יודע שהוא יום וכשהיה מלמדו על פה משנה ותלמוד היה יודע שהוא לילה" (וע"ע תנחומא פ"ב; תגום שיר השירים ה, ו), והזהירו בעלי הקבלה בזה מאוד שלא ללמוד מקרא בלילה אלא תורה שבעל פה.

יב. כדאיתא בברייתא דשמואל הקטן (פ"ז; וע"ע ברייתא דמולות פ"ב): "כיצד סדר מעונתן של שני המאורות [חמה ולבנה] והחמשה כוכבים, חכמים אומרים, הרקיע הזה חלוק לשבעה מעלות זו למעלה מזו וזו למעלה מזו, והן שבעה מעונות של שבעה כוכבים

ומבאר רבינו הטעם, כי תורה שבעל פה היא

תיד

בני

מאמרי ראש חודש

יששכר

**כמוכר נספרא - י"ג מדות פ"א, [שושנה אית] כה י"ג עלין ט"ז, והנה המה מכוונים נגד י"ג מדות של רחמים, דהיינו כשאנחנו דורשים קל וחומר מעוררים מדת א"ל יי, ונכמו שכתב הרב הקדוש מוה"ר דב צער**

**זנוק"ל (מגיד דבריו ליעקב אוח קלט) בשעה שניקש משה י' א"ל נא רפא' וכו' (נמדבר י, ג) השיב לו הקדוש ברוך הוא, שידרוש קל וחומר 'ואנייה ירק' וכו' (שם יד) ועל ידי זה יעורר מדת א"ל וכן באיך כא.**

יודעי בינה

כך: א' אל. ב' רחום. ג' וחנון. ד' ארך. ה' אפים (לפי שאיך אפים מורה על ב' מדות יחד, ולכן לא אמר ארך אפי אלא ארך אפים). ו' רוב חסד. ז' ואמת. ח' נוצר חסד. ט' לאלפים. י' נושא עון. יא' ופשע. יב' וחטאה. יג' ונקה. אבל לדעת רבינו תם (עי' ר"ה ז, ב תוד"ה שלש עשרה) והרא"ש (שם סי' ה) הסוברים דהיי"ג מדות מתחילין או מהוי"ה הראשון או מהוי"ה השני, א"כ מדת א"ל היא המדה השניה או השלישית בסדר הי"ג מדות של רחמים.

בסוד המלכות (כמובא בפנים בשם התיקו"ז), והנה המלכות היא מדת לילה (עי' זוה"ק ח"א צב, ב), והלבנה היא בסוד המלכות (עי' תיקו"ז פב, ב), על כן לא נבראה הלבנה שהיא בסוד המלכות אלא כדי להאיר מדת לילה סוד המלכות, כדי שיוכלו ללמוד בה תורה שבעל פה סוד המלכות.

יט. בעד מרים שתתראפ מצרעתה.

זו. כדאיתא בזוה"ק (א, א): "רבי חזקיה פתח, כתיב (שיר השירים ב, ב) 'כשושנה בין החוחים', מאן שושנה, דא כנסת ישראל, מה שושנה אית בה תליסר עלין אוף כנסת ישראל אית בה תליסר מכילין דרחמי דסחרין לה מכל סטרהא". ומבאר רבינו, שהכוונה היא לי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן המעוררים י"ג מדות של רחמים וכדלהלן (ועי' סיון מאמר ו אות ד).

כ. וכמו שאמרו חז"ל (ב"ק כה, א; בי"ב קיא, א; זבחים טט, ב): "תניא, מדין קל וחומר כיצד נ- מנין שהתורה ניתנה לידרש בקל וחומר, 'ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים', קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון" [פירוש, אילו נוף בה אביה וכי לא היה ראוי שתהא נכלמת ונופה במשך שבעה ימים, ק"ו לשכינה, מאחר שנוף בה השי"ת כל שכן שיש לה להיכלם ולהיות נופה במשך י"ד יום, אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון על כן לא תהא נופה אלא שבעה ימים]. הרי שלמדים מפסוק זה דין קל וחומר.

יז. כי הי"ג מדות המקובלות בתורה שבעל פה שתהא התורה נדרשת בהן הן קנה מפתחות לעורר האדם בגבהי מרומים י"ג מדות של רחמים, וכמו שכתב רבינו בספריו כמה פעמים (ניסן מאמר ד דרוש ב ע"ד הרמז; סיון מאמר ה אות טז; שם מאמר ו אות ד; וכהנה רבות). ומקורו בזוה"ק (ח"ג רכח, א), "תליסר מכילין דרחמי דאורייתא דאתמר בהון בשלש עשרה מדות התורה נדרשת", וכ"כ בפרע"ח (שער עולם העשיה פ"ו): "הנה אין ספק כי התורה התחתונה שנדרשת בי"ג מדות אלו שנמשכים אליה מ"ג מדות עליונות תורה שבכתב, הנדרשת בי"ג מדות אלו דוגמת י"ג אלו, כי כל מה שיש בתחתונים יש בעליונים, ומשם נתפשט בתחתונים".

כא. כגון מדת 'גזירה שוה' שהיא המדה השניה מהיי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן בתורה שבעל פה, מעורר כנגדו בגבהי מרומים מדת 'רחום' שהיא המדה השניה מהיי"ג מדות של רחמים המבוארים בתורה שבכתב, וכן בשאר המדות.

יח. כי כשדורש האדם מדת קל וחומר' שהיא המדה הראשונה מהשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן בתורה שבעל פה, מעורר כנגדו בגבהי מרומים מדת א"ל' שהיא המדה הראשונה מהיי"ג מדות של רחמים המבוארים בתורה שבכתב.

וכוזה מבאר רבינו (אגרא דפרקא אות שלו): "מנהג ישראל, אדם כשעוסק בתורה ומתקשה באיזה דבר הוא מסלסל ומהפך בוקנו וממשמש בו, והלא דבר הוא. ונראה לי, דהנה הזקן מרמו לי"ג מדות של רחמים, וידוע דיי"ג מדות שהתורה נדרשת מכוונים נגד י"ג מדות של רחמים, וכאשר האדם אינו מבין איזו דבר אינו יכול להגיע לאיזה מדה שהדבר הזה נדרש בו, והנה ממשמש בוקנו ובאיתערוותא דלתתא איתער עובדא לעילא ומתעוררים י"ג מדות של

[ורבינו לשיטתו (אלול מאמר ב אות ג ובשאר מקומות) הסובר כדעת הזוה"ק (ח"ג קלא, ב באד"ר) והאר"י ז"ל (שער הכוונות דרושי ויעבור דרוש ז; עץ חיים שער א"א פ"ט) שסדר הי"ג מדות של רחמים אינן מתחילות מהוי"ה הראשון או השני, אלא מהשם א"ל, [וסדרן הוא

תומר פרק ראשון דבורה ה

פרק ראשון

**בַּיָּאוּר י"ג מִדּוֹת הַשֵּׁם וְהַתְּדַמּוֹת הָאָדָם אֵלֵיהֶם**  
 הָאָדָם רְאוּי שְׂתִתְדַמֶּה לְקוֹנוֹ וְאִז יִהְיֶה בְּסוּד הַצּוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה,  
 צֶלֶם וְדַמּוּת, שְׂאֵלוֹ יִדְמֶה בְּגוּפוֹ וְלֹא בְּפִעוּלוֹת, הֲרִי  
 הוּא מְכַזֵּיב הַצּוּרָה וַיֹּאמְרוּ עָלָיו: "צוּרָה נָאָה וּמַעֲשִׂים  
 כְּעוֹרִים". שְׂהָרִי עֵקֶר הַצֶּלֶם וְהַדְּמּוּת הָעֲלִיּוֹן – פְּעוּלוֹתָיו,  
 וּמָה יוֹעִיל לוֹ הֵיזְתוּ כְּצוּרָה הָעֲלִיּוֹנָה, דְּמוּת תְּבִנִית אֲבָרָיו,  
 וּכְפִעוּלוֹת לֹא יִתְדַמֶּה לְקוֹנוֹ! לְפִיכֵךְ רְאוּי שְׂתִתְדַמֶּה אֶל  
 פְּעוּלוֹת הַכֶּתֶר, שֶׁהֵן שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁל רַחֲמִים עֲלִיוֹנוֹת  
 וְרִמּוּזוֹת בְּסוּד הַפְּסוּקִים.

מיכה ז: יח. מי אל כְּמוֹךָ נִשְׂא עוֹן

וְעָבַר עַל פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרֵית נַחֲלָתוֹ  
 לֹא הִחְזִיק לְעַד אָפוּ כִּי חָפֵץ חֶסֶד הוּא.  
 יט. יָשׁוּב יִרְחַמְנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנוֹתֵינוּ  
 וְתִשְׁלִיךְ בְּמַצְלוֹת יָם כָּל חַטָּאתֶם.  
 כ. תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם  
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתֵּינוּ מִימֵי קֶדֶם.  
 אם כֵּן רְאוּי שְׂתִתְדַמֶּה בּוֹ שְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת אֵלֹהִים וְעֵכָשִׁיו  
 נִפְרָשׁ אוֹתָן הַפְּעוּלוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִן הַמִּדּוֹת הָרְאוּיֹת שְׂתִתְדַמֶּה בּוֹ.

א

מי אל כְּמוֹךָ

**הַמִּדָּה** הַזֹּאת מוֹרָה עַל הֵיזְתׁ הַקְּב"ה מֶלֶךְ נַעֲלֵב סוּבֵל עֲלִבּוֹן.  
 מָה שְׂלֹא יִכִּלְהוּ רַעֲיוֹן. הֲרִי אֵין דְּבַר נִסְתָּר מֵהַשְּׂגָחָתוֹ

בְּלִי סֶפֶק, וְעוֹד אֵין רָגַע שְׁלֵא יִהְיֶה הָאָדָם נִזוֹן וּמִתְקַיֵּים מִכַּח  
 עֲלִיוֹן הַשׁוֹפֵעַ עָלָיו, וְהָרִי תִמְצָא שְׁמַעוּלָם לֹא חָטָא אָדָם נִגְדוּ  
 שְׁלֵא יִהְיֶה הוּא בְּאוֹתוֹ הָרָגַע מִמָּשׁ שׁוֹפֵעַ עָלָיו שְׁפַע קִיּוּמוֹ  
 וּתְנוּעַת אֲבָרָיו, וְעַם הָיִית שֶׁהָאָדָם חוֹטָא בְּכַח הַהוּא — לֹא  
 מִנְעוּ מִמֶּנּוּ כָּלֵל, אֲלֵא סוּבַל הַקְּב"ה עֲלֵבּוֹן כְּזֶה לְהִיּוֹת  
 מִשְׁפִּיעַ בּוֹ כַּח תְּנוּעוֹת אֲבָרָיו, וְהָאָדָם מוֹצִיא אוֹתוֹ כַּח בְּאוֹתוֹ  
 רָגַע בְּחָטָא וְעוֹן וּמִכְעִים, וְהַקְּב"ה סוּבַל! וְלֹא תֵאמֶר שְׂאִינוּ  
 יְכוּל לְמַנוּעַ מִמֶּנּוּ הַטּוֹב הַהוּא, חֶס וְשְׁלוֹם! שְׁהָרִי בְּכַחוֹ  
 בְּרָגַע כְּמִימְרֵיהָ לִיבֵשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, כְּעֵין שְׁעֵשָׂה לִירְבַּעַם  
 (מְלָכִים א, יג: ד). וְעַם כָּל זֶה, שֶׁהַכַּח בִּידוֹ לְהַחְזִיר הַכַּח הַנִּשְׁפָּע  
 הַהוּא, וְהִיָּה לוֹ לֹמֶר: כִּיּוֹן שְׂאֵתָה חוֹטָא נִגְדִי, תַּחֲטָא בְּשִׁלְף  
 וְלֹא בְּשִׁלִּי! לֹא מִפְּנֵי זֶה מִנְע טוֹבוֹ מִן הָאָדָם וְלֹא סָבַל  
 עֲלֵבּוֹן, וְהַשְׁפִּיעַ הַכַּח וְהִיטִיב לְאָדָם טוֹבוֹ. הָרִי זֶה עֲלֵבּוֹן  
 וְסִבְלָנוֹת מֵה שְׁלֵא יִסְפֵּר, וְעַל זֶה קוֹרְאִים מְלָאכֵי הַשְּׂרַת  
 לְהַקְּב"ה: "מְלָךְ עֲלוּב" (פְּרָקִי הִיכְלוֹת פּכ"ה). וְהִינּוּ אוֹמְרוּ: "מִי  
 אֵל כְּמוֹךָ", אֵתָה אֵל — בְּעַל חֶסֶד הַמִּיטִיב, אֵל בְּעַל כַּח  
 לְנַקֵּם וְלֵאסוֹף אֵת שִׁלְף, וְעַם כָּל זֶה אֵתָה סוּבַל וְנַעֲלָב עַד  
 יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה.

הָרִי זֶה מְדָה שְׁצָרִיף הָאָדָם לְהַתְּנַהֵג בָּהּ — רְצוֹנִי —  
 הַסִּבְלָנוֹת. וְכֵן הָיִיתוֹ נַעֲלָב אֲפִילוֹ לְמִדְרָגָה זוֹ, וְעַם כָּל  
 זֶה לֹא יֵאָסוֹף טוֹבָתוֹ מִן הַמְקַבֵּל.

ב

נושא עון

וְהָרִי זֶה גְדוֹל מִהַקּוֹדֵם, שְׁהָרִי לֹא יַעֲשֶׂה הָאָדָם עוֹן שְׁלֵא  
 יִבְרָא מִשְׁחִית, כְּדַתְּנָן: הָעוֹבֵר עַבְיָרָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ  
 קְטִיגוֹר אֶחָד (אבוֹת ד: יא). וְהָרִי אוֹתוֹ קְטִיגוֹר עוֹמֵד לְפָנָי

נח

בראשית יז לך לך

אונקלוס

**הַפֶּר: ם טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי**  
**אֶשְׁתֶּךָ לֹא־תִקְרָא אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שְׂרָה**  
**שְׁמָהּ: טז וּבֵרַכְתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ**  
**בֶּן וּבֵרַכְתִּיהָ וְהִיְתָה לְגוֹיִם מַלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה**  
**יְהִיו: יז וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר**  
**בְּלִבִּי הֲלֵבֶן מֵאֵה־שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שְׂרָה**  
**הִבְת־תְּשַׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד: יח וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם**  
**אֶל־הָאֱלֹהִים לֹא יִשְׁמַעֲלִי יְחִיהָ לְפָנַי: יט**  
**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֵל שְׂרָה אֶשְׁתֶּךָ יֵלֶדְתְּ לְךָ**  
**בֶּן וְקִרְאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי**  
**אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לִזְרַעוֹ אַחֲרָיו: כ וַלִּישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ**

אשני: טו ואמר יי לאברהם שרי  
אתה לא תקרי ית שמה שרי  
ארי שרה שמה: טז ואברך יתה  
ואף אתן מנה לך בר ואברכנה  
ותהי לכנשין מלכין דשלטין  
בעממיא מנה יהון: יז ויפל  
אברהם על אפוהי וחדי ואמר  
בלבה הלבד מאה שנין יהי ולד  
ואם שרה הבת תשעין שנין  
תליד: יח ואמר אברהם קדם יי  
לוי ישמעאל יתקיים קדמך:  
ט ואמר יי בקשטא שרה אתהך  
תליד לך בר ותקרי ית שמה  
יצחק ואקים ית קימי עמה לקים  
עלם לבנוהי בתרוהי: כ ועל  
ישמעאל קבלית צלותך הא

רש"י

מעשרה דורות שמשל ועד אברהם שמהו חלודותיהן בני  
(ששים) [ס"א שלשים] ובני שבעים: (יט) לו ישמעאל  
יחיה. הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכרי  
כזה: יחיה לפניך. יחיה ביראתך, כמו הפלך לפני (פסוק  
א), פלח קדמי: (יט) אבל. לשון אמנת דברים, וכן חבל  
לשמים חננו (להלן כג ט), חבל בן אין לה (מלבי"ם ב ד י):  
וקראת את שמו יצחק. על שם הנחוק. יש אומרים  
על שם י נסיונות ו' שנה של שרה וזו ימים שנמול וק'  
שנה של אברהם (במדבר יט ט), [ס"א והקיימותי את  
בריתי אתו. למה נאמר, הרי כבר כתיב (פסוק ט) וקראת  
בְרִיתִי תִשְׁמַר אִתָּה וְהָיָה וְגו', אלא לפי שאומר (פסוק ז)  
וְהִקְמַתִּי וְגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום,  
תלמוד לומר והקיימותי את בריתי אתו, ולא עם אחרים. ואת  
בְרִיתִי אִתָּה וְהָיָה וְגו' למה נאמר, אלא למד שהיה  
קדוש מבטן (ראה שם קל"ז). דבר אחר, אמר רבי אבא, מכאן  
למד קל ומומר בן הגבירה מבן האמה, כתיב הנה ברכתי  
אוזו והפרימי אתו והרבימי אתו זה ישמעאל, וקל ומומר ואת  
בְרִיתִי אִתָּה וְהָיָה וְגו': [ב"ר מו ט]: את בריתי את  
מהא מסורה לזרעו של יצחק:

קודם זמנו: (טו) לא תקרא את שמה שרי. דמשמע  
שרי לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה, שמהא שרה על כל  
(בבב"א י): (טז) וברכתי אותה. ומה היא הברכה, שמורה  
לנערותה, שנאמר (להלן יט ט) הִתָּה לִי עֲדָה (ראה ב"ר מו ט):  
וברכתיה. בהנקה שדים, כשנארכה לךך ציוס משתה של  
יצחק, שהיו מרננין עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים  
בנו הוה, והביאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הביאה,  
והיא הניקה את כולם, הוא שנאמר (להלן כג ז) הִינִיקָה בָּנִים  
שָׂרָה. בראשית רבה (סג) רמזו במקלת: (יז) ויפול אברהם  
על פניו ויצחק. זה תרגם אנקלוס וְיָדִי, לשון שמחה, ושל  
שרה (להלן יט ט) לשון מחוק. למדת שאברהם האמין ושמת,  
ושרה לא האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא  
על שרה ולא הקפיד על אברהם: ה'לבן. יש תמיהות שהן  
קיימות, כמו הנגלה נגליתי (שמואל א' ב ט), הִרְאָה אִתָּה (יחזקאל  
ח ו), אף זו היא קיימת. וכך אמר בלבו, הנעשה חסד זה  
לאחר, מה שהקדוש ברוך הוא עושה לי: ואת שרה הבת  
תשעים שנה. הימה כדאי לילד. ואף על פי שדורות  
הראשונים היו מולדין בני חמש מאות שנה, בימי אברהם  
נתמעטו השנים כבר וזא פשוט כח לעולמי, לא ולמד

שפתי חכמים הקצר

לומר, שהתמיה שלו היתה מאחר ששניהם היו זקנים, ואינם ראויים  
להוליד, מה שאין כן זקן אם אשתו ילדה אפשר שיוליד (מנח"י עפ"י  
מהרש"ל). טו. לא שלא היה חפץ בבשורת יצחק, [כפי המובן מתשובת  
אברהם על זה] (מנח"י עפ"י רא"ם). יז. דאם לא כן 'לפניך' למה לי.  
והרי כאן שתי בקשות, האחת שיחיה, והשנית שיחיה ביראתו, שאם לא  
כן 'יהיה לפניך' מיביע ליה (רא"ם).

אחר השורש, וכמו שהוא נכרת קודם זמנו כך בניו מתים, או שלא יהיה  
לו בנים (גרי"א). יג. דמהייטור 'וברכתי אותה' משמע דברך אותה ה'  
מלבד נתנת הבן, והיינו הנערות (מנח"י עפ"י רא"ם). יד. כי אברהם  
האמין כמו שכתוב לעיל (טו ז), אך תמה ואמר בלבו הנעשה חסד זה גם  
לאחר, וזא בזה לשבח לה. אבל שרה לא האמינה, והיתה אצלה תמיה  
שאינה קיימת, רצונו לומר שאין באפשרי להתקיים (מנח"י). טו. רצונו

אונקלוס

ברכית יתה ואפש יתה ואסגי יתה לחדא לחדא תרי עשר רברבין יוליד ואתננה לעם סגי: כא וית קמי אקים עם יצחק די תליד לך שרה לזמנא קדין בשתא אחרנתא: כב ושיצי למלא עמה ואסתלק יקרא די מעלוהי דאברהם: כג וידבר אברהם ית ישמעאל ברה וית כל ילידי ביתה וית כל זביני כספה כל דכורא באנשי בית אברהם וגזר ית בשרא דערלתהון בכרן יומא קדין כמא די מלל עמה: כד ואברהם בר תשעין ותשע שנין פד גזר בשרא דערלתה: כה וישמעאל ברה בר תלת עשרי שנין פד גזר ית בשרא דערלתה: כו בכרן יומא קדין גזר (כ"א אתגזר) אברהם וישמעאל ברה: כז וכל אנשי ביתה ילידי ביתא וזביני כספא מן בני עממיא גזרו (כ"א אתגזרו) עמה:

בראשית יז לך לך נט

**הנה** | **ברכתי אתו והפריתי אתו והרפיתי אתו בממד מאד שנים עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול: כא ואת-בריתי אקים את-יצחק אשר תלד לך שרה למועד הזה בשנה האחרת: כב ויכל לדבר אתו ויעל אלהים מעל אברהם: כג ויקח אברהם את-ישמעאל בנו ואת כל-ילידי ביתו ואת כל-מקנת כספו כל-זכר באנשי בית אברהם וימר את-בשר ערלתם בעצם היום הזה כאשר דבר אתו אלהים: מפטיר כד ואברהם בן-תשעים ותשע שנה בהמלו בשר ערלתו: כה וישמעאל בנו בן-שלוש עשרה שנה בהמלו את בשר ערלתו: כו בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו: כז וכל-אנשי ביתו יליד בית ומקנת-כסף מאת בן-נכר נמלו אתו: פ פ**

קכ"ו פסוקים, נמל"ו סימן, מכנדי"ב סימן. ומפטירין למה תאמר, בישעיה פרק מ':

רש"י

(כ) **שנים עשר נשיאים**. כעננים יכלו"י, כמו נשיאים ורוס (משלי כה יד) (כ"ד מו ט): (כז) **מעל אברהם**. לשון נקיה הוא כלפי שכינה. ולמדנו שהלדיקים מרכבתו של מקום (כ"ד מו ט): (כח) **בעצם היום**. זו זיוס שנצטווה"י, זיוס ולא זלילה. לא נמירא לא מן הגוים ולא [צוש] מן הליניס, ושלא יהיו אויביו [כ"א אהבין] וזני דורו אומרים, אלו ראינוהו לא הנחנוהו למוול ולקיים ממותו של מקום (כ"ד מו ט): וימר. לשון ויפעל: (כד) **בהמולו**. זהפעלו, כמו פהקאס (לעיל כז). [נמל אברהם סכין ואחו זענלמו ורעה לחמוך והיה

מתירא שהיה זקן, מה עשה הקדוש צרוך הוא, שלח ידו ואחו עמו, שנאמר (נחמיה ט ט) ויכרות עמו הצרית, לו' לא נאמר אלא 'עמו'. צראשית רבה (מט ב). רש"י ישן]: (כה) **בהמולו את בשר ערלתו**. צאצאיהם לא נאמר אמ, לפי שלא היה חסר אלא חמוך הצער, שכבר נחמטן על ידי תשמיש, אבל ישמעאל שהיה ילד, החקק לחמוך ערלה ולפרוע המילה, לכך נאמר זו אמ"י (כ"ד מו ט): (כו) **בעצם היום הזה**. שמלאו לאצרהם תשעים ותשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול אברהם וישמעאל בנו: חסלת פרישת דף דף

שפתי חכמים הקצר

יח. **מד"א** קראם 'שכטיס', או 'שרים' וראשים' (קצוי"מ). יט. **פירוש**, מדסמין ליה 'כאשר דיבר אתו אלהים', אם כן הכי פירושו 'כאשר דיבר אתו' או מיד קיים ועשה המצוה (נח"י). כ. **מבנין** נפעל, שקבל המילה, כמו 'בהבראם' שקבלו הבריאה (מנח"י עפ"י רא"ם). כא. **אף** שבמסכת יבמות (ע"א) איתא, שלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו, רצונו לומר שלא נצטווה עליה, רק קיימה מעצמו ככל שאר המצוות שקיים

בעצמו (קצוי"מ). כב. **אף** על פי שלמעלה כתיב (פסוק כג) 'בעצם היום הזה', ואחר כך כתיב (פסוק כד) 'ואברהם בן תשעים ותשע' וגו', הוה אמינא דרדיין לא שלמו לו תשעים ותשע שנה, אך מקצת שנה ככולה, לכך כפל כאן הכתוב להורות לנו ששלמו לו תשעים ותשע שנה (מנח"י).

חסלת פרישת דף דף

# נדריס דף ה

## פירוש בראשית יז לך לך הרמב"ן קנג

ראיתי השם שנגלה אלי כי ראה בעניי ולא אקראנו אל רואי. וכן י"י הנגלה נגליתי אל בית אביך" [בשמואל א' ב, כז] – קשור עם "למה תבעטו בזבחי ובמנחתיי" [שם בפסוק כ"ט], יאמר האם בחרתי בכס שתבעטו בזבחי ובמנחתי, ולמה תעשו כן.

או שתהיה הלבן מאה שנה כשאלה לדבר פלא, לא כדבר נמנע, כמו "התשפוט התשפוט את עיר הדמים" [ביחזקאל כב, ב] שענינו התרעה לשפוט אותה ולהודיעה את כל תועבותיה, וכן "התעיף עיניך בו ואיננו" [במשלי כג, ה], וכן "המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת" [לעיל ג, יא], כלומר, האם עלה בדעתך לאכול מן העץ. וכן זה, האם יעלה על הלב שלבן מאה שנה יולד ושרה בת תשעים שנה תלד. ואחר כן אמר לו שיהיה הנס הזה עם חיי ישמעאל.

הלבן מאה שנה יולד. י"י אין הפלא בבן ק' שנה שיוליד, כי האנשים יולידו כל ימי היות בהם הליחה בני תשעים ובני מאה גם בדורות האלה, אף כי אברהם שלא עברו מימיו פי השנים. וזהנה אחרי זה מ' שנה הוליד בני רבים מקטורה. אבל אמר הלבן מאה שנה שלא הוליד בבחורותיו מן האשה הזאת יוליד ממנה עתה אחרי מאה ואחרי תשעים ופסק ממנה אורח נשים, כי ידע כן. ולכן לא אמר כן מתחלה כשנאמר לו [לעיל יג, ח] "ונתתיך לגוים" י"י עד אמרו אליו [לעיל בפסוק ט"ז] כי משרה יוליד. וצוה אותו [בפסוק י"ט] וקראת את שמו יצחק בעבור השחוק שעשה אברהם, וזה לאות כי היה לאמונה ולשמחה. ואחרי שקרא אותו אברהם כן כאשר צוה אותו [להלן כא, ג] אמרה שרה הכי קרא שמו יצחק כי "יצחק עשה לי אלהים" [שם בפסוק ו].

י"י) לו ישמעאל יחיה לפניך. פירוש המלה הזאת בכל הכתוב כטעם אם, והורכבה במלת לולי וטעמה אם לא, ונכתבה לפעמים באל"ף. וזוכן ירכיבוה עוד ויאמרו אלו, "ואלו לעבדים ולשפחות" [באסתר ג, ד], "ואלו חיה אלף שנים פעמים" [בקהלת ג, ח], ווענין המלה אם לו, וטעמה כמו אם אם, ובא הכפל לחזוק, כמו "הרק אך במשה" [בבמדבר יב, ב], "המבלי אין קברים" [בשמות יד, יא], ודומיהם. ואמר אברהם: אם ישמעאל יחיה לפניך ארצה בברכה הזאת אשר ברכתני בזרע שרה,

### תכלת מרדכי

יג) וכן הנגלה נגלתי. ע"י חקת כ' י"ד. מ"ו ט"ו.  
יד) אין הפלא בבן ק' שנה שיוליד. ע"י ויגש (טו) עד אמרו אליו כי משרה יוליד. ע"י ט"ו ה' 15.

### כור זהב

ג) אחרי זה מ' שנה, ר"ל אחרי נשואי יצחק שהי' בן [פ' וענין המלה אם לו, בו"ו מלאפום כנ"ל דצ"ל, ור"ל שמלת לו בו"ו, אם הורכבה במלת לולי פירושו מ"ם].  
ד) וכן ירכיבוה עוד ויאמר, בלא וי"ו כנ"ל דצ"ל, אם לא, ואם הורכבה במלת אילו פירושו אם לו, ור"ל שלפעמים מרכיב תיבת לו באופן אחר ואומר אלו. והכפל במלה זו שפירושה אחד הוא לחזוק.

14) עה"פ שם: "שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים", וז"ל בתו"ד: ואמרו המפרשים שיש תמיהות מתקיימות כמו הנגלה נגליתי הרואה אתה התשפוט וכו', דבזה מבאר שחלילה לומר שהיה למרע"ה פקוק ביכולתו של הקב"ה.  
15) דנאמר שם: "ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אתם, ויאמר לו כה יהיה זרעך", דהביא את פירוש"י שכתב: "ולפי מדרשו אמר לו צא מאיצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, שרי לא תלד אבל שרה תלד" וכו', ואילו הרמב"ן עצמו למד שלא נאמרה לו אז הבטחה על שרה שתלד, וכש"כ וז"ל: "אבל כפי דעתי שרה תוספת במדרש לומר שהיה כן גם בשרה, אבל הקב"ה לא הבטיחו עתה בשרה. וגם בעת נבואת המילה עדיין היה אברהם מסתפק בשרה שתלד".

# נדריס דף ה

קנד פירוש בראשית יז לך לך הרמב"ן

כי הבטיחו מתחלה ולעיל טו, הן "אשר יצא ממעיך הוא יירשך", והנה היורש אותו יחיד והיה חושב שהוא ישמעאל, ועתה כאשר אמר לו כי משרה יוליד והבין כי הוא היורש פחד פן ימות ישמעאל, ולכן אמר זה.

יחיה לפניך. פי' רש"י יחיה ביראתך, כמו התהלך לפני – פלח קדמי". ואיננו נכון, בעבור שאמר [להלן בפסוק כז] "ולישמעאל שמעתיך", אבל פירושו יחיה ויתקיים זרעו כל ימי עולם.

(יט-כא) אבל שרה אשתך. כמו "אבל בן אין לה" [במלכים ב' ד, יד], כטעם רק. אמר: רק הבן אשר אני מבשרך עליו שרה אשתך תלד אותו ובו אני מקיים בריתי לעולם ובזרעו אחריו, וישמעאל אברך להרבות זרעו אך לא מבריתי.

(יט) וקראת את שמו יצחק.

(כ) ולישמעאל שמעתיך.

(כב) ויעל אלהים מעל אברהם. "לשון כבוד כלפי המקום, ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של הקב"ה" – לשון רש"י. אבל לשונם בב"ר [מו, ויפכ, וז]: "האבות הן הן המרכבה" – י"י ירמוז למה שכתוב [במכילתא] "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם", "זפחד יצחק היה ליי" [להלן לא, מב]. והמשכיל יבין.

(כו-כז) בעצם היום הזה. כתב רש"י: "בעצם היום שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל י"ג נמולו". ומה טעם להזכיר זה. (ע"ע) ועוד אי אפשר, שכבר הסכימו [בר"ה כו, א] לדברי ר' אליעזר י"ש"בתשרי נברא העולם ובתשרי נולדו אבות... ובפסח נולד יצחק" [בר"ה י, ב], והכתוב אמר [לעיל בפסוק כ"א] "למועד הזה בשנה האחרת". וזהו כתב בסדר וירא [להלן יח, יב] כי היתה הבשורה בפסח ולפסח הבא נולד יצחק.

## תכלת מרדכי

(טז) ירמוז למה שכתוב וכו'. ע"י ויצא ל"א מ"ב, יתרו י"ט י"ג.

(יז) שבתשרי נברא העולם. ע"י נח ח' ה'.

## כור זהב

[ז] והוא כתב, בלא וי"ו צ"ל, ר"ל רש"י כתב בפי' וירא כי הבשורה ה"י בפסח כמ"ש רש"י שם י"ח י' א"כ המילה בפסח היה ואברהם בתשרי נולד.

## כסף מזוקק

(א) ועוד הלא אי אפשר וכו'. ובפרקי ר"א פ' כ"ט ב' שביו"ב נמול אברהם<sup>17</sup>, וכ"ה ביוצר ב' דר"ה.

16) דנאמר שם: "כמשוך היובל המה יעלו בהר" דרש"י כתב שהוא שופר אילו של יצחק. וז"ל הרמב"ן: "אבל לפי דעת האגדה הזו יש לה סוד ואמרו שזה הקול הוא פחד יצחק, ולכך אמר ויחרד כל העם אשר במחנה ולא השיגו דיבור בגבורה הזאת זולתי קול". (17) פרק כ"ח דאיתא שם: הנס השמיני ויהי אברם בן תשעים ותשע שנה, אמ' לו הב"ה עד עכשו לא היית תמים אלא מול את בשר ערלתך מעליך ותהלך לפני והיה תמים שהעולה טמאה היא מכל הטומאות, שני' כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא, שהעולה מום מכל המומים, מול בשר ערלתך ותהא תמים, רבן גמליאל אומ' שלח אברהם וקרא לשם בן נח ומל את בשר ערלתו של ישמעאל בנו, שני' בעצם היום הזה נמול אברהם, בעצם היום הזה בגבורת השמש ובחצי היום, ולא עוד אלא בעשור לחדש ביום הכפורים נמול, כתיב ככפורים כל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, וכאן הוא אומ' בעצם היום הזה נמול אברהם, הוי יודע כי ביו"ם הז"ה יכפ"ר הכפורים נמול אברהם אבינו, ובכל שנה ושנה הב"ה רואה דם מילתו של אברהם אבינו ומכפר על עונותיהם של ישראל, שני' כי ביום הזה יכפר עליכם, וכאותו מקום שנמול אברהם ונשאר דמו שם נבנה המזבח, ולכך כתו' את כל דמו ישפוך אל יסוד המזבח ואומר לך בדמיק חיי וכו', עכ"ל.

עין יוסף

מדרש רבה סדר לך לך פמ"ז (זו, יח)

פירוש מהרז"ו

תפא

**מסורת המדרש**  
צח ללקוט כאן רמז פ"ב. ממנומח  
ויחי סימן ט"ו. ועי' לעיל פרשה  
י"ב. צט ללקוט חנוך רמז מקמ"ד.  
ק ר"ה דף י"א.

**חידושי הרד"ק**  
ה על ידי מלאך. ואין כאן עור  
בפרשה ברכה אמורה לו.  
**מעוברת היתה.** עין תוס' פ"ק  
(ר"ה י"א) שהביאו מהמדרש  
שטרט לו סריטה בכותל. ודרש  
למועד הזה לשנה האחרת. ולכן  
אמר שהיתה מעוברת. שאם  
כפשוטה לא תניע חמה למרטה  
לשנה האחרת כדלעיל ס"פ ל"ב.  
מיהו אף במעוברת לא תניע  
ואפשר לשון בשנה האחרת  
דרוש שהשנה הבאה תהיה  
אחרת ומשונה משנה זו דהיינו  
שתהא שנה זו מעוברת.

**אמרי יושר**  
ה ברכתי אותו זה יצחק.  
קשה לי איך יבא על יצחק י"ב  
נשיאים יולד אי לא קאי  
אישמעאל ליל דיצחק היה ראוי  
נמי להקטיר י"ב שבטים כאמרו  
למה זה אנכי ויש התכרח לזה  
דהכי מסים ואת כרתי אקים את  
יצחק גם ביצחק הוא מדבר לעיל.  
**אלה שבטי ישראל שנים**  
**עשר.** הרגיש מה פלא הוא זה  
והוא אף ישמעאל הוליד כן אלא  
הם קיימים כ"ב מולות. **אותו**  
**שנה מעוברת היתה.** למועד  
הזה הבא ראשון למכרת פרקי  
ר"א יום הכפורים היה יצחק בניסן  
גולה אלא ב' אדרים היו זהו שנה  
אחרת וזה לז. דאי לא בצרי ימי  
מוצאה דנסמאת העיסה ולא  
הביאה פה או לא שבש מיד  
דחולה היה במילה.

**ידי משה**  
ה' ה' הונא בשם רבי אידי  
**אותה השנה מעוברת היתה.**  
כתב בעל א"מ צריך לעיין  
מאי נפקותא מזה עכ"ל.  
ול"נ דגבי נח כתיב  
והקימותי את בריתי אתך  
שלא יזיקו החיות לבני דורו  
לכן הוצרך לכריתות ברית  
וגם גבי דגים לפי  
שמהוסרים בצידו הוצרך  
לכרית ומצינו בשנת ביכור  
מסוכן כל עוברות ומניקות  
לכן הוצרכה שיהי לברייתות  
ברית לפי שהיתה שנה  
מעוברת שלא תפיל חלילה  
את יצחק כנ"ל וק"ל.

**ליקוטים**  
ה וישמעאל אינו מעמיד.  
כלומר אחר שנים ישמעאל וכה  
לזה איכ' מהו ההבטחה ליעקב  
דחוקא. וכפרש שבישמעאל לא ה'  
רק נשיאים ומצינו בכתוב שמגנה  
הנשיאים בדרך לעג שהמה אך  
רוח ונפש אין כלומר שלא יוכלו  
להציא מחשבכם לפועל שזה  
המקשה ואכתי נשע חקשים מי ילדה ומשני אותה שנה מעוברת  
הימה וזכרה אמנו ילדה לשבעה חקשים ע"כ והכי נמי דייק מדמכתי  
נשנה האחרת שלא מצינו שמלך למועד הסמוך ליום הנשורה שנאמר  
למועד אשכנז אלך וגו' ויהיה נשנה האחרת אלא ממשרי לניסן והשנה  
מתיבה מעוברת.

יולד וכו' קאי על יצחק. ועל שישמעאל הוליד ג"כ  
שנים עשר נשיאים כמ"ש בסוף פרשת חיי שרה על זה  
אמר שכן האמה למד מכן הגבירה שכתוב ולישמעאל  
בריי"ו המוסיף על ענין ראשון הרי למד ממנו שיתברך  
כמו יצחק שכל הברכה עליו  
לבד. דוק והתבונן בכתובים  
איך אלו ואלו דברי אלהים  
חיים ומה דאיתי מדרשא חביבא  
ולר"י החידוש הדרשא של מדה  
ל"א. ולראב"כ החידוש דרשא  
של ק"ו מפורש ושניהם יחד  
לא יתכן כאן. **כל אלה שבטי**  
**ישראל.** עי' לעיל פ"ו י"ב  
סוף סימן א' שתיבת אלה  
מורה התפארות ושבת. ומהו  
ההתפארות בזה הלא גם כן  
האמה היו י"ב נשיאים. ולמה  
קורא לבני האמה נשיאים ולבני  
הגבירה שבטים. על כן דורש  
ר' יצחק. ש"ש נשיאים על  
שם נשיאים ורוח הם העננים  
לנשיאים על כנפי רוח ורומזו  
למ"ש דינאל ונשא הימון רוחא  
וכמ"ש פ"א פרק שלשים  
בסופו ע"ש ותבין כאן. **אבל**  
**אלו מטות.** ושבת ומטה ענין  
אחד הוא וכמ"ש ישעיה י' הוי  
אשר שבת וגו' ומטה הוא וגו'  
וכן שם פסוק ט"ו כהניף שבת.  
כהרים מטה. והשבטים יקראו  
גם בתורה בשם מטה ומטות.  
אך ניחא ליה להביא פסוק  
מחבוקק ששם מבואר כששם  
שנשבע לאבות בשמו הגדול

מ"ד כמ"ד בפר' מ"ד בסי' ט'. ואת בריתי וכו' מעוברת היתה. הכוונה על מ"ש  
בסיפא דקרא אשר תלד לך שרה למועד הזה לשנה האחרת וכמ"ש במ"כ וזה צ"ע דבשלמא הגמרא  
דסוכה שהמילה היתה ביה"כ פ"א פרק כ"ט וביום הג' אחר המילה באו המלאכים לבקרו וא"כ  
בהכרח לומר שהיתה השנה מעוברת שילדה לו' חדשים אך המדרש שסוכה שהמלאכים באו בפסח כמ"ש  
לקמן פ"ו מ"ה סימן י"ב וכמ"ש שם סימן ח' וסימן ט' שהחיתום יפה למכה וכו' ואני ופמליא שלי וכו'.  
וא"כ למה צריך לומר שהשנה היתה מעוברת שהרי מ"ש למועד הזה לשנה האחרת יתפרש כפשוטו בפסח  
של שנה האחרת כ"י בתשרי השנה ולמ"ד בניסן נכרא העולם נתחדשה השנה בניסן ולישב  
זה נ"ל בהכרח לומר דבזה כולם מודים שהציווי על המילה היה בפסח כמ"ש כאן אשר תלד לך שרה  
למועד הזה לשנה האחרת ומאחר שנולד בפסח היה ההבטחה והציווי על המילה ג"כ בפסח וגם בזה  
מודו לדעת הגמרא בפסוק למועד הזה כעת חיה דקאי בסוכות וקאמר שבפסח יולד יצחק אלא דבזה  
פליגי שהגמרא בשיתת הבר' א. ודעת המדרש שדורש גז"ש של שנה אחר הציווי היינו ביום הכפורים ע"פ גז"ש  
עצם עצם ומה שלא קיים המצוה מיד כמ"ש לעיל פ' ל"ט בסי' ח' משהורשה וילך אברם כאשר דיבר  
אליו ה'. וכן כתוב כאן בפסוק כ"ג וימל את בשר וגו' כאשר דיבר אתו אלהים היינו משהורשה כנ"ל וכל  
התורה היתה באופן זה כמ"ש ויק"ר פ"ו א' ריש סימן א' א"ע"פ שנתנה בסניי לא נעשו עליה עד שנשנית  
באוהל מועד. זהו דעת הגמ' והפ"א. ודעת המדרש שדורש גז"ש של שנה אחר הציווי היינו ביום הכפורים ע"פ גז"ש  
שכאו המלאכים בפסח ובאו לבקרו אחר המילה שדורשים סמוכים תחלת וירא לסוף לך לך הרי שהכל  
היה בפסח רק שסוכרים ש"ש ויאמר ה' למה זה צחקה שרה ופסוק היפלא מה' דבר למועד אשרוב היה  
חצי שנה אחר ביאת המלאכים כפשטא דגמרא דקאי בחג וקאמר למועד שבפסח ישוב ויולד יצחק. וא"כ  
בהכרח שגם המדרש סוכר שאותה שנה מעוברת היתה. ע"ש בגמרא ותוספות ובהגהה שם ויתודע ויתברר  
איך נתיישבו על פי דברי בראיות ולפי זה צ"ע ברש"י בחומש ריש וירא שאינו לא כדעת הגמרא ולא  
כדעת המדרש ועי' לקמן פ"ו נ"ג סימן ו' גם יתכן לומר שר' הונא בר רבי אידי כדעת הגמרא אך המדרש  
אינו סוכר כן. והקושיא מעיקרא ליתא.

**מנות כהונה**  
בני גבירה. בני שרה אמנו. וישמעאל אינו מעמיד כמתי וא"כ  
מאי נטותא דבני הגבירה שהכחוש משנה ואומר כל אלה שנתנו ישראל  
י"ב נשיאים. ענינים. כענין לנה וילך. מטות. כלומר חוקים כמטה  
היה. מעוברת היתה. נ"פ"ק דמסכת ר"ה דריש דהא דכתיב שוב  
אשכנז אלך כענין מה שהמלך היה עומד בתשרי ומנשר על ניסן  
מכונה בשם נשם ורוח לרוח הארץ והחורית פעולה טובה שיהיו קנין קיים להם אבל על המטות נאמר שבעות מטות כאלו נשבע להם שיהיו קיימים והאומר עומר תמיד סלה  
קיים לעד (אשר הנחלים).

**ברכתי אותו, זה יצחק. והפריתי אתו, זה יצחק. והרביתי אתו, זה יצחק. ולישמעאל פבר שמעתי אותו על ידי מלאך. ר' אבא בר כהנא בשם ר' בירי כן האמה למד מכן הגבירה. הנה ברכתי אתו, זה ישמעאל. והפריתי אתו, זה ישמעאל. והרביתי אתו, זה ישמעאל. קל והמר ואת בריתי אקים את יצחק. אמר ר' יצחק פ"ת י"ב (כראשית מט כח) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, אלו בני גבירה, וישמעאל אינו מעמיד שנים עשר אלא אותן נשיאים מה דאת אמר (משלי כה יד) נשיאים ורוח וגשם אין, אבל אלו מטות כמה דאת אמר (חבוקק ג א) שבעות מטות אמר סלה. (וי, כא) ואת בריתי אקים את יצחק, ר' הונא בשם ר' אידי אותה השנה מעוברת היתה.**

כך נשבע לשבטים וכמ"ש שמ"ר בפר' מ"ד בסי' ט'. ואת בריתי וכו' מעוברת היתה. הכוונה על מ"ש  
בסיפא דקרא אשר תלד לך שרה למועד הזה לשנה האחרת וכמ"ש במ"כ וזה צ"ע דבשלמא הגמרא  
דסוכה שהמילה היתה ביה"כ פ"א פרק כ"ט וביום הג' אחר המילה באו המלאכים לבקרו וא"כ  
בהכרח לומר שהיתה השנה מעוברת שילדה לו' חדשים אך המדרש שסוכה שהמלאכים באו בפסח כמ"ש  
לקמן פ"ו מ"ה סימן י"ב וכמ"ש שם סימן ח' וסימן ט' שהחיתום יפה למכה וכו' ואני ופמליא שלי וכו'.  
וא"כ למה צריך לומר שהשנה היתה מעוברת שהרי מ"ש למועד הזה לשנה האחרת יתפרש כפשוטו בפסח  
של שנה האחרת כ"י בתשרי השנה ולמ"ד בניסן נכרא העולם נתחדשה השנה בניסן ולישב  
זה נ"ל בהכרח לומר דבזה כולם מודים שהציווי על המילה היה בפסח כמ"ש כאן אשר תלד לך שרה  
למועד הזה לשנה האחרת ומאחר שנולד בפסח היה ההבטחה והציווי על המילה ג"כ בפסח וגם בזה  
מודו לדעת הגמרא בפסוק למועד הזה כעת חיה דקאי בסוכות וקאמר שבפסח יולד יצחק אלא דבזה  
פליגי שהגמרא בשיתת הבר' א. ודעת המדרש שדורש גז"ש של שנה אחר הציווי היינו ביום הכפורים ע"פ גז"ש  
עצם עצם ומה שלא קיים המצוה מיד כמ"ש לעיל פ' ל"ט בסי' ח' משהורשה וילך אברם כאשר דיבר  
אליו ה'. וכן כתוב כאן בפסוק כ"ג וימל את בשר וגו' כאשר דיבר אתו אלהים היינו משהורשה כנ"ל וכל  
התורה היתה באופן זה כמ"ש ויק"ר פ"ו א' ריש סימן א' א"ע"פ שנתנה בסניי לא נעשו עליה עד שנשנית  
באוהל מועד. זהו דעת הגמ' והפ"א. ודעת המדרש שדורש גז"ש של שנה אחר הציווי היינו ביום הכפורים ע"פ גז"ש  
שכאו המלאכים בפסח ובאו לבקרו אחר המילה שדורשים סמוכים תחלת וירא לסוף לך לך הרי שהכל  
היה בפסח רק שסוכרים ש"ש ויאמר ה' למה זה צחקה שרה ופסוק היפלא מה' דבר למועד אשרוב היה  
חצי שנה אחר ביאת המלאכים כפשטא דגמרא דקאי בחג וקאמר למועד שבפסח ישוב ויולד יצחק. וא"כ  
בהכרח שגם המדרש סוכר שאותה שנה מעוברת היתה. ע"ש בגמרא ותוספות ובהגהה שם ויתודע ויתברר  
איך נתיישבו על פי דברי בראיות ולפי זה צ"ע ברש"י בחומש ריש וירא שאינו לא כדעת הגמרא ולא  
כדעת המדרש ועי' לקמן פ"ו נ"ג סימן ו' גם יתכן לומר שר' הונא בר רבי אידי כדעת הגמרא אך המדרש  
אינו סוכר כן. והקושיא מעיקרא ליתא.

כך נשבע לשבטים וכמ"ש שמ"ר בפר' מ"ד בסי' ט'. ואת בריתי וכו' מעוברת היתה. הכוונה על מ"ש  
בסיפא דקרא אשר תלד לך שרה למועד הזה לשנה האחרת וכמ"ש במ"כ וזה צ"ע דבשלמא הגמרא  
דסוכה שהמילה היתה ביה"כ פ"א פרק כ"ט וביום הג' אחר המילה באו המלאכים לבקרו וא"כ  
בהכרח לומר שהיתה השנה מעוברת שילדה לו' חדשים אך המדרש שסוכה שהמלאכים באו בפסח כמ"ש  
לקמן פ"ו מ"ה סימן י"ב וכמ"ש שם סימן ח' וסימן ט' שהחיתום יפה למכה וכו' ואני ופמליא שלי וכו'.  
וא"כ למה צריך לומר שהשנה היתה מעוברת שהרי מ"ש למועד הזה לשנה האחרת יתפרש כפשוטו בפסח  
של שנה האחרת כ"י בתשרי השנה ולמ"ד בניסן נכרא העולם נתחדשה השנה בניסן ולישב  
זה נ"ל בהכרח לומר דבזה כולם מודים שהציווי על המילה היה בפסח כמ"ש כאן אשר תלד לך שרה  
למועד הזה לשנה האחרת ומאחר שנולד בפסח היה ההבטחה והציווי על המילה ג"כ בפסח וגם בזה  
מודו לדעת הגמרא בפסוק למועד הזה כעת חיה דקאי בסוכות וקאמר שבפסח יולד יצחק אלא דבזה  
פליגי שהגמרא בשיתת הבר' א. ודעת המדרש שדורש גז"ש של שנה אחר הציווי היינו ביום הכפורים ע"פ גז"ש  
עצם עצם ומה שלא קיים המצוה מיד כמ"ש לעיל פ' ל"ט בסי' ח' משהורשה וילך אברם כאשר דיבר  
אליו ה'. וכן כתוב כאן בפסוק כ"ג וימל את בשר וגו' כאשר דיבר אתו אלהים היינו משהורשה כנ"ל וכל  
התורה היתה באופן זה כמ"ש ויק"ר פ"ו א' ריש סימן א' א"ע"פ שנתנה בסניי לא נעשו עליה עד שנשנית  
באוהל מועד. זהו דעת הגמ' והפ"א. ודעת המדרש שדורש גז"ש של שנה אחר הציווי היינו ביום הכפורים ע"פ גז"ש  
שכאו המלאכים בפסח ובאו לבקרו אחר המילה שדורשים סמוכים תחלת וירא לסוף לך לך הרי שהכל  
היה בפסח רק שסוכרים ש"ש ויאמר ה' למה זה צחקה שרה ופסוק היפלא מה' דבר למועד אשרוב היה  
חצי שנה אחר ביאת המלאכים כפשטא דגמרא דקאי בחג וקאמר למועד שבפסח ישוב ויולד יצחק. וא"כ  
בהכרח שגם המדרש סוכר שאותה שנה מעוברת היתה. ע"ש בגמרא ותוספות ובהגהה שם ויתודע ויתברר  
איך נתיישבו על פי דברי בראיות ולפי זה צ"ע ברש"י בחומש ריש וירא שאינו לא כדעת הגמרא ולא  
כדעת המדרש ועי' לקמן פ"ו נ"ג סימן ו' גם יתכן לומר שר' הונא בר רבי אידי כדעת הגמרא אך המדרש  
אינו סוכר כן. והקושיא מעיקרא ליתא.

מכונה בשם נשם ורוח לרוח הארץ והחורית פעולה טובה שיהיו קנין קיים להם אבל על המטות נאמר שבעות מטות כאלו נשבע להם שיהיו קיימים והאומר עומר תמיד סלה  
קיים לעד (אשר הנחלים).